

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ, ΣΛΑΒΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΙΣ

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΑΡΜΑΚΟΛΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

Διπλωματική Εργασία

«Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ, ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ. ΠΑΡΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ, ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ.»

ΤΟΥ

ΠΑΠΑΜΑΥΡΟΥΔΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ

Δεκέμβριος 2019

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάσθηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου»

Παναγιώτης Παπαμαυρουδής

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η οικονομική αλληλεπίδραση Ε.Ε.-Κίνας ισχυροποιήθηκε ιδιαίτερα την τελευταία δεκαετία, ενώ τα σημάδια για περαιτέρω μεγέθυνση του εμπορίου και των επενδύσεων μεταξύ Ε.Ε.-Κίνας είναι εξαιρετικά ενθαρρυντικά. Ωστόσο, στη σχέση μεταξύ Βρυξελλών – Πεκίνου παρουσιάζονται συχνά τριβές. Στον Νέο Δρόμο του Μεταξιού εξέχουσα θέση κατέχουν τα Βαλκάνια με μια σειρά κομβικών ευκαιριών ανάπτυξης αλλά και προκλήσεων. Οι σχέσεις Ε.Ε.-Κίνας αλλά και παγκοσμίως, διαβαίνουν μία περίοδο σκεπτικισμού, καχυποψίας και προσαρμογής. Η απώτερη επιδίωξη πρέπει να είναι η δημιουργία ισχυρών οικονομικών δεσμών, ώστε να καταστεί εφικτή η οικοδόμηση μιας σταθερής πολιτικής και στρατηγικής σχέσης, προς επίτευξη αμοιβαίων και κοινών ωφελειών.

Η αυξανόμενη όμως ανταγωνιστικότητα της Κίνας και ιδιαίτερα η επενδυτική της επιθετικότητα, σε χώρες που αντιμετωπίζουν βαθιά οικονομικά προβλήματα, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας αλλά και λοιπών βαλκανικών χωρών (μέλη και μη της Ε.Ε.), προκαλεί την έντονη ανησυχία της Ε.Ε., χωρίς όμως αυτή της η ανησυχία να συνοδεύεται από συντονισμένη δράση έναντι του Πεκίνου, λόγω κυρίως των διαφορών στα συμφέροντα των κρατών-μελών.

Στην παρούσα εργασία επιχειρείται μια διερεύνηση και αποτύπωση του μεγέθους της κινεζικής διείσδυσης στην περιοχή της βαλκανικής χερσονήσου στους τομείς της οικονομίας, του πολιτισμού και της πολιτικής. Γίνεται μία ανάλυση των δεδομένων στους παραπάνω τομείς και μια προσπάθεια ανάδειξης της πραγματικής στρατηγικής της Κίνας και των συνεπειών της, σε σχέση με την περιοχή και ιδιαίτερα στην Ελληνική εξωτερική πολιτική και ασφάλεια. Τέλος θα εξαχθούν συμπεράσματα και προτάσεις εκμετάλλευσης της κινεζικής εισχώρησης προς ενίσχυση του Ελληνικού γοήτρου και ρόλου στον βαλκανικό και ευρωπαϊκό χώρο.

Λέξεις Κλειδιά: Βαλκάνια, Κίνα, Ελλάδα, Εξωτερική Πολιτική, Ασφάλεια.

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ABSTRACT

The EU-China economic interaction has been particularly strong in the last decade, while signs of further growth in EU-China trade and investment are extremely encouraging. However, friction often occurs in the Brussels-Beijing relationship. The Balkans are at the forefront of the New Silk Road with several key development opportunities and challenges. EU-China relations, but also worldwide, are undergoing a period of skepticism, suspicion and adjustment. The goal should be to create strong economic links to enable the building of a solid political and strategic relationship, with the intention of achieving mutual and shared benefits.

But China's growing competitiveness, and especially its investment aggressiveness, in countries facing deep economic problems, including Greece but also in other Balkan countries (EU and non-EU), are of great concern to the EU. But, without that concern, it is accompanied by concerted and coordinated action against Beijing, not least because of differences in the interests of the Member States.

The present paper attempts to investigate and map the magnitude of Chinese penetration in the Balkan Peninsula in the fields of economy, culture and politics. There is an analysis of the data in the above areas and an attempt to highlight China's true strategy and future implications for the region, and especially with Greek foreign policy, and security. Finally, conclusions and suggestions will be drawn on the exploitation of the Chinese invasion to enhance Greek prestige and role in the Balkan region and beyond.

Keywords: Balkans, China, Greece, influence, foreign policy, security

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	iii
ABSTRACT	v
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
ΓΕΝΙΚΑ.....	1
ΣΚΟΠΟΣ	1
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	2
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΑΠΟΤΥΠΩΜΑ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ	5
ΑΝΑΔΡΟΜΗ	5
ΕΛΛΑΔΑ Η ΓΕΦΥΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ	9
Η ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΤΟΥ ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΥ ΔΡΟΜΟΥ ΤΟΥ ΜΕΤΑΞΙΟΥ	15
ΒΟΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ.....	20
ΣΕΡΒΙΑ.....	25
ΒΟΣΝΙΑ ΚΑΙ ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ.....	32
ΟΙ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΤΗ ΡΟΥΜΑΝΙΑ	41
ΣΙΝΟ-ΡΟΥΜΑΝΙΚΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ.....	42
ΟΙ ΚΙΝΕΖΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΤΗ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ.....	46
ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΕΙΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ ΟΒΟΡ	49
ΠΑΡΑΠΛΕΥΡΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΦΕΛΕΙΕΣ.....	58
ΕΜΠΟΔΙΑ ΤΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ	61

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ	67
ΚΕΡΔΙΖΟΝΤΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΡΡΟΗ.....	67
ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	73
Η ΗΠΙΑ ΙΣΧΥΣ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	74
ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΙΝΑ.....	79
Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΣΧΕΣΗ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΙΝΑΣ.....	82
ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΙΝΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΙΑΣ	88
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο : Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑΣ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ.....	95
ΚΙΝΕΖΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ.....	95
Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑΣ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ	98
Η ΚΙΝΑ ΚΑΙ Η ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ	100
Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ.....	104
ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ	105
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΙΣΧΥΣ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ	108
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	111
ΚΙΝΑ ΚΑΙ Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	112
Η ΔΙΑΧΥΣΗ ΤΟΥ ΚΙΝΕΖΙΚΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ	113
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ.....	116
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΑΝΑΦΟΡΕΣ	129

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΓΕΝΙΚΑ

Η περιοχή των Βαλκανίων χαρακτηρίζεται στο πέρασμα του χρόνου από εξαιρετική αστάθεια και μεταβλητότητα. Υπήρξε πεδίο εντόνων αντιπαραθέσεων μεταξύ των λαών της, μεταξύ των κρατών, των κραταιών παγκόσμιων δυνάμεων αλλά και ισχυρών οικονομικών συμφερόντων. Από την περιοχή διέρχονται υποχρεωτικά όλες οι βασικές θαλάσσιες αλλά και οδικές γραμμές επικοινωνιών για τη διακίνηση του εμπορίου και της ενέργειας, προς και από τις πλούσιες ενεργειακές πηγές του Καυκάσου-Κασπίας, Β. Αφρικής και Μέσης Ανατολής, τις χώρες της Δύσης και μέσω του Σουέζ τις χώρες της ΝΔ Ασίας.

Ακόμη και σήμερα αποτελεί αν όχι «μήλο της έριδος», σίγουρα πεδίο άσκησης προσπάθειας επηρεασμού σε πολλαπλούς τομείς και από πολλούς δρώντες. Ιδιαίτερα ξεκάθαρο αντικείμενο γεωπολιτικών αναζητήσεων μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου στην περίοδο του Ψυχρού Πολέμου αφού τα Βαλκάνια συνιστούσαν για τον δυτικό κόσμο εν δυνάμει εξωτερική περιφερειακή περιοχή πιθανών κρίσεων, ενώ στη μεταδιπολική εποχή μετεξελίχτηκε σε σύνορο και σταυροδρόμι της παγκοσμιοποιημένης ευρασιατικής μάζας αποτελώντας πλέον κρίσιμο και χρήσιμο βατήρα για την υλοποίηση των επιδιώξεων των κυρίων δρώντων της σύγχρονης εποχής.

Απ' αυτές τις εξελίξεις δεν θα μπορούσε να λείψει το πολυπληθέστερο κράτος του πλανήτη η Κίνα, που με διορατικότητα, μεθοδικότητα και αταραξία δίνει το παρών σε τομείς που αγγίζουν τις ανάγκες της εποχής και δημιουργεί της συνθήκες για την εδραίωση της στην περιοχή, ως «ρυθμιστή των εξελίξεων» στο μέλλον.

ΣΚΟΠΟΣ

Στην παρούσα μελέτη γίνεται μία προσπάθεια αποτύπωσης της παρούσας εμπλοκής της Κίνας στα Βαλκάνια και της προοπτικής της, μια σταχυολόγηση των

ευρύτερων επιδιώξεων της και πως αυτή η συνέργεια επηρεάζει την ελληνική εξωτερική πολιτική και ασφάλεια. Η προσπάθεια θα γίνει προς εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων και πρακτικών προτάσεων εκμετάλλευσης της Κινεζικής «επιδρομής» προς ενίσχυση του ρόλου της Ελλάδος στην περιοχή και την εδραίωση της με ρόλο σταθεροποιητικής δύναμης ευρύτερα.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Το πρώτο κεφάλαιο περιλαμβάνει μια γενική αναδρομή καθώς και το οικονομικό κυρίως και όχι μόνο αποτύπωμα της παρουσίας της Κίνας στα Βαλκάνια. Επίσης παρουσιάζονται οι δευτερογενείς επιπτώσεις αυτής της εμπλοκής, τα εμπόδια καθώς και η εξωτερική πολιτική που εφαρμόζεται από την Κίνα στα κράτη της περιοχής τα τελευταία χρόνια, αποτυπώνοντας τις υπάρχουσες σχέσεις όπως διαμορφώνονται.

Το δεύτερο κεφάλαιο περιλαμβάνει τα εργαλεία, της πολιτικής και πολιτιστικής επιρροής της Κίνας. Θα αναφερθούν οι σχέσεις της με την Ελλάδα παράλληλα με αυτές της Τουρκίας. Αναλύεται επίσης το θέμα του επηρεασμού στην έκφραση της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδας και της Τουρκίας σε σχέση με την Κίνα και την προοπτική τους. Επίσης παρουσιάζονται τόσο η εθνική πολιτική ασφαλείας όσο και η έκφραση της εξωτερικής πολιτικής σε σχέση με την Κίνα.

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζονται η πολιτική ασφαλείας και άμυνας της Κίνας, η εξωτερική της πολιτική σε συνάφεια με τα κράτη των Βαλκανίων και την Ευρώπη. Αναλύεται η στρατηγική της Κίνας και η πρακτική που ακολουθεί με στόχο την ολοκλήρωση της πρωτοβουλίας «μια ζώνη ένας δρόμος».

Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην πολιτική και στο μοντέλο που χρησιμοποιεί η Κίνα. Ανακεφαλαιώνοντας στις σχέσεις ανάμεσα στην Ελλάδα και στη Κίνα, εστιάζοντας την προσοχή στη σημαντικότητα τους, καθώς και το πως επηρεάζονται τα ζητήματα της εθνικής πολιτικής της Ελλάδας, ως μέλος τόσο του NATO όσο και της ΕΕ, καταλήγουμε στην εξαγωγή συμπερασμάτων για τις συνέπειες που

έχει η επιρροή της Κίνας στην ελληνική ασφάλεια και εξωτερική πολιτική και διατυπώνονται πρακτικές προτάσεις για τον τρόπο ενεργείας της Ελλάδας.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Λόγω του σύγχρονου του θέματος και των δραστικών εξελίξεων, η συγγραφή του παρόντος πονήματος έχει γίνει με εκτενή αναζήτηση, συλλογή και διασταύρωση, ελληνικής και ξένης βιβλιογραφίας, κυρίως επιστημονικών άρθρων και ερευνών, έντυπου και ηλεκτρονικού τύπου, που απευθύνονται σε πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, των Βαλκανίων αλλά και της Ασίας, με επιστημονικό αντικείμενο τον ρόλο, την επιρροή και τη στρατηγική της Κίνας στην περιοχή της Ανατολικής Ευρώπης και των Βαλκανίων.

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΑΠΟΤΥΠΩΜΑ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ

ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Ο «*Βαλκανικός δρόμος του μεταξιού*» είναι η διαδρομή στην περιοχή των Βαλκανίων που η Κίνα κάτω από το πλαίσιο της πρωτοβουλίας μια ζώνη ένας δρόμος (Belt Road Initiative-BRI), υποστηρίζει για την εξασφάλιση της εφοδιαστικής της γραμμής. Η διαδρομή ξεκινά με την κορυφαία κινεζική επένδυση στο ελληνικό λιμάνι του Πειραιά που αντιπροσωπεύει ουσιαστικά και την κύρια πύλη στην Ευρώπη, εμπορευματοκιβωτίων για πλοία που εισέρχονται στη Μεσόγειο από το κανάλι του Σουέζ.

Δεν είναι τυχαίο το ότι οι κινεζικές επενδύσεις που πραγματοποιούνται σε μεγάλα κράτη μέλη της ΕΕ, όπως η Γερμανία, συνοδεύονται από επενδύσεις υποδομών μεγάλης κλίμακας στην περιφέρεια της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Οι τιμές για εξαγορά είναι χαμηλότερες, ενώ η ζήτηση για δανεισμό με προνομιακούς όρους είναι υψηλότερη σε χώρες κατά μήκος της βαλκανικής οδού μεταξιού. Ομοίως, η επέκταση των κινεζικών επενδύσεων προς τον Βαλκανικό δρόμο του μεταξιού έλκεται από θέματα ενεργητικού ανθρώπινου κεφαλαίου, αφού το κόστος εργασίας σ' αυτές τις χώρες παραμένει ακόμη χαμηλό. Η μετεγκατάσταση ή η απόκτηση εγκαταστάσεων παραγωγής πιο κοντά στις αγορές της ΕΕ επηρεάζεται και από το συνεχώς αυξανόμενο κόστος εργασίας στην Κίνα.

Η Ελλάδα αποτελεί κύριο συστατικό του Βαλκανικού δρόμου του μεταξιού ως οιονεί γέφυρα που ξεκίνησε το 2009, μέσω διαφόρων επενδύσεων σε λιμενικές υποδομές. Η «πύλη προς την Ευρώπη», όπως ονομάστηκε από τον Κινέζο πρωθυπουργό Λι Κεανγκ (Li Keqiang) κατά τη διάρκεια επίσκεψης το 2014, ξεκινά το νότιο-ανατολικό Ευρωπαϊκό διάδρομο του δρόμου του μεταξιού και μεταφέρεται στη συνέχεια

στα Βαλκάνια μέσω και άλλων έργων υποδομών, όπως ο σιδηρόδρομος μεγάλης ταχύτητας Βελιγραδίου-Βουδαπέστης και εν συνεχεία σε άλλες αγορές της ΕΕ.¹

Η απόκτηση λιμενικών υποδομών και η επακόλουθη επέκταση της μεταφορικής ικανότητας, αποτελούν ένα καθοριστικό σημείο κλειδί για τη δημιουργία διαδρομών μεταφορών κατά μήκος των ευρωπαϊκών τμημάτων της πρωτοβουλίας "BRI". Ο τρόπος και η ταχύτητα με την οποία λαμβάνει χώρα αυτή η επέκταση είναι εντυπωσιακή, έχει στρατηγική λογική και καινοτομία.

Το φόρουμ της ζώνης και του δρόμου για τη διεθνή συνεργασία (Belt and Road Forum for International Cooperation), το οποίο διεξήχθη στο Πεκίνο τον Μάιο του 2017, αποτέλεσε μια μοναδική ευκαιρία για τις χώρες των Βαλκανίων που συμμετέχουν στο έργο να διευρύνουν την οικονομική τους συνεργασία με την Κίνα. Πρόεδροι και πρωθυπουργοί από τη Ρωσία, την Τουρκία, την Ελλάδα, την Ουγγαρία, την Πολωνία, τη Σερβία, την Τσεχική Δημοκρατία, την Ελβετία, την Ιταλία και την Ισπανία συμμετείχαν όλοι στην εκδήλωση που υποδέχτηκε ο Κινέζος Πρόεδρος Xi Jinping. Το φόρουμ επικεντρώθηκε στον συντονισμό των πολιτικών, στην ανάπτυξη έργων υποδομής, στην προώθηση των εμπορικών δεσμών και στη συνεργασία στο χρηματοπιστωτικό τομέα. Οι συμφωνίες δε, με χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης ήταν πολυάριθμες.²

- Στο φόρουμ, η κινεζική κυβέρνηση υπέγραψε συμφωνίες οικονομικής και εμπορικής συνεργασίας με 30 κυβερνήσεις, μεταξύ των οποίων είναι η Λευκορωσία, το Αζερμπαϊτζάν, η Γεωργία, η Αρμενία, η Αλβανία, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη, το Μαυροβούνιο και η Σερβία.

¹European Council on Foreign Relations, "China's Investment in Influence: The Future of 16+1 Cooperation", ECFR.eu China Analysis, December 2016, Διαθέσιμο στο: http://www.ecfr.eu/page/-/China_Analysis_Sixteen_Plus_One.pdf, (πρόσβαση 11 28, 2019).

²China Daily, "List of Deliverables of the Belt and Road Forum for International Cooperation", 16/5/2017, Διαθέσιμο στο: http://www.chinadaily.com.cn/china/2017-05/16/content_29359377.htm, (πρόσβαση 11 28, 2019).

- Το Υπουργείο Εμπορίου της Κίνας υπέγραψε μνημόνια συνεργασίας με το Υπουργείο Βιομηχανίας και Εμπορίου της Τσεχικής Δημοκρατίας και το Υπουργείο Εξωτερικών και Εμπορίου της Ουγγαρίας.
- Το Υπουργείο Γεωργίας της Κίνας υπέγραψε μνημόνιο για τον καθορισμό του σχεδίου δράσης για το εμπόριο στον γεωργικό τομέα και για τις επενδύσεις με το αντίστοιχο Υπουργείο Γεωργίας και Προστασίας του περιβάλλοντος της Σερβίας.
- Η κινεζική εταιρεία εξαγωγών και πιστώσεων υπέγραψε συμφωνίες συνεργασίας με τους αντίστοιχους οργανισμούς στη Λευκορωσία και τη Σερβία.
- Το Υπουργείο Παιδείας της Κίνας υπέγραψε συμφωνίες για την εκπαιδευτική συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη.
- Έλληνες αντιπρόσωποι υπέγραψαν συμφωνία για την κατασκευή δικτύου οπτικών ινών στη χώρα.
- Ο Πρόεδρος Αλεξάνταρ Βούτσιτς της Σερβίας πραγματοποίησε συνομιλίες για ένα βιομηχανικό πάρκο Σινο-Σερβικό αλλά και για απευθείας πτήσεις μεταξύ Κίνας και Σερβίας.
- Η τράπεζα εισαγωγών-εξαγωγών της Κίνας υπέγραψε δανειακή συμφωνία με το Υπουργείο Οικονομικών της Σερβίας για τον εκσυγχρονισμό της σιδηροδρομικής γραμμής Ουγγαρίας-Σερβίας όπως επίσης και με την Telekom Srbija της Σερβίας για ένα πρόγραμμα συνεργασίας και αναβάθμισης των τηλεπικοινωνιών.
- Η τράπεζα εξαγωγών-εισαγωγών της Κίνας υπέγραψε επίσης μια συμφωνία δανείου με την σερβική εταιρία τηλεπικοινωνιών Telekom Srbija of Serbia.³

Σύμφωνα με στοιχεία που συγκεντρώθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τη στατιστική υπηρεσία του Κοσσόβου, ο συνολικός όγκος συναλλαγών μεταξύ της

³Wikipedia, the free encyclopedia, "Telekom Srbija" , είναι η Σερβική εταιρεία τηλεπικοινωνιών που εδρεύει στο Βελιγράδι, Διαθέσιμο στο: https://en.wikipedia.org/wiki/Telekom_Srbija (πρόσβαση 11 28, 2019).

Κίνας και των Δυτικών Βαλκανίων έφθασε σε ένα επίπεδο €3.300.000.000 το διάστημα 2015-2016. Η Σερβία απορροφά σχεδόν το ήμισυ του συνολικού όγκου των συναλλαγών. Η κατάταξη της Κίνας ως εμπορικού εταίρου το 2016 μετά τις χώρες της ΕΕ-28 ήταν η εξής: τρίτη στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη, τέταρτη στη Β. Μακεδονία, τέταρτη στη Σερβία, δεύτερη στην Αλβανία, τρίτη στο Μαυροβούνιο και τέταρτη στο Κοσσυφοπέδιο το 2015.

Χώρες όπως η Ελλάδα, η Ουγγαρία, η Αλβανία, το Μαυροβούνιο, η Σερβία, η Βοσνία - Ερζεγοβίνη και η Β. Μακεδονία κάνουν αρκετές παραχωρήσεις στους Κινέζους επενδυτές και δανειστές, ακριβώς επειδή θέλουν η Κίνα να ενσωματωθεί στις οικονομίες τους. Για τις χώρες των Βαλκανίων αυτή η ενσωμάτωση μπορεί επίσης να χρησιμεύσει ως μοχλός πίεσης και αντιστάθμισης έναντι της ρωσικής και της τουρκικής συμμετοχής ή να αποτελέσει μια εναλλακτική λύση στις επενδυτικές κινήσεις της ΕΕ. Δεν είναι τόσο μια διπολική επιλογή, π.χ. μεταξύ ΕΕ και Κίνας ή Ρωσίας και Κίνας αλλά μια ξεκάθαρη επιδίωξη πρόσθετων οικονομικών εταιρικών σχέσεων, συμφωνιών ελεύθερων συναλλαγών και δανειοδοτικών επιλογών με κινεζικές εταιρείες, κρατικές οντότητες και χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.

Υπό αυτό το πρίσμα, οι πολιτικοί παράγοντες στο Πεκίνο, τα Τίρανα, τα Σκόπια, το Βελιγράδι, το Σεράγεβο, τη Βουδαπέστη και την Αθήνα υποστηρίζουν το αφήγημα της πρωτοβουλίας ως μια στρατηγική νίκης (win-win). Ισχυρίζονται ότι οι χώρες τους ανοίγονται στην Κίνα και την ίδια στιγμή η Κίνα ανοίγεται στη Νοτιοανατολική Ευρώπη με επενδύσεις και αναπτυξιακά δάνεια, εμπόριο και πολιτιστικές ανταλλαγές σε όλη την περιοχή.

Καθώς οι χώρες της περιοχής χρειάζεται να βελτιώσουν την εξαγωγική τους ικανότητα και να προσελκύσουν ξένες επενδύσεις, στο βαθμό που η Κίνα, η Ρωσία, η Τουρκία ή τα κράτη του κόλπου είναι πρόθυμα να παράσχουν τέτοιους πόρους, η Ελλάδα, η Σερβία, η Αλβανία, η Β. Μακεδονία, το Μαυροβούνιο, η Βουλγαρία και η

Ρουμανία θα δουν ευκαιρίες και επιλογές, ενώ παράλληλα προσπαθούν να υποβαθμίσουν την αντίληψη των κινδύνων και της εξάρτησης.

ΕΛΛΑΔΑ Η ΓΕΦΥΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Η Ελλάδα είναι το σημείο εισόδου σε όλη την Ευρώπη στην περιοχή των Βαλκανίων για τις κινεζικές επενδύσεις στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας με κορυφαίες επενδύσεις σε υποδομές ανάπτυξης της μεταφορικής της ικανότητας από την Ελλάδα μέσω των Βαλκανίων, στην κεντρική Ευρώπη που είναι και ο κύριος στόχος. Εκτός όμως των παραπάνω επενδύσεων οι κινεζικές επενδύσεις στην Ελλάδα έχουν επεκταθεί και σε άλλους κρίσιμους τομείς όπως ο τουρισμός και η ενέργεια.

Τα τελευταία χρόνια, η Κίνα έχει κινηθεί ιδιαίτερα επιθετικά στο να επενδύσει στην Ελλάδα.⁴ Οι λεπτομέρειες αυτής της στρατηγικής είναι κομβικής σημασίας, που χαρακτηρίζουν τις δυνατότητες αλλά και τις φιλοδοξίες της Κίνας στα Βαλκάνια και την Κεντρική Ευρώπη. Η αρχική επένδυση σε ένα λιμένα όπως αυτός του Πειραιά ήταν ένα κινεζικό επίτευγμα, ορόσημο της ευρωπαϊκή επεκτατική φιλοδοξίας του Πεκίνου, με σημαντικές βλέψεις συν τον χρόνο όχι μόνο στον Πειραιά, αλλά και στις γειτονικές χώρες.

Ο Οργανισμός Λιμένος Πειραιώς (ΟΛΠ) είναι πρώην κρατική εταιρεία που ιδρύθηκε το 1930. Ο ΟΛΠ είναι η μεγαλύτερη εταιρεία της Ελληνικής λιμενικής βιομηχανίας και ένα από τα μεγαλύτερα λιμάνια της Ευρώπης (όσον αφορά τον όγκο των διαχειριζόμενων εμπορευματοκιβωτίων). Οι λιμενικές εγκαταστάσεις του ΟΛΠ αποτελούν πλέον μέρος των διευρωπαϊκών δικτύων μεταφοράς και ως εκ τούτου, δικαιούνται να λάβουν χρηματοδοτική συνδρομή από την ΕΕ από το Ταμείο ευρωπαϊκής διασύνδεσης⁵ «Connecting Europe».

⁴Jens Bastian, "China - Greece: One Belt, One Road?", Macropolis, 29/04/2015, Διαθέσιμο στο: <http://www.macropolis.gr/?i=portal.en.the-agera.2470&itemId=2470>. (πρόσβαση 11 28, 2019).

⁵Ταμείο ευρωπαϊκής διασύνδεσης, The Innovation and Networks Executive Agency (INEA), Διαθέσιμο στο: <https://ec.europa.eu/inea/en/connecting-europe-facility>, (πρόσβαση 11 28, 2019).

Τον Νοέμβριο του 2008, η ελληνική κυβέρνηση συμφώνησε τη μίσθωση του ήμισυ του λιμένα εμπορευματοκιβωτίων από τον ΟΛΠ στην κινέζικη εταιρεία *China Ocean Shipping Company* (COSCO)⁶ για μια περίοδο 35+5 ετών. Η σύμβαση παραχώρησης τέθηκε σε ισχύ τον Οκτώβριο του 2009 και περιελάμβανε προκαταβολική πληρωμή €678.000.000 και ακολούθησαν επενδύσεις σε υποδομές αξίας €230.000.000.

Από την αρχή η COSCO Hellas, θυγατρική της εταιρείας στην Ελλάδα, εξέφρασε ενδιαφέρον για αγορά πλειοψηφικού πακέτου στον ΟΛΠ το οποίο και πέτυχε τον Αύγουστο του 2016 αποκτώντας 51% για την τιμή των €280.500.000. Το Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου (ΤΑΙΠΕΔ)⁷ εξακολουθεί να κατέχει 23,4%, ενώ οι λοιποί επενδυτές 25,86%. Η συμφωνία της πώλησης προέβλεπε ότι σε περίπτωση που η COSCO εκπληρώσει ορισμένους επενδυτικούς όρους και οικονομικούς στόχους έως και €300.000.000 τα επόμενα πέντε χρόνια, θα συνεισφέρει με επιπλέον €88.000.000 και έτσι θα αυξήσει το μετοχικό της μερίδιο κατά 16% κατέχοντας πλέον το 67% του ΟΛΠ φθάνοντας την όλη εξαγορά στο ποσό των €368.500.000.

Μετά τη συμφωνία εξαγοράς, η COSCO η οποία εδρεύει στο Χονγκ Κονγκ, ξεκίνησε ένα φιλόδοξο επενδυτικό σχέδιο πολλών εκατομμυρίων για δημιουργία και επέκταση των υποδομών στον ΟΛΠ, ώστε να μετατρέψει το λιμάνι του Πειραιά σε κύριο κόμβο εισόδου και μετεπιβίβασης για εμπορικούς και ταξιδιωτικούς σκοπούς μεταξύ της Ασίας και της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Παράλληλα εξετάζει τη συμπλήρωση αυτής της επένδυσης με μια πρόσθετη, σε λιμένα της Βόρειας Ελλάδας. Υπό εξέταση βρίσκεται το λιμάνι της Αλεξανδρούπολης, μια πόλη στην περιοχή της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης που λόγω γεωγραφίας επωφελείται από τη θέση

⁶Amber Pariona, "The Largest Container Ship Fleets In The World", 26/9/2017, Διαθέσιμο στο: <https://www.worldatlas.com/articles/the-largest-container-ship-fleets-in-the-world.html> , (πρόσβαση 11 28, 2019).

⁷Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου (ΤΑΙΠΕΔ), αξιοποιεί την ιδιωτική περιουσία του Δημοσίου, που του έχει ανατεθεί σύμφωνα με τις διεθνείς υποχρεώσεις της χώρας και τις προβλέψεις των Μεσοπρόθεσμων Πλαισίων Δημοσιονομικής Στρατηγικής, Διαθέσιμο στο: <https://www.hradf.com/>, (πρόσβαση 11 28, 2019).

της στο κέντρο των χερσαίων και θαλάσσιων οδών που συνδέουν την Ελλάδα με την Τουρκία και τη Βουλγαρία

Επιπρόσθετα, η αυξανόμενη ζήτηση από κινέζους ταξιδιώτες στην Ελλάδα έφεραν από το φθινόπωρο του 2017, την αεροπορική εταιρία «AIR CHINA» να ξεκινάει απευθείας πτήσεις μεταξύ Πεκίνου και Αθήνας και εν συνεχεία να τους μετεπιβιβάζει στο λιμάνι του Πειραιά σε κρουαζιερόπλοια που ταξιδεύουν στο Αιγαίο, την Αδριατική θάλασσα και τη Μεσόγειο. Ομοίως, η ναυτιλιακή COSCO υπέγραψε συμφωνία με την αεροπορική εταιρία «AIR CHINA» τον Μάιο του 2017 για απευθείας πτήσεις για να φέρνουν μεγάλες ομάδες κινέζων τουριστών στην Ελλάδα.

Τον Φεβρουάριο του 2017, ο Διευθύνων Σύμβουλος της Κινεζικής Τράπεζας Ανάπτυξης (China Development Bank-CDB) Χου Χουαχμπανγκ (Hu Huaibang) ανακοίνωσε την πρόθεση του να επεκτείνει την παρουσία της εταιρίας στην Ελλάδα, κυρίως μέσω της χρηματοδότησης έργων υποδομής στον ενεργειακό τομέα. Το μνημόνιο κατανόησης (MoU) μεταξύ της Κεντρικής Τράπεζας της Ελλάδας και της Κινεζικής Τράπεζας Ανάπτυξης CDB είχε ήδη επιτευχθεί τον Ιούλιο του 2016. Το μνημόνιο προβλέπει την προώθηση των διμερών τραπεζικών συναλλαγών και των επενδυτικών τραπεζών. Ο Διευθύνων Σύμβουλος της Κινεζικής Τράπεζας Ανάπτυξης σημείωσε ότι μια από τις μεγαλύτερες χρηματοδοτικές τράπεζες στον κόσμο, είχε δημιουργήσει ειδικά επενδυτικά κεφάλαια για τη χρηματοδότηση της ανάπτυξης στην επιχειρηματικότητα σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες.

Το μνημόνιο παρέχει το χρηματοδοτικό όχημα για την υλοποίηση μιας στρατηγικής συνεργασίας που υπεγράφη τον Οκτώβριο του 2016 μεταξύ της China Machinery Engineering Corporation (CMEC) και της ΔΕΗ. Η Κινεζική Τράπεζα Ανάπτυξη CDB θα παρείχε έως και ένα δισεκατομμύριο χρηματοδότησης για έργα υποδομής σε επιχειρήσεις εξόρυξης λιγνίτη που διεξήγαγε η ΔΕΗ στην Ελλάδα (Π.χ. το έργο Μελίτη 1 στη Φλώρινα). Το μέγεθος του επενδυτικού σχεδίου είναι να χρησιμεύσει ως εφαλτήριο για παρόμοιες πρωτοβουλίες συνεργασίας μεταξύ των Σινο-

ελληνικών εταιρειών που επεκτείνονται στους ενεργειακούς τομείς των γειτονικών Βαλκανικών χωρών.

Μεγάλες κινεζικές επενδύσεις στην Ελλάδα από το 2009

ΕΤΟΣ	ΚΙΝΕΖΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ	ΤΟΜΕΑΣ	ΑΞΙΑ ΣΕ ΔΙΣ €	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΦΥΣΗ ΕΠΕΝΔΥΣΗΣ
2009	COSCO	ΟΛΠ	ΛΙΜΕΝΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ	0.678	ΟΛΟΚΛΗΡΩΘΗΚΕ	Concessions Contract
2014	China Development Bank	Costa Mare	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΕΜΠΟΡΟΚΙΒΩΤΙΑ	1.1	ΟΛΟΚΛΗΡΩΘΗΚΕ	Official Lending
2014	Export-Import Bank	Thenamaris Ocean bulk	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΕΜΠΟΡΟΚΙΒΩΤΙΑ	0.340	ΟΛΟΚΛΗΡΩΘΗΚΕ	Shipping Infrastructure
2014	ICBC	Libra Diana Shipping	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΕΜΠΟΡΟΚΙΒΩΤΙΑ	0.490	ΟΛΟΚΛΗΡΩΘΗΚΕ	Shipping Infrastructure
2014	China National Aero Technology	Veritas Ship Management	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΕΜΠΟΡΟΚΙΒΩΤΙΑ	0.158	ΟΛΟΚΛΗΡΩΘΗΚΕ	Shipping Logistics
2015	ICBC – Sinohydro	ΤΕΡΝΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΕΝΕΡΓΕΙΑ	0.880	ΣΕ ΕΞΕΛΙΞΗ	Energy Generation
2016	COSCO	ΟΛΠ	ΛΙΜΕΝΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ	0.280	ΟΛΟΚΛΗΡΩΘΗΚΕ	Majority Shareholding
2017	State Grid Corp. of China	ΑΔΜΙΕ	ΗΛΕΚΤΡΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ	0.320	ΟΛΟΚΛΗΡΩΘΗΚΕ	24% ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΜΕ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΝ ΕΞΑΓΟΡΑ ΤΟΥ 66%)
ΣΥΝ.				4.246		

Πηγή: Από συλλογή στοιχείων με βάση την αναφορά των εταιρειών από 2009.

Πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι οι κινεζικές επενδύσεις στην Ελλάδα δεν είναι το αποτέλεσμα μόνο της οικονομικής διπλωματίας για την οποία προετοιμάστηκε χρόνια πριν για την περίπτωση του Πειραιά. Τον Δεκέμβρη του 2016 η εταιρία China's *State Grid Corporation* της Κίνας, - είναι η κρατική μονοπωλιακή εταιρεία ηλεκτρικής ενέργειας της Κίνας και η μεγαλύτερη εταιρεία κοινής ωφέλειας στον κόσμο-, αγόρασε ένα μειοψηφικό πακέτο (24%) του διαχειριστή του δικτύου ηλεκτροδότησης της Ελλάδας. Αυτό αποτέλεσε τη δεύτερη σημαντική επένδυση της Κίνας στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια του 2016, μετά την απόκτηση του ΟΛΠ.

Ο Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΑΔΜΗΕ) Α.Ε. ήταν μια θυγατρική της ΔΕΗ που προβλεπόταν στις απαιτήσεις ιδιωτικοποίησης με

βάση το τρίτο πρόγραμμα (3^ο Μνημόνιο) οικονομικής προσαρμογής της Ελλάδας που υπεγράφη τον Αύγουστο του 2015. Έτσι η Κίνα συμμετείχε ενεργά σε έργα ιδιωτικοποίησης, όπως αυτά είχαν ανατεθεί από τους διεθνείς πιστωτές των «χωρών του προγράμματος».

Η εν λόγω χρηματοδότηση δημιουργεί ένα δίκτυο επενδύσεων (όμοιες έχουν γίνει και σε Ιταλία, Πορτογαλία, Ισπανία και Γερμανία) που επιτρέπει στην εταιρεία *China's State Grid Corporation* της Κίνας να καθιερώσει σταδιακά ένα περιφερειακό χαρτοφυλάκιο δικτύου ηλεκτρικής ενέργειας στην Ευρώπη. Η εξέλιξη αυτή είναι ακόμη πιο αξιοσημείωτη, δεδομένου ότι η Κίνα είναι επικεφαλής και έρχεται σε αντίθεση με το χαμηλό επίπεδο διασυνοριακών επενδύσεων ενέργειας σε ολόκληρη την ΕΕ από ευρωπαϊκές εταιρείες.

Το εμπόριο αγαθών της Ελλάδας με την Κίνα (σε δισ. Ευρώ) 2013 - 2015

Έτος	Εξαγωγές	Εισαγωγές	Ισοζύγιο
2013	0.419	2.19	-1.78
2014	0.279	2.49	-2.21
2015	0.271	2.87	-2.67

Πηγές: "EU – China Summit EU trade with China significantly up in 2014 for both goods and services", 26,6,2015, Διαθέσιμο στο: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/6893875/6-26062015-AP-EN.pdf/44d4c87c-98dd-4061-bdf6-b292884a5073>, Για το 2015 από "The Observatory of Economic Complexity", Διαθέσιμο στο: <http://atlas.media.mit.edu/en/profile/country/grc/>. (πρόσβαση 11 28, 2019).

Όσον αφορά το εμπόριο, η αξία των εισαγωγών από την Κίνα στην Ελλάδα αυξάνεται σταθερά, ενώ οι εξαγωγές μειώνονται. Από το τέλος του 2015, η συνολική αξία του διμερούς εμπορίου ξεπέρασε τα €3.000.000.000, ενώ το εμπορικό ισοζύγιο βρίσκεται σε μεγάλο βαθμό υπέρ της Κίνας. Αν παραβληθεί σε περιφερειακό πλαίσιο, ο όγκος των εμπορικών συναλλαγών είναι διπλάσιος από τον μεγαλύτερο εμπορικό εταίρο της Κίνας στα Βαλκάνια, δηλαδή τη Σερβία.

Επίσης ένα από τα μεγαλύτερα δρώμενα στην Ελλάδα, η εμπορική και κατασκευαστική έκθεση, η οποία παραδοσιακά πραγματοποιείται στη δεύτερη μεγαλύτερη ελληνική πόλη τη Θεσσαλονίκη, είχε την Κίνα ως τιμώμενη χώρα κατά τη διάρκεια της έκθεσης του 2017, σηματοδοτώντας 45 χρόνια από τότε που η Ελλάδα και η Κίνα ξεκίνησαν τις διπλωματικές τους σχέσεις.

Σε αντίθεση με άλλους πιθανούς επενδυτικούς μνηστήρες, η Κίνα έχει την οικονομική ικανότητα, τη διάθεση ανάληψης επενδυτικού ρίσκου και μια μακροπρόθεσμη στρατηγική που θέλει να εφαρμόσει στην Ελλάδα. Έχει επίσης θεσπίσει ένα αξιόπιστο ιστορικό όσον αφορά τις Ελληνικές πολιτικές αρχές αλλά και την επιχειρηματική κοινότητα της Αθήνας. Πλέον βρίσκεται σε πλεονεκτική θέση ανάμεσα στους δυνητικούς επενδυτές και έτσι υποβάλλοντας προσφορές για έργα έχει μεγάλη πιθανότητα να γίνει αποδεκτή.

Καθίσταται ολοένα και πιο σαφές, ότι η αρχική επένδυση του Πειραιά εξυπηρέτησε τον σκοπό μιας «εισαγωγικής» επένδυσης «θεμελίωσης» η οποία στη συνέχεια άρχισε να προσελκύει επενδύσεις σε τομείς πέραν των θαλάσσιων λιμένων και της μεταφοράς εμπορευματοκιβωτίων. Στο πλαίσιο της στρατηγικής της πρωτοβουλίας BRI για την Ελλάδα, η ιεράρχηση των στόχων θα εξακολουθήσει να είναι υποδομές μεταφορών, υλικοτεχνική υποστήριξη και ενέργεια, προσελκύοντας συνεχώς και νέους Κινέζους επενδυτικούς ομίλους, όπως το Dalian Wanda Group Co. ή την εταιρεία συμμετοχών (*Greenland Holdings Corp*) με στόχευση και σε άλλους τομείς όπως του τουρισμού, των εμπορικών ακινήτων, ασφαλιστικών εταιρειών και των τραπεζικών υπηρεσιών στην Ελλάδα και όχι μόνο.

Σήμερα δύο κινεζικές τράπεζες ετοιμάζονται να κάνουν αισθητή την παρουσία τους στη χώρα μας. Η Διεύθυνση Εποπτείας Πιστωτικού Συστήματος (ΔΕΠΣ), ενημέρωσε το υπουργείο Ανάπτυξης για την εγκατάσταση στην Ελλάδα υποκαταστήματος της Bank of China (Europe) Luxembourg που είναι η δεύτερη μεγαλύτερη κινεζική τράπεζα. Παράλληλα στις 25 Οκτωβρίου 2019 η Τράπεζα της Ελλάδος ενημέρωσε την

Industrial and Commercial Bank of China (Europe) S.A., με έδρα το Λουξεμβούργο, ότι μπορεί να εγκατασταθεί στην Ελλάδα. Η ICBC είναι η κορυφαία βάση κεφαλαιοποίησης κινεζική τράπεζα και μία από τις μεγαλύτερες παγκοσμίως, ενώ η τράπεζα αναμένεται να χρηματοδοτήσει επενδύσεις ιδιαίτερα στον τομέα της πράσινης οικονομίας και της ενέργειας.⁸

Αναφορικά με τον τομέα του τουρισμού, αξίζει να σημειωθεί η στρατηγικής σημασίας συμφωνία για την απευθείας αεροπορική σύνδεση της Αθήνας – Σαγκάη από τον Ιούλιο του 2020, που υπεγράφη μεταξύ του προέδρου των αερογραμμών Juneyao Air Co. Ltd, Zhao Hong Liang και του Έλληνα γενικού γραμματέα Τουρισμού, θέτοντας τις βάσεις για ενίσχυση του τουριστικού ρεύματος από την Κίνα προς την Ελλάδα, με στόχο να φτάσουν τους 500.000 Κινέζους τουρίστες.

Σύμφωνα με το υπουργείο Τουρισμού, οι προοπτικές για την εισροή Κινέζων τουριστών στην Ελλάδα είναι πολύ μεγαλύτερες αν αναλογιστούμε ότι σήμερα μόλις το 9% των Κινέζων έχει διαβατήριο.⁹

Η ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΤΟΥ ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΥ ΔΡΟΜΟΥ ΤΟΥ ΜΕΤΑΞΙΟΥ

Παρακάτω επιδιώκουμε να κατανοήσουμε τη χρηματοδότηση με κεφάλαια για επενδύσεις και δανειοδοτήσεις (χρηματοδότηση χρέους) στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων. Αυτό θα περιλαμβάνει πρώτα μια ανάλυση των κινεζικών έργων σε επιλεγμένες χώρες κατά μήκος του "Βαλκανικού δρόμου μεταξιού". Σε ένα δεύτερο

⁸ΝΑΦΤΕΜΠΟΡΙΚΗ, "Οι δύο μεγαλύτερες τράπεζες της Κίνας στην Ελλάδα. Ήδη σε λειτουργία το πρώτο υποκατάστημα της Bank of China", 4/11/2019, Διαθέσιμο στο: <https://www.naftemporiki.gr/finance/story/1529567/oi-duo-megaluteres-trapezes-tis-kinas-stin-ellada> , (πρόσβαση 11 28, 2019).

⁹ΝΑΦΤΕΜΠΟΡΙΚΗ, "Συμφωνία για απευθείας αεροπορική σύνδεση Αθήνας – Σαγκάης. Στόχος η ενίσχυση του τουριστικού ρεύματος από Κίνα προς Ελλάδα", 4/11/2019, Διαθέσιμο στο: <https://www.naftemporiki.gr/finance/story/1529519/sumfonia-gia-apeutheias-aeroporiki-sundesithinas-sagkai> , (πρόσβαση 11 28, 2019).

βήμα, η θα συζητηθούν τα υφιστάμενα εμπόδια και ο τρόπος με τον οποίο θα μπορούσαν να ξεπεραστούν προκειμένου να επιτευχθούν αμοιβαία ευεργετικά αποτελέσματα για τις χώρες που συμμετέχουν στη Βαλκανική οδό μεταξίου.

Επίσης θα αποτυπωθεί το επίπεδο συμμετοχής των κινεζικών κρατικών εταιρειών, των πολιτικών ηγετών, των διπλωματικών αντιπροσωπειών, των δανειοδοτικών ιδρυμάτων, των πανεπιστημίων και των πολιτιστικών οργανώσεων στην Ανατολική και Νοτιοανατολική Ευρώπη επαναπροσδιορίζοντας σταδιακά τις σχέσεις μεταξύ της Κίνας και αυτών των περιοχών της Ευρωπαϊκής ηπείρου.

Συγκεκριμένα, σε χώρες που απαρτίζουν τα Βαλκάνια, η Κίνα εντοπίζει εξαιρετικές ευκαιρίες επενδύσεων, τη στιγμή που διάφορα κράτη μέλη της ΕΕ θεωρούν ακόμη και σήμερα την περιοχή ως πηγή πολιτικής αστάθειας, προσφυγικών και μεταναστευτικών ροών καθώς και απειλή τρομοκρατίας και διακίνησης ναρκωτικών.

Αντίθετα, η Κίνα καθιερώνει συνεχώς και εξελίσσει νέα ευέλικτα πλαίσια συνεργασιών. Κάτω από την ομπρέλα της πρωτοβουλίας BRI υπάρχει πλέον και με τη συμμετοχή της Ελλάδας, η πρωτοβουλία "17+1". Το πλαίσιο 17+1 επιδιώκει τη βελτίωση των εμπορικών και οικονομικών σχέσεων μεταξύ της Κίνας και 17 χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, συμπεριλαμβανομένων της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Οι συμμετέχουσες χώρες είναι η Ελλάδα, η Αλβανία, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη, η Βουλγαρία, η Κροατία, η Τσεχική Δημοκρατία, η Εσθονία, η Ουγγαρία, η Λετονία, η Λιθουανία, η Π.Γ.Δ.Μ., το Μαυροβούνιο, η Πολωνία, η Ρουμανία, η Σερβία, η Σλοβακική Δημοκρατία και η Σλοβενία.

Η πρώτη σύνοδος ως 16+1 διεξήχθη το 2012 στη Βαρσοβία της Πολωνίας κι έκτοτε έχουν πραγματοποιηθεί αρκετές, με σκοπό την ενσωμάτωση στη *συνεργασία μεταξύ της Κίνας και της οργάνωσης χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης*, της οποίας η Γραμματεία βρίσκεται στο Πεκίνο (<http://www.China-ceec.org/ENG/>).

Στη σύνοδο κορυφής του 2012, η αντιπροσωπία της κινεζικής κυβέρνησης πρότεινε τη σύσταση του *Ταμείου συνεργασίας* (<http://China-ceefund.com/>) με αποτέλεσμα ένα χρόνο αργότερα να λειτουργεί. Το Ταμείο είναι καταχωρημένο στο Λουξεμβούργο με δύο βασικούς κινέζους επενδυτές, την *Τράπεζα εισαγωγών-εξαγωγών της Κίνας* με κεφάλαιο \$470.000.000 (*Export Import Bank of China*) και την *Exim Bank της Ουγγαρίας* με κεφάλαιο \$30.000.000.

Τον Νοέμβριο του 2016, ξεκίνησε ένα δεύτερο ταμείο συνεργασίας επενδύσεων με κεφάλαιο 11δισ δολαρίων. Η βιομηχανική και εμπορική τράπεζα της Κίνας *Industrial and Commercial Bank of China (ICBC)* ήταν ο βασικός χορηγός της χρηματοδότησης ιδιαίτερης σημασίας, όπως διαφάνηκε και από την επίσημη ανακοίνωση λειτουργίας τους από τον πρωθυπουργό Li Keqiang κατά τη διάρκεια της επίσκεψής του στη Ρίγα με την ευκαιρία της πέμπτης συνεργασίας μεταξύ της Κίνας και των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Το Ταμείο φιλοδοξεί να αυξήσει σε 50 δισ ευρώ το κεφάλαιο για χρηματοδότηση έργων σε τομείς όπως οι υποδομές, η παραγωγή υψηλής τεχνολογίας, η καινοτομία αλλά και σε καταναλωτικά αγαθά.¹⁰

Ορισμένες από τις πιο πρόσφατες δραστηριότητές της αποτέλεσαν η επένδυση στο σχεδιασμό και την υλοποίηση λύσεων δημόσιου φωτισμού και σηματοδότησης στη Σλοβενία. Τον Ιανουάριο του 2017 το ταμείο απέκτησε πλειοψηφική συμμετοχή μέσω ενός συνδυασμού εισαγωγής κεφαλαίου και εξαγοράς των υφισταμένων μετόχων. Μια δεύτερη εξαγορά αφορούσε τον όμιλο *Invitel Group*, έναν από τους κορυφαίους ομίλους τηλεπικοινωνιών στην ουγγρική αγορά (Μάρτιος 2017).

Για τις χώρες που συμμετέχουν στο πλαίσιο 17+1, το κινεζικό κεφάλαιο και τα έργα υποδομής αποτελούν μια δελεαστική πρόταση για την αγορά και μια δυναμική

¹⁰Ma Rong & Dominique Patton, στο Reuters από Simon Cameron-Moore, "China Launches \$11 billion Fund for Central, Eastern Europe", 6/11/2016, Διαθέσιμο στο: <https://www.reuters.com/article/us-china-eastern-europe-fund-idUSKBN13105N>, (πρόσβαση 11 28, 2019).

πλατφόρμα για την Κίνα ώστε να εξισορροπήσει την αυξανόμενη οικονομική και πολιτική της επιρροή στην ΕΕ στο σύνολό της.

Σύμφωνα με στοιχεία της κινεζικής Ακαδημίας Επιστημών (*Chinese Academy of Sciences CAS*), οι άμεσες ξένες επενδύσεις (ΑΞΕ) της Κίνας στις 16 αρχικά συμμετέχουσες χώρες αυξήθηκαν από \$400.000.000 το 2009 σε περίπου \$3.000.000.000 το 2016. Η δε γεωγραφική συγκέντρωση είναι αξιοσημείωτη αφού σύμφωνα με την CAS, η Βουλγαρία, η Τσεχική Δημοκρατία, η Ουγγαρία, η Πολωνία, η Ρουμανία και η Σλοβακία αντιπροσώπευαν το 95% των συνολικών κινεζικών ΑΞΕ εντός του πλαισίου 16+1 το 2016.

Το παράδειγμα που αναφέρθηκε νωρίτερα από την COSCO που επενδύει στο λιμάνι του Πειραιά στην Ελλάδα, αποτελεί μέρος μιας μεγαλύτερης επενδυτικής στρατηγικής σε όλη την νοτιο-ανατολική Ευρώπη και τη Μεσόγειο. Εκτός από τον Πειραιά, η COSCO έχει επενδύσει σε λιμενικές υποδομές στην Αλβανία, το Μαυροβούνιο, το Ισραήλ, την Τουρκία και την Αίγυπτο, ενώ το 2016 απέκτησε μερίδιο 35% στον τερματικό σταθμό του Ρότερνταμ. Μια παρόμοια στρατηγική κίνηση στο εσωτερικό της Νότιας Ευρώπης μπορεί να σημειωθεί από τον κρατικό οργανισμό ωφελείας της Κίνας State Grid Corporation of China, με πολλαπλές επενδύσεις στους φορείς εκμετάλλευσης των δικτύων ενέργειας στην Ελλάδα, την Πορτογαλία, την Ιταλία και την Ισπανία.

Αυτό που καταδεικνύουν οι επενδυτικές κινήσεις από την COSCO και από την κρατική *State Grid Corporation of China*, είναι η συστηματική, στρατηγικά καθοδηγούμενη κατασκευή δικτύου χαρτοφυλακίων σε πολλούς τομείς και η σύνδεση των περιουσιακών στοιχείων τους σε μια ευρύτερη περιοχή, όπως π.χ. στη Μεσόγειο. Βέβαια η πρωτοβουλία BRI βρίσκεται υπό κατασκευή κατά μήκος της βαλκανικής οδού μεταξιού, με ιδιαίτερη έμφαση στον τομέα των μεταφορών και στην ενεργειακή μεταφορά και συνδεσιμότητα.

Η πρώτη επικεντρώνεται στη στήριξη των ναυτιλιακών οδών, την προσβασιμότητα των λιμένων, την εφοδιαστική γραμμή μέσω οδικών και σιδηροδρομικών υποδομών και τους κόμβους διανομής κινεζικών προϊόντων.

Η τελευταία καθιερώνει ένα περιφερειακό χαρτοφυλάκιο δικτύων ενέργειας με βάση τις ευκαιρίες που προκύπτουν από τις ιδιωτικοποιήσεις στα νότια μέλη της ευρωζώνης που είναι και οι στόχοι-συμμετέχοντες «χώρες του προγράμματος».

Αυτές οι στοχευμένες, ανά τομείς επενδύσεις και η όλη στρατηγική επέκτασης γίνονται ακόμη πιο κατανοητές όταν λαμβάνεται υπόψη ότι οι 17 χώρες αντιπροσωπεύουν έναν σεβαστό πληθυσμό άνω των 100.000.000 πολιτών. Σε πολλές απ' αυτές τις χώρες, ιδίως τα μέλη της ΕΕ και της ζώνης του ευρώ, τα επίπεδα του κατά κεφαλήν εισοδήματος είναι ιδιαίτερα υψηλά με συνέπεια να υπάρχουν προφανείς νέες ευκαιρίες για την καταναλωτική αγορά που παρουσιάζονται στους Κινέζους επενδυτές μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα στο πλαίσιο της οικονομικής συνεργασίας 17+1.

Υπάρχουν εύλογες ανησυχίες σχετικά με την εμπλοκή της Κίνας στο πλαίσιο 17+1. Αυτές επικεντρώνονται κυρίως στις εξής πολιτικές πρακτικές:

- Οι κινεζικές εταιρείες απασχολούν λίγους ντόπιους.
- Οι κινεζικές εταιρείες χρησιμεύουν ως αντιπρόσωποι του κινεζικού κράτους.
- Τα έργα υποδομής και οι δανειοδοτικές συμβάσεις επιβαρύνουν τις κυβερνήσεις με μεγάλες υποχρεώσεις χρέους που ουσιαστικά τις κρατά «δεμένες» για πολλά χρόνια.

Η Σινο-Βαλκανική συνεργασία είναι ένας ζωντανός οργανισμός σε συνεχή εξέλιξη. Οι προορισμοί των κινεζικών επενδύσεων και οι περιοχές που εξυπηρετούνται με δανειοδοτήσεις πολλαπλασιάζονται με την πάροδο του χρόνου και σε άλλες περιοχές και σε πολλούς διαφορετικούς τομείς. Οι συμμετέχουσες χώρες επιδιώκουν την οικονομική τους ανάπτυξη σε κοινή αντίληψη με τις κινεζικές φιλοδοξίες.

Από την πλευρά των Βαλκανίων, η επεκτατική πολιτική της Κίνας παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον στον χειρισμό του μίγματος ρίσκου και ευκαιριών, είτε πρόκειται για θέματα δανειοδοτήσεων, είτε για τεχνολογικές και αναπτυξιακές δυνατότητες σε κάθε είδους υποδομές. Ενώ οι κίνδυνοι δεν αγνοούνται από τους λήπτες των αποφάσεων, δεν λαμβάνουν όμως και κεντρική θέση στις αποφάσεις που λαμβάνονται. Αντίθετα, η ζυγαριά των κινδύνων και των ευκαιριών αντιμετωπίζεται (και κοινωνικοποιείται έτσι στον κόσμο των Βαλκανίων) ως ένα αφήγημα επιλογών και εναλλακτικών λύσεων που προσφέρουν οι κινεζικές δραστηριότητες.

Οι κυβερνήσεις στα Βαλκάνια και κατ'επέκταση στη νοτιοανατολική Ευρώπη, δεν διαθέτουν σημαντικές άμεσες ξένες επενδύσεις (ΑΞΕ), διαμαρτύρονται για μη παραγωγικές σχέσεις με ξένους επενδυτές αντιμετωπίζοντας μεγάλα εμπόδια όσον αφορά στην πρόσβαση στη χρηματοδότηση, με συνέπεια, η επιλογή της εξεύρεσης εναλλακτικών λύσεων με κινέζους «χορηγούς», να φαντάζει δελεαστική και ενδεχομένως πολλά υποσχόμενη. Αν και η διαφαινόμενη στρατηγική της Κίνας δεν πρέπει να αγνοηθεί, η συμπεριφορά των πολιτικών αρχών στη νοτιοανατολική Ευρώπη στην πλειοψηφία τους έναντι της Κίνας, καθοδηγείται επίσης από αντίστοιχες συμφεροντολογικές λογικές.

ΒΟΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Σε ένα μεγάλο βαθμό η Βόρεια πλέον Μακεδονία είναι η πιο σημαντική περίπτωση στην κινεζική στρατηγική επενδύσεων, οικονομικής αλλά και πολιτικο-διπλωματικής συνεργασίας. Στις αρχές της δεκαετίας του 1990, οι πολιτικές αρχές στα Σκόπια ζήτησαν διεθνή αναγνώριση για τη χώρα τους, ενώ η λεγόμενη "διαμάχη για την αναγνώριση ονομάτων" με την Ελλάδα κλιμακώθηκε έως το πρόσφατο παρελθόν. Ένα μέσο για την επίτευξη αυτού του στόχου ήταν η ταυτόχρονη αναγνώριση της Ταϊβάν, η οποία με τη σειρά της ήταν διατεθειμένη να παράσχει σημαντικούς οικονομικούς πόρους στην πΓΔΜ. Η στρατηγική αυτή εγκαταλείφθηκε αργότερα από

διαδοχικές κυβερνήσεις στα Σκόπια υπέρ της σταδιακής προσέγγισης και σύμπλευσης με την Κίνα.

πΓΔΜ: Κορυφαίοι εμπορικοί εταίροι 2016

	Κράτος / Κατάταξη	Αξία σε εκατ. €	% Παγκόσμια
Εισαγωγές:	EU 28	3,780	61.4%
	Serbia	489	7.9%
	China	381	6.2%
	Turkey	316	5.1%
Εξαγωγές:	EU 28	3,456	69.6%
	Kosovo	669	13.5%
	Serbia	383	7.7%
	Bosnia and Herzegovina	74	1.5%
	No 9. China	43	0.9%
Σύνολο συναλλαγών:	EU 28	7,240	65.0%
	Serbia	872	7.8%
	Kosovo	698	6.3%
	China	424	3.8%

Πηγή 2016,2018: GlobalEDGE, International Business Center (IBC) in The Eli Broad Graduate School of Management at Michigan State University, Διαθέσιμο στο: <https://globaledge.msu.edu/countries/macedonia/tradestats> , <https://globaledge.msu.edu/> , (πρόσβαση 11 28, 2019). (Το globalEDGE™ είναι μια δικτυακή πύλη γνώσεων που συνδέει τους διεθνείς επαγγελματίες σε όλο τον κόσμο με πληθώρα πληροφοριών, ιδεών και εκπαιδευτικών πόρων για παγκόσμιες επιχειρηματικές δραστηριότητες).

Βόρεια Μακεδονία: Κορυφαίοι εμπορικοί εταίροι 2018

	Κράτος / Κατάταξη	Αξία σε εκατ. €	% Παγκόσμια
Εισαγωγές:	EU28	4,857	62,9%
	Serbia	590	7,6%
	China	444	5,7%
	Turkey	367	4,7%
	South Africa	250	3,2%
Εξαγωγές:	EU28	4,597	81,1%
	Serbia	474	8,3%
	Turkey	88	1,5%
	Bosnia and Herzegovina	84	1,4%
	Albania	74	1,3%
	China	62	1,1%
Σύνολο συναλλαγών:	EU28	9,455	71,0%
	Serbia	1,065	8,0%
	China	506	3,8%
	Turkey	455	3,4%
	South Africa	250	1,8%

Τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα διεθνή εμπορικά δεδομένα του 2018 και σε σύγκριση με αυτά του 2016 για τη Βόρεια Μακεδονία καταδεικνύουν ότι η Κίνα ήταν ο τέταρτος μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος της χώρας το 2016 (αντιμετωπίζοντας την ΕΕ-28 ως έναν εταίρο), φθάνοντας συνολικά το €424.000.000. Το εμπορικό ισοζύγιο είναι σχεδόν αποκλειστικά υπέρ της Κίνας, η οποία είναι ο τρίτος μεγαλύτερος εταίρος στον τομέα των εισαγωγών, ενώ βρίσκεται στην ένατη θέση ως προορισμός εξαγωγών της Βόρειας Μακεδονίας.¹¹ Το 2018 η Κίνα έχει βελτιώσει και σταθεροποιήσει συνολικά τη θέση της ως τρίτη αυξάνοντας τον όγκο των συναλλαγών κατά 20% μέσα σε 2 χρόνια και με αυξητική τάση για τα επόμενα χρόνια.

Κύριες κινεζικές επενδύσεις από το 2006

Έτος	Κινέζικη Εταιρεία	Τομέας	Κόστος Επένδυσης	Κατάσταση	Είδος επένδυσης
2006	China International Water and Electric Corp.	Ενέργεια	87\$	Ολοκληρώθηκε	TP Kozjak Hydro Power Plant ¹²
2010	Zhengzhou Yutong Group	Μέσα Μαζικής Μεταφοράς	48\$	Ολοκληρώθηκε	Supply of double-decker buses for Skopje ¹³
2014	Sinohydro Corp. Exim Bank	Αυτοκινητόδρομος 110 KM	580€	Ολοκληρώθηκε	Lending / Construction Kicevo – Ohrid Miladinovci – Stip ¹⁴

¹¹European Commission, Directorate-General, "Trade in Goods with North Macedonia", Διαθέσιμο στο: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_north-macedonia_en.pdf, (πρόσβαση 11 28, 2019), σελ 8.

¹²AidData. 2017, (AidData's Global Chinese Official Finance Dataset), "Bank of China loans 87 million USD for Kozjak hydropower plant in Macedonia", Διαθέσιμο στο: <https://china.aiddata.org/projects/42251> (πρόσβαση 11 28, 2019).

¹³Valentina Dimitrievska, "Macedonia Signs Deal with China's Zhengzhou Yutong to Supply 202 City Buses", 14/4/2010, Διαθέσιμο στο: <https://seenews.com/news/macedonia-signs-deal-with-chinas-zhengzhou-yutong-to-supply-202-city-buses-196139> (πρόσβαση 11 28, 2019).

¹⁴Valentina Dimitrievska, "Macedonia says signs two motorway construction deals with China's Sinohydro", 12.11/2013, Διαθέσιμο στο: <https://seenews.com/news/macedonia-says-signs-two-motorway-construction-deals-with-chinas-sinohydro-389117>(πρόσβαση 11 28, 2019).

2014	China Railway Rolling Stock Corp.	Σιδηρόδρομος	50€ ΕΤΑΑ Δάνειο	Ολοκληρώθηκε	Electrical trains Railway modernisation ¹⁵
2017	China Railway Rolling Stock Corp.	Ηλεκτρικός Σιδηρόδρομος	8	Σε εξέλιξη	Supplementary investment to 2014 ¹⁶
Total			773		

Πηγή: Από συλλογή στοιχείων με βάση την αναφορά των εταιρειών από 2006.

Ως χώρα των Βαλκανίων, η Β. Μακεδονία παρουσιάζει ξεχωριστές προκλήσεις για αυξημένες οικονομικές δραστηριότητες από τις κινεζικές εταιρείες. Δεδομένου ότι οι θαλάσσιοι οδοί μπορούν να αποκλειστούν, η κύρια προτεραιότητα είναι τα έργα υποδομής αποκλειστικά του κεντρικού της ηπειρωτικού κορμού. Ως εκ τούτου, το ενδιαφέρον και όλες οι επενδύσεις επικεντρώνεται στη δημιουργία υλικοτεχνικών υποδομών σε τομείς όπως η ενέργεια, οι αυτοκινητόδρομοι και ο εκσυγχρονισμός των σιδηροδρόμων.

Αυτοί οι οδικοί διάδρομοι επιδιώκουν τη σύνδεση της Β. Μακεδονίας με ευρύτερες πρωτοβουλίες. Από αυτή την άποψη, αν και οι κινεζικές επενδύσεις στη Β. Μακεδονία είναι περιορισμένες έχουν ωστόσο στρατηγική σημασία και ρόλο. Η χώρα αποτελεί έναν από τους αναγκαίους συνδετικούς κόμβους λόγω γεωγραφίας, μεταξύ των θαλάσσιων εγκαταστάσεων που αποκτώνται σε γειτονικές χώρες όπως η Ελλάδα και εκσυγχρονίζονται, αλλά και μεταξύ μεταφορικών υποδομών όπως αυτοκινητόδρομοι και σιδηρόδρομοι. Η οικονομική συνεργασία της χρονολογείται σε βάθος εικοσαετίας με το πρώτο μεγάλο έργο να πραγματοποιείται στον ενεργειακό τομέα.

¹⁵Sinisa Jakov Marusic, "Macedonia Buys New Trains from China", 25/06/2014, Διαθέσιμο στο: <https://balkaninsight.com/2014/06/25/macedonia-buys-new-trains-from-china/>(πρόσβαση 11 28, 2019).

¹⁶Dan Templeton, IRJ, International Railway Journal, "CRRC to supply locomotives to Macedonia", 13/1/2017, Διαθέσιμο στο: <https://www.railjournal.com/locomotives/crrc-to-supply-locomotives-to-macedonia/>(πρόσβαση 11 28, 2019).

Τα συνακόλουθα έργα υποδομής επικεντρώθηκαν στην κατασκευή οδικών δικτύων και στον εκσυγχρονισμό των σιδηροδρόμων. Τα έργα αυτά που στηρίζουν οι κινεζικές εταιρείες και τράπεζες αποτελούν μέρος κυρίως περιφερειακών πρωτοβουλιών και όχι μόνον διμερών συνεργασιών.

Ο εκσυγχρονισμός των σιδηροδρόμων στην Β. Μακεδονία είναι αποτέλεσμα των συμφωνιών μεταξύ Ουγγαρίας, Σερβίας και Κίνας κατά μήκος της πρωτοβουλίας «διάδρομος Βουδαπέστης-Βελιγραδίου».

Καθώς περνάς τα σύνορα από την Ελλάδα στη Β. Μακεδονία και μέχρι να προσεγγίσεις την πρωτεύουσα Σκόπια, όπως επίσης και οδηγώντας στον αναβαθμισμένο πλέον αυτοκινητόδρομο από το Κίτσεβο προς την Οχρίδα (57 χλμ.) αλλά και από το Μίλαντινοβτσι στο Στιπ (έργο που ενώνει τα Σκόπια με το Στιπ και έχει μειώσει δραματικά το χρόνο μετακίνησης από την πρωτεύουσα προς το Στιπ, η οποία είναι η μεγαλύτερη πόλη στην ανατολική περιοχή της χώρας), είναι εύκολα αναγνωρίσιμα τα έργα που έχουν ήδη γίνει και αρκετά που βρίσκονται σε πορεία υλοποίησης.

Τα δύο έργα που ξεκίνησαν τον Μάρτιο και τον Ιούνιο του 2014 αντίστοιχα έχουν ήδη ολοκληρωθεί. Αποτελούν μέρος ενός μεγαλύτερου προγράμματος για τη δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού Διαδρόμου με προσανατολισμό Ανατολής-Δύσης σε όλη τη Β. Μακεδονία, για να παράσχουν έναν κάθετο διάδρομο που θα συμπληρώνει τον διάδρομο από Νότο προς Βορρά που χρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή υπηρεσία ανασυγκρότησης της ΕΕ στις αρχές της 2002.

Σε άλλους τομείς που σχετίζονται με τους μηχανισμούς και τις υπηρεσίες διαχείρισης και διοίκησης, επιχειρείται επίσης η διμερής συνεργασία όπως έλαβε χώρα τον Ιούνιο του 2016 στα Σκόπια, η διμερής συνάντηση μεταξύ των τελωνειακών αρχών της Μακεδονίας και της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας. Στόχος της συνάντησης ήταν η ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των δύο τελωνειακών υπηρεσιών, η οποία συστάθηκε βάσει της συμφωνίας-πλαισίου (*Framework Agreement on Cooperation in*

Facilitating Customs Clearance)¹⁷ για τη συνεργασία και την απλοποίηση του εκτελωνισμού μεταξύ των τελωνείων της Κίνας, της Ουγγαρίας, της Σερβίας και Β. Μακεδονίας, η οποία υπεγράφη στις 11 Δεκεμβρίου 2014.¹⁸

Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (ΕΤΑΑ) ασχολείται με την οικονομική συνεργασία Πεκίνου Σκοπίων από το 2014. Η αγορά τεσσάρων ντιζελοκίνητων και δύο ηλεκτροκίνητων τρένων, από την κυβέρνηση των Σκοπίων της κινεζικής εταιρείας “China Railway Rolling Stock” χρηματοδοτήθηκε από δάνειο €50.000.000 που εξασφαλίστηκε από την ΕΤΑΑ. Η κινεζική εταιρεία China Railway Rolling Stock κέρδισε με την προσφορά της έναντι του Ελβετού ανταγωνιστή κατασκευαστή τρένων Stadler. Αυτή η επένδυση ήταν η δεύτερη μεγαλύτερη προμήθεια οχημάτων μέσω μαζικής μεταφοράς που ανατέθηκαν σε κινεζική εταιρεία. Το 2010 ο Όμιλος Zhengzhou Yutong Group της Κίνας επιλέχθηκε για να προμηθεύσει την πρωτεύουσα Σκόπια με 202 διπλά λεωφορεία «όψης ιστορικού χαρακτήρα ρετρό» για το σύστημα δημόσιων συγκοινωνιών επίσης.

ΣΕΡΒΙΑ

Η οικονομική συνεργασία της Κίνας με τη Σερβία έχει επεκταθεί σημαντικά από την υπογραφή μιας στρατηγικής συμφωνίας εταιρικής σχέσης το 2009. Η διμερής συμφωνία συνεργασίας περιελάμβανε επενδύσεις κυρίως σε υποδομές. Αρχικά με βάση το έργο στον τομέα των μεταφορών, η εταιρική σχέση έλαβε πολυσχιδή διμερή χρηματοδότηση από διάφορες κρατικές κινεζικές τράπεζες. Η τρίτη διάσκεψη κορυφής Κίνας-Βαλκανίων στο πλαίσιο της κίνησης 16+1 διεξήχθη στο Βελιγράδι τον Δεκέμβριο του 2014.

¹⁷Ministry of Foreign Affairs, the People's Republic of China , “Five-year Outcome List of Cooperation Between China and Central and Eastern European Countries”, 28/11/2017, Διαθέσιμο στο: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/2649_665393/t1514538.shtml(πρόσβαση 11 28, 2019).

¹⁸Sinisa Jakov Marusic, Balkan Insight, “Macedonia Buys New Trains from China”, 25/6/2014, Διαθέσιμο στο: <http://www.balkaninsight.com/en/article/macedonia-buys-new-trains-from-china>(πρόσβαση 11 28, 2019).

Σερβία: Κορυφαίοι εμπορικοί εταίροι 2016

	Κράτος / Κατάταξη	Αξία σε εκατ. €	% Παγκόσμια
Εισαγωγές:	EU 28	10,944	63.7
	China	1,447	8.4
	Russia	1,277	7.4
	Turkey	581	3.4
Εξαγωγές:	Η ΚΙΝΑ	ΕΚΤΟΣ ΤΩΝ	ΠΡΩΤΩΝ 10
Σύνολο συναλλαγών:	EU 28	19,865	64.9
	Russia	1,970	6.4
	Bosnia and Herzegovina	1,531	5,0
	China	1,469	4.8

Πηγή: European Commission, Directorate-General for Trade, 03.05.2017, Διαθέσιμο στο: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_serbia_en.pdf. (πρόσβαση 11 28, 2019).

Τα διαθέσιμα διεθνή εμπορικά δεδομένα για τη Σερβία καταδεικνύουν ότι η Κίνα ήταν ο τέταρτος μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος της χώρας το 2016, φθάνοντας συνολικά το €1.469.000.000.000, ενώ το 2018 ξεπέρασε τα €1.880.000.000.000 μια αύξηση της τάξης του 27%. Το εμπορικό ισοζύγιο είναι σχεδόν αποκλειστικά υπέρ της Κίνας, η οποία είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος εισαγωγικός εταίρος της Σερβίας μετά από την ΕΕ στο σύνολο της, ενώ δεν περιλαμβάνεται στις δέκα κορυφαίες θέσεις ως προορισμός εξαγωγών.¹⁹

Από την σκοπιά της Κίνας η σερβική αγορά είναι μάλλον μικρή, αρκετά περιορισμένη και χωρίς λαμπρές άμεσες προοπτικές. Όμως τελικά για την Κίνα δεν έχει σημασία ούτε το μέγεθος ούτε και η γεωγραφία. Το ζητούμενο είναι η συνδεσιμότητα αφού η Σερβία είναι ο πλέον ελκυστικός εταίρος, δεδομένου ότι έχει εμπορικές συμφωνίες με την ΕΕ, την Τουρκία και τη Ρωσία. Απολαμβάνει επίσης ένα επίπεδο πολιτικής σταθερότητας που δεν είναι δεδομένο σ' όλες τις γειτονικές χώρες. Με κύριο σκοπό λοιπόν τη συνδεσιμότητα οι δύο χώρες έχουν θεσπίσει καθεστώς ελεύθερης μετακίνησης, χωρίς την υποχρέωση έκδοσης ειδικής άδειας θεώρησης "visa" που ισχύει από τον Ιανουάριο του 2017.

¹⁹European Commission, Directorate-General, Trade in Goods with Bosnia and Herzegovina, Διαθέσιμο στο: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_bosnia-herzegovina_en.pdf (πρόσβαση 11 28, 2019), σελ 8.

Το μερίδιο των κινεζικών επενδύσεων (συμπεριλαμβανομένου του Χονγκ Κονγκ) σε συνολικές ΑΞΕ προς τη Σερβία ήταν 3,1% το 2015 και αυξήθηκε σε 9,2% το 2016. Αυτή η σημαντική αύξηση αποδίδεται κυρίως στην εξαγορά του χαλυβουργείου *Zelezara Smederevo* από την κινεζική *He Steel Group* για €46.000.000 το 2016. Πρέπει επίσης να υπογραμμιστεί ότι η κυριότερη πηγή δανεισμού προέρχεται από τις κινεζικές τράπεζες του Χονγκ Κονγκ, παρά από την ηπειρωτική Κίνα. Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (ΕΤΑΑ), υπολογίζεται ότι \$350.000.000 ήταν τα κεφάλαια δανεισμού από το Χονγκ Κονγκ στη Σερβία κατά τη διάρκεια 2015-2016.

Τον Ιανουάριο του 2017, η Τράπεζα της Κίνας (*Bank of China*) άνοιξε το νέο της υποκατάστημα στο Βελιγράδι, θυγατρική της Τράπεζα της Κίνας που βρίσκεται στην Ουγγαρία. Η Τράπεζα της Κίνας έχει ένα σύμφωνο εταιρικής σχέσης με τις συγγερικές αρχές από τον Ιανουάριο του 2017. Αυτή η μορφή έμμεσης επένδυσης θα πρέπει, προς το παρόν, να θεωρηθεί ως πολιτική απόφαση στην οποία μια κινεζική τράπεζα εξασφαλίζει την παρουσία της στη Σερβία, με σταδιακή ανάπτυξη των χρηματοοικονομικών της δραστηριοτήτων μεσοπρόθεσμα.

Πρωταρχικός στόχος είναι η εξυπηρέτηση των πελατών της όπως κινεζικές και σερβικές εταιρείες. Ο Πρόεδρος της Τράπεζας, Guoli Tian, τόνισε ρητώς ότι το νέο υποκατάστημα της τράπεζας της Κίνας θα έχει ιδιαίτερη συμβολή και αξία στην πρωτοβουλία "μία ζώνη, μία οδός/OBOR, one belt one road". Η ενίσχυση της παρουσίας του χρηματοπιστωτικού τομέα στη Σερβία και η δημιουργία ενός τραπεζικού κόμβου για άλλους πελάτες στην περιοχή αντικατοπτρίζει την τελευταία προσπάθεια και το όραμα της Κίνας.²⁰

²⁰Gordana Andric, "China Sees Belgrade Bank as Route into Europe" 27/1/2017, Διαθέσιμο στο: <http://www.balkaninsight.com/en/article/china-opens-new-belgrade-bank-as-balkan-hub-01-27-2017#sthash.VNpSJxoq.dpuf> (πρόσβαση 11 28, 2019).

Ωστόσο, πρέπει να τονιστεί ότι το νέο υποκατάστημα δεν έχει επί του παρόντος ούτε τα κεφάλαια ούτε τη δυνατότητα να χρηματοδοτήσει μεγάλα έργα στη Σερβία. Δεν είναι (μέχρι στιγμής) ένα υποκατάστημα που να συμπεριλαμβάνει τη διαχείριση καταθέσεων και δεν έχει επεκτείνει τις χρηματοπιστωτικές του δραστηριότητες σε δάνεια σε νοικοκυριά ή επιχειρήσεις.

Κυριότερες κινεζικές επενδύσεις και δανειοδοτήσεις στη Σερβία από το 2008

ΕΤΟΣ	ΚΙΝΕΖΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ	ΤΟΜΕΑΣ	ΑΞΙΑ ΣΕ ΔΙΣ €	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΦΥΣΗ ΕΠΕΝΔΥΣΗΣ
2008	Official Lending	Retail	32	ΟΛΟΚΛΗΡΩΘΗΚΕ	Belmax Trade Center
2011	Wolong Group	Motors and control systems	Not available	ΟΛΟΚΛΗΡΩΘΗΚΕ	Sever Company
2012 2014	Official Lending	Energy	293 608	ΣΕ ΕΞΕΛΙΞΗ	Thermal Power Plant at Kostolac
2014	Official Lending	Mihajlo Pupin Bridge over Danube	260	ΟΛΟΚΛΗΡΩΘΗΚΕ	Bridge Building
2015	Mei Ta Industrial	Auto Industry	60	ΟΛΟΚΛΗΡΩΘΗΚΕ	Obrenovac
2016	Official Lending	Construction Corridor 11	350	ΣΕ ΕΞΕΛΙΞΗ	Cross Border Highway Construction
2016	He Steel Group Investment	Steel Smederevo	46	ΣΕ ΕΞΕΛΙΞΗ	Modernisation Investment
2016	Official Lending	Rail Reconstruction	Over one Billion	ΣΕ ΕΞΕΛΙΞΗ	Fast Rail link Belgrade – Budapest
2017	Bank of China	Banking	Not available	ΟΛΟΚΛΗΡΩΘΗΚΕ	Greenfield investment Branch network
Σύν.			2,661		

Πηγή: Στοιχεία βασισμένα σε δημόσια διαθέσιμα έγγραφα.

Η σημασία της Σερβίας για την Κίνα έχει επανειλημμένα τονιστεί από τον Κινέζο Πρόεδρο Xi Jinping, ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια της τριήμερης κρατικής επίσκεψής του τον Ιούνιο του 2016. Ο Κινέζος Πρόεδρος Xi Jinping θεωρεί ότι η Σερβία δραματίζει ηγετικό ρόλο-βατήρα στη συνεργασία μεταξύ της Κίνας και των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Προσπαθώντας να υποστηρίξει αυτές τις

δηλώσεις, το Πεκίνο βρίσκεται στη λογική να γίνει ο πιο σημαντικός δανειστής για έργα υποδομής στη Σερβία.

Στο επίκεντρο των κινεζικών επενδύσεων βρίσκονται πάντα οι τομείς των μεταφορών με τα οδικά και τα σιδηροδρομικά δίκτυα, της χαλυβουργίας και της ενέργειας. Τον Νοέμβριο του 2016 και οι δύο χώρες υπέγραψαν επίσης συμφωνία για την αμοιβαία κατάργηση της διαδικασίας θεώρησης της "visa" όπως προαναφέρθηκε ενώ μέχρι σήμερα, η μόνη κινεζική εξαγορά ήταν αυτής της κυριότερης Σερβικής εταιρείας στον ενεργειακό τομέα, καθώς και η εξαγορά του χαλυβουργείου *Zelezara Smederevo* για €46.000.000.

Το επίπεδο της διμερούς οικονομικής συνεργασίας καταδεικνύεται περαιτέρω από δύο νέες προτάσεις σχεδίων. Η υπουργός κατασκευών, μεταφορών και υποδομών Ζοράνα Μιχαΐλοβιτς συναντήθηκε με αντιπροσωπεία της κινεζικής εταιρίας China Road and Bridge Corporation (CRBC) τον Απρίλιο του 2017 για να συζητήσουν ένα έργο για τη δημιουργία ενός δρόμου 45,4 χιλιομέτρων μεταξύ Νόβισαντ και Ρούμα. Παράλληλα στο ίδιο έργο θα κατασκευαστεί και σήραγγα που θα ενώνει την τον ποταμό Δούναβη και την Βοϊβοντίνια. Η σχεδιαζόμενη διαδρομή θα αποτελέσει μέρος ενός διαδρόμου που θα διατρέχει έως τα σύνορα με τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, συνδέοντας τη Σερβία με την Κροατία και τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη.

Σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης, οι Δήμαρχοι Βελιγραδίου και Σαγκάης υπέγραψαν μνημόνιο για την κατασκευή ενός μετρό στη Σερβική πρωτεύουσα τον Απρίλιο του 2017. Ο δήμαρχος του Βελιγραδίου Σινίσα Μάλι (Sinisa Mali) δήλωσε ότι το έργο θα ξεκινήσει εντός δύο ετών. Το μνημόνιο περιλαμβάνει επίσης την επέκταση της συνεργασίας των δύο πόλεων σε τομείς όπως η οικονομία, η εκπαίδευση, ο πολιτισμός, ο αθλητισμός, η προστασία του περιβάλλοντος και ο τουρισμός. Το Βελιγράδι σχεδιάζει επίσης να αγοράσει 80 ηλεκτροκίνητα λεωφορεία, μετά από την προμήθεια των πέντε πρώτων από κινεζικές εταιρείες.

Η σημαντικότερη μορφή οικονομικής συνεργασίας αφορά την κινεζική δανειοδότηση για έργα στις υποδομές της Σερβίας. Σύμφωνα με τους εκπροσώπους του ΔΝΤ στο Βελιγράδι, το εκταμιευθέν ποσό από το 2014 και έπειτα, είναι μεγαλύτερο των €425.000.000. Ο όγκος αυτός σχετίζεται κυρίως με δάνεια για αυτοκινητοδρόμους και επενδύσεις σε εγκαταστάσεις ηλεκτροπαραγωγής.

Αυτή η δανειοδοτική δραστηριότητα και διευκόλυνση εκ μέρους της Κίνας έχει δύο πτυχές. Από μακροοικονομική πλευρά, οι εισροές κεφαλαίων, π.χ. με τη μορφή άμεσων ξένων επενδύσεων, θεωρούνται θετικοί δείκτες σχετικά με το άνοιγμα της Σερβίας για διεθνή επιχειρηματική δραστηριότητα. Ωστόσο, η εισροή κεφαλαίων από κινεζικές τράπεζες κρατικής ιδιοκτησίας που έχουν τη δομή δανείων με ευνοϊκούς όρους για έργα υποδομής, μπορεί να ενέχει θέμα ανησυχίας. Επί του παρόντος, δεν είναι γνωστό πόσο υψηλό είναι το μερίδιο αυτού του δανεισμού στην κατασκευή έργων χωρίς δημόσιο διαγωνισμό.

Δύο σημαντικά παραδείγματα δανειακών συμφωνιών Κίνας-Σερβίας που παρακάμπτουν τις διαδικασίες σύναψης δημόσιων συμβάσεων, αφορούν το προαναφερθέν σιδηροδρομικό έργο Βελιγραδίου – Βουδαπέστης και την ανακατασκευή της γέφυρας του Δούναβη Mihajlo Pupin στο Βελιγράδι. Είναι θέμα συζήτησης μεταξύ (διεθνών) παρατηρητών στο Βελιγράδι, κατά πόσο μια επίσημη διαδικασία διαγωνισμού, θα καταστήσει φθηνότερα ή όχι τα έργα υποδομών, ή η απευθείας ανάθεση αυτών είναι αποδοτικότερη.

Η ποικιλομορφία και ο όγκος της κινεζικής οικονομικής ανάμιξης είτε με τη μορφή επενδύσεων, είτε με τη μορφή δανεισμού στη Σερβία δεν είναι άμοιρη επικριτών. Ο βαθμός στον οποίο η Σερβία επωφελείται από την εκτεταμένη οικονομική συνεργασία με την Κίνα, εξαρτάται από το βάρος που δίνει μια αξιολόγηση στον δανεισμό για έργα υποδομής ή για άμεσες επενδύσεις. Η αυξανόμενη ανισορροπία στο εμπορικό ισοζύγιο, καταδεικνύει ότι οι κινεζικές εταιρείες αυξάνουν τις εξαγωγές

προς τη Σερβία, ενώ οι κρατικές τράπεζες παρέχουν δανεισμό για έργα υποδομής με προνομιακό επιτόκιο.²¹

Αυτή η χρηματοπιστωτική συνεργασία συμπληρώνεται από πολλά κατασκευαστικά έργα που υλοποιούνται επί του παρόντος αποκλειστικά και μόνο από κινεζικές εταιρείες. Για να αντιληφθούμε την κινεζική προσέγγιση, αναφέρουμε ότι η κατασκευή της γέφυρας φιλίας πάνω από τον Δούναβη -που πλέον συνδέει τις συνοικίες του Βελιγραδίου, Zemun και Borča, έχει μήκος 1.507 μέτρων, 29,1 μέτρα πλάτος και 22,8 μέτρα ύψος, ενώ διαθέτει 6 λωρίδες κίνησης οχημάτων- πραγματοποιήθηκε από την κινεζική κρατική επιχείρηση China Road και Bridge Corporation και παραδόθηκε τον Δεκέμβριο του 2014. Το δάνειο της όλης επένδυσης μεγέθους \$260.000.000 παρασχέθηκε από την τράπεζα εξαγωγών εισαγωγών της Κίνας (*Export-Import Bank of China*). Παράδειγμα ανάλογο της κινεζικής China Road and Bridge Corporation, είναι μια τεράστια γέφυρα στον ποταμό Δούναβη που κατασκευάστηκε πριν από τρία χρόνια.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (ΕΤΑΑ) έχει αναθέσει μεγάλα έργα μέσω δύο δημόσιων διαγωνισμών σε κινεζικές εταιρείες στη Σερβία το 2016. Το πρώτο έργο αφορά την ανακατασκευή των σιδηροδρόμων, ενώ το άλλο κατασκευή ενός έργου παραγωγής υδροηλεκτρικής ενέργειας. Παράλληλα βρισκόταν σε εξέλιξη η διαδικασία διαπραγμάτευσης παραχώρησης του αεροδρομίου του Βελιγραδίου. Τέσσερις κοινοπραξίες και μία εταιρεία είχαν προχωρήσει στον δεύτερο γύρο όπου έπρεπε να υποβληθούν δεσμευτικές προσφορές. Η υπηρεσία αεροπορικών ταξιδιών της Κίνας (Hainan Air Travel Service and China National Aero Technology) είχε επιλεγεί για τον δεύτερο γύρο του διαγωνισμού για

²¹Dragojlo Sasa , "Experts Query Serbia's Trade Deals With China", 15/6/2016, Διαθέσιμο στο: <http://www.balkaninsight.com/en/article/serbia-s-credit-based-economic-cooperation-lacks-direct-investments-06-14-2016> (πρόσβαση 11 28, 2019).

25ετή άδεια παραχώρησης και λειτουργίας του αεροδρόμιο Νίκολα Τέσλα του Βελιγραδίου, το μεγαλύτερο στην περιοχή των Βαλκανίων. Τελικώς η πρόταση των κινεζικών εταιριών δεν ευδοκίμησε και τη θέση τους πήρε η γαλλική εταιρία VINCI²² που κέρδισε τον διαγωνισμό το 2018.

Τα παραδείγματα αυτά αποτυπώνουν ότι σταδιακά αναπτύσσεται μια σχέση συνεργασίας μεταξύ της ΕΤΑΑ και των κινεζικών εταιρειών, μια σχέση μεταξύ Ευρώπης και Κίνας. Η δυνατότητα αυτή της συνέργειας σε δημόσιους διαγωνισμούς υπογραμμίζει τη θέληση αμφοτέρων των πλευρών να συνεργαστούν μεταξύ τους και ουσιαστικά ενισχύουν επί μακρόν τη βιωσιμότητα των κινεζικών επενδύσεων.

ΒΟΣΝΙΑ ΚΑΙ ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ

Η Βοσνία και Ερζεγοβίνη (B-E) δεν είναι ακόμη και σήμερα ένας θελκτικός προορισμός για τις κινεζικές οικονομικές δραστηριότητες στην περιοχή των Βαλκανίων. Οι άμεσες ξένες επενδύσεις (ΑΞΕ) προέρχονται κυρίως από τη Ρωσία στον ενεργειακό τομέα, ενώ τα κράτη του κόλπου έχουν αρχίσει να επενδύουν σε ακίνητα και εμπορικά κέντρα. Οι τουρκικές ΑΞΕ επικεντρώνονται κυρίως στις δραστηριότητες των ΜΜΕ.

Ωστόσο, ο όγκος της χρηματοδότησης από την Κίνα θα μπορούσε να θεωρηθεί ουσιώδης, αν πράγματι υλοποιηθεί, – και αυτό είναι ένα μεγάλο αν – το συνολικό ποσό θα υπερβαίνει τα €2.000.000.000. Δεν έχουν γίνει ακόμη εξαγορές από κινεζικές εταιρείες. Ο κορμός των δραστηριοτήτων τους είναι οι δανειοδοτήσεις και η συμμετοχή από κοινού σε έργα υποδομής, κυρίως στον ενεργειακό τομέα και στην κατασκευή αυτοκινητοδρόμων.

²²Latribune Fr., "Vinci obtient la concession de l'aéroport de Belgrade pour 25 ans", 6/1/2018, Διαθέσιμο στο: <https://www.latribune.fr/entreprises-finance/services/transport-logistique/vinci-obtient-la-concession-de-l-aeroport-de-belgrade-pour-25-ans-763703.html> (πρόσβαση 11 28, 2019).

Ως εκ τούτου, είναι απαραίτητο να γίνει διάκριση μεταξύ της πρόθεσης και της εξαγγελίας (από τα ΜΜΕ της Β-Ε) επενδύσεων από τη μία πλευρά και της πραγματικής υλοποίησης περιορισμένων οικονομικών δραστηριοτήτων των κινεζικών εταιρειών στη χώρα, από την άλλη. Ένα σημαντικό εμπόδιο για την υλοποίηση επιπλέον έργων έγκειται στην πολύπλοκη και γραφειοκρατική πολιτική και διοικητική δομή του κράτους και των οντοτήτων εντός αυτού, όπως τα καντόνια. Τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα διεθνή εμπορικά δεδομένα για τη Βοσνία και Ερζεγοβίνη δείχνουν ότι η Κίνα ήταν ο τρίτος μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος της χώρας το 2016, φθάνοντας συνολικά το €571.000.000 παραμένοντας στα ίδια στατιστικά και το 2018²³. Το εμπορικό ισοζύγιο είναι σχεδόν αποκλειστικά υπέρ της Κίνας, η οποία είναι ο τρίτος μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης, ενώ δεν περιλαμβάνεται στους 10 κορυφαίους εταίρους εξαγωγών της Βοσνίας.²⁴

Βοσνία και Ερζεγοβίνη: Κορυφαίοι εμπορικοί εταίροι 2016

	Κράτος / Κατάταξη	Αξία σε εκατ. €	% Παγκόσμια
Εισαγωγές:	EU 28	5,068	61.4
	Serbia	928	11.2
	China	558	6.8
	Russia	362	4.4
Εξαγωγές:	Η ΚΙΝΑ	ΕΚΤΟΣ ΤΩΝ	ΠΡΩΤΩΝ 10
Σύνολο συναλλαγών:	EU 28	8.499	66.4
	Serbia	1,345	10.5
	China	571	4.5
	Turkey	554	4.3

Πηγή: International Center for Promotion of Enterprises – ICPE, BIH, Διαθέσιμο στα: <http://www.icpe.int/member-states/bih> και European Commission, Directorate-General for Trade, https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_bosnia-herzegovina_en.pdf (πρόσβαση 11 28, 2019),

²³GlobalEDGE, International Business Center (IBC) in The Eli Broad Graduate School of Management at Michigan State University, "Bosnia and Herzegovina: Trade Statistics", 2018, Διαθέσιμο στο: <https://globaledge.msu.edu/countries/bosnia-and-herzegovina/tradestats> (πρόσβαση 11 28, 2019).

²⁴European Commission, Directorate-General, Trade in Goods with Bosnia and Herzegovina, Διαθέσιμο στο: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_bosnia-herzegovina_en.pdf (πρόσβαση 11 28, 2019), σελ 8.

Οι δανειοδοτήσεις από την Κίνα στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη συγκεντρώνονται γεωγραφικά μέχρι στιγμής, σε δύο έργα που βρίσκονται στη μικρότερη Βοσνιακή κοινότητα, στη Δημοκρατία της Σέρπσκα (Republika Srpska), και σε δύο στην Ομοσπονδία της Β-Ε. Τα πρώτα δύο έργα αφορούν στην κατασκευή αυτοκινητοδρόμων και ένα εργοστάσιο θερμικής ισχύος ενώ τα δεύτερα σε εργοστάσια παραγωγής ισχύος μέσω θερμότητας.

Κυριότερες κινεζικές επενδύσεις και δανειοδοτήσεις στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη

ΕΤΟΣ	ΚΙΝΕΖΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ	Β-Ε ΕΤΑΙΡΙΑ	ΤΟΜΕΑΣ	ΑΞΙΑ ΣΕ ΔΙΣ €	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΦΥΣΗ ΕΠΕΝΔΥΣΗΣ
2014	Gezhoubu Group + Guangdong Electric Power	Elektroprivreda BiH (EPBBiH) Tuzla (TPP)	Thermal power plant	722	15% co-financing by EPBBiH	Framework agreement Lending agreement Seeking loan guarantee
2017	Design Institute		Energy		85 % loan from Exim Bank	
2015	Sinohydro Eximbank	Autoputevi Republic of Srpska (RS)	Transport	600	Motorway construction + Lending	Planning stage
2015	China Development Bank + Dog fang Electric Corporation	Stanari EFT Dobo, RS	Energy	350	Official Lending + Construction of thermal power plant	Completed
2015	Dongfang Electric Corp. Industrial and Commercial Bank of China (ICBC)	Banovici	Energy	388	Thermal power plant Coal mine operation	Tender process ongoing
Total				350		

Πηγή: Στοιχεία βασισμένα σε δημόσια διαθέσιμα έγγραφα.

Στη Βοσνία - Ερζεγοβίνη μπορούμε να παρατηρήσουμε μια διάσταση μεταξύ του τι θεωρούν οι κινεζικές εταιρείες και τράπεζες ότι πράττουν στο έδαφος της Β-Ε και στο πως παρουσιάζεται από τα ΜΜΕ, τις πολιτικές αρχές και τον επιχειρηματικό κόσμο ως δραστηριότητες που θα ήθελαν να πραγματοποιηθούν.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα της παραπάνω διάστασης είναι η εταιρεία εκμετάλλευσης αυτοκινητοδρόμων της Δημοκρατίας της Σέρπσκα (Republika Srpska), που ισχυρίζεται ότι υπέγραψε αρχική συμφωνία με την κινεζική εταιρεία "Sinohydro" για την κατασκευή τμήματος 93χλμ σε αυτοκινητόδρομο 186χλμ η οποία συνδέει την πρωτεύουσα της εταιρείας Μπάνια Λούκα με την Αδριατική πόλη Σπλιτ της Κροατίας. Σύμφωνα με παρατηρητές στην περιοχή, αυτό ήταν ένα "όνειρο" του Προέδρου της, Μίλοραντ Ντόντικ (Milorad Dodik), οδηγούμενο από τις "πολιτικές του πεποιθήσεις και το πολιτικό του όραμα".

Από άποψη φόρτου κυκλοφορίας, δεν θεωρείται σκόπιμη η κατασκευή ενός τέτοιου μεγέθους αυτοκινητοδρόμου μέσα σε τόσο έντονα ορεινό έδαφος, παρά μόνο ως κατασκευαστική πρόκληση λόγω της δύσκολης γεωγραφίας του έργου. Υπάρχουν επίσης αμφιβολίες σχετικά με τη δημοσιονομική ικανότητα της Δημοκρατίας της Σέρπσκα (Republika Srpska), να χρηματοδοτήσει ένα τέτοιο έργο, το κόστος του οποίου φέρεται να ανέρχεται τα 600 εκατομμύρια ευρώ, χωρίς να υπάρχουν οι ανάλογες κρατικές εγγυήσεις από το κράτος της Β-Ε για το εν λόγω έργο.

Αυτή η απουσία κρατικής εγγύησης δεν μπορεί να αντισταθμιστεί από τους πόρους της Δημοκρατίας της Σέρπσκα (Republika Srpska). Αντίστοιχα, καμία κινεζική τράπεζα δεν θα ήταν έτοιμη επί του παρόντος να επεκτείνει τις οικονομικές της δραστηριότητες χωρίς εγγυήσεις του δημοσίου για τις υποχρεώσεις αποπληρωμής, σε περίπτωση καθυστερήσεων, αθέτησης των συμφωνηθέντων ακόμη και χρεοκοπίας. Στην κρατική διάρθρωση της Β-Ε, οι εγγυήσεις αυτές επεκτείνονται συχνά στα έργα υποδομής (συμπεριλαμβανομένων των έργων που συγχρηματοδοτούνται από την ΕΤΑΑ) και στη δομή των υποχρεώσεων αποπληρωμής στα έσοδα της Β-Ε, δίνοντας

προτεραιότητα στους εξωτερικούς δανειστές όσον αφορά την έγκαιρη και στο ακέραιο εξόφληση τους.

Το 2014, η Ομοσπονδία της Βοσνίας επέλεξε μια κινεζική κοινοπραξία μεταξύ της China's Gezhouba Group Company Limited και Gunagdong Electric Power Design Institute, για την κατασκευή της μονάδας Νο7 του ατμοηλεκτρικού σταθμού άνθρακα της Τούζλα. Το έργο βρίσκεται βορειοανατολικά του Σεράγεβο στην τρίτη μεγαλύτερη πόλη της χώρας.

Η πρόοδος που σημειώθηκε στην υλοποίηση του έργου από το 2014 ήταν εξαιρετικά μικρή. Αυτή η καθυστέρηση αποδόθηκε στην έλλειψη χρηματοδοτικών ρυθμίσεων και επιφυλάξεων που εξέφρασαν τα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις και τη μελλοντική ικανότητα παραγωγής εσόδων του εργοστασίου ηλεκτροπαραγωγής. Τον Νοέμβριο του 2016, η Βοσνιακή επιχείρηση ηλεκτρισμού της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης (*Elektroprivreda EPBBiH*) υπέγραψε συμφωνία για την κατασκευή της μονάδας 450 MW στο υφιστάμενο εργοστάσιο παραγωγής ηλεκτρισμού με την Τράπεζα της Κίνας (*China's Exim Bank*). Η συμφωνία επιτεύχθηκε στο περιθώριο της συνόδου κορυφής των αρχηγών των κυβερνήσεων που απαρτίζουν την πρωτοβουλία 16+1 με την Κίνα στη Ρίγα της Λετονίας προετοιμάζοντας ουσιαστικά το έδαφος για την οριστικοποίηση μιας συμφωνίας δανειακής σύμβασης για το παραπάνω έργο.

Η εταιρία παραγωγής ενέργειας *Elektroprivreda BiH* θα χρηματοδοτούσε το 15% του έργου, αξίας συνολικά €722.000.000, ενώ το υπόλοιπο 85 % θα καλυπτόταν με δάνειο από την Τράπεζα της Κίνας και για να πραγματοποιηθεί η σύμβαση ζητήθηκε εγγύηση από την κυβέρνηση της Β-Ε. Η έκδοση μιας τέτοιας εγγύησης θα διαπραγματευόταν με τα υπουργεία οικονομικών και ενέργειας της Ομοσπονδίας της

Βοσνίας. Η κινεζική τράπεζα αναφέρεται ότι προσέφερε δάνειο για 20 χρόνια με περίοδο χάριτος 5 ετών²⁵ για την υλοποίηση του έργου καθιστώντας το όλο εγχείρημα τη μεγαλύτερη μεταπολεμική ξένη άμεση επένδυση στη Β-Ε.

Το μόνο μεγάλο έργο υποδομής που έχει ολοκληρωθεί με την κινεζική ανάμειξη αφορά το εργοστάσιο θερμικής ισχύος Stanari στο Ντομπόι (Doboj), στη Δημοκρατία της Σέρπσκα (Republika Srpska). Το έργο ξεκίνησε το 2014 και ολοκληρώθηκε το 2016. Η παραγωγή ενέργειας ξεκίνησε. Η τράπεζα ανάπτυξης της Κίνας παρείχε ένα δάνειο €350.000.000 για την κατασκευή της εγκατάστασης. Η εταιρεία ηλεκτρισμού *Dongfang* της Κίνας προσλήφθηκε από τον ιδιώτη ιδιοκτήτη – *Energy Financing Team* (EFT) – για την κατασκευή της εγκατάστασης. Ως εκ τούτου, πρόκειται για ένα έργο ιδιωτικό χωρίς να παρέχεται καμία κρατική εγγύηση.

Οι κινεζικές εταιρείες έχουν αρχίσει να υποβάλλουν προσφορές για έργα αυτοκινητοδρόμων, στα οποία η ΕΤΑΑ είναι εταίρος συγχρηματοδότησης. Ένα τέτοιο έργο αφορά τον αυτοκινητόδρομο του Corridor Vc Motorway, ο οποίος διασχίζει τη Β-Ε από τον βορρά ως τον νότο, αρχικά χωρίς την ανάθεση συμβολαίων σε συμμετέχουσες κινεζικές εταιρείες. Ο βασικός λόγος ήταν ότι δεν ήταν οι φτηνότεροι μειοδότες.

Αυτές οι εξελίξεις μας οδηγούν στα ακόλουθα συμπεράσματα:

-Στο επίπεδο του κράτους της Β-Ε δεν φαίνεται να υπήρχε στρατηγικός σχεδιασμός έναντι του ζητήματος του τρόπου αντιμετώπισης των κινεζικών προτάσεων και σχεδίων. Αντιθέτως, φαίνεται να επικρατεί μια προσέγγιση κατά περίπτωση.

²⁵Maja Garaca, "Bosnia's EPBiH seeks govt guarantee for Chinese loan for Tuzla TPP project", 16/1/2017, Διαθέσιμο στο: <https://www.seenews.com/news/bosnias-epbih-seeks-govt-guarantee-for-chinese-loan-for-%20tuzla-tpp-project-554235#sthash.V5fMhyWP.dpuf> (πρόσβαση 11 28, 2019)

-Εάν και όπου οι κινεζικές εταιρείες δραστηριοποιούνται στη Β-Ε, η πραγματικότητα δείχνει όσον αφορά τα προγράμματα που έχουν συμφωνηθεί, χρηματοδοτούνται πλήρως και οι εργασίες έχουν αρχίσει σε αντίθεση όμως με τις φιλοδοξίες και τις μη ρεαλιστικές προθέσεις των τοπικών αρχών και των πολιτικών.

-Σε ένα συγκεκριμένο έργο της RS, η κινεζική συμμετοχή στο εργοστάσιο ηλεκτροπαραγωγής άνθρακα Stanari υπογραμμίζει ότι οι Κινέζοι είναι μέχρι στιγμής προετοιμασμένοι να αναλάβουν κατασκευές με περιορισμένους οικονομικούς κινδύνους, αλλά δεν είναι πρόθυμοι να αναλάβουν ταυτόχρονα το ρίσκο ανάληψης της λειτουργίας-εκμετάλλευσης.

-Οι κινεζικές εταιρείες αρχίζουν να συμμετέχουν σε ανοικτούς διεθνείς διαγωνισμούς με βάση τους κανόνες σύναψης συμβάσεων της Ευρώπης (ΕΤΑΑ) χωρίς ωστόσο με την εξέλιξη αυτή να έχουν οδηγηθεί σε κάποια ανάθεση σύμβασης στη Β-Ε.

-Η κινεζική διπλωματία και επιχειρηματική παρουσία σε διεθνείς διασκέψεις αυξάνεται διαρκώς εξυπηρετώντας πρωτίστως τη δημιουργία ευκαιριών δικτύωσης και σύναψης σχέσεων πολυεπίπεδων συμμαχιών. Αυξανόμενη σημασία αποδίδεται σε πρωτοβουλίες όπως το οικονομικό φόρουμ Τζαχορίνα (*Jahorina Economic Forum*), μια διάσκεψη που ονομάζεται "Νταβός της Β-Ε". Η κινεζική πρεσβεία στο Σεράγεβο λέγεται ότι έχει τόσους πολλούς υπαλλήλους όσο και η Ρωσική διπλωματική εκπροσώπηση. Ωστόσο, παρατηρητές και αναλυτές επί τόπου αναφέρουν ότι μέχρι στιγμής η Κίνα έχει αποφύγει οποιαδήποτε εμφανή πολιτική εμπλοκή στη Β-Ε.

-Επίσης στο Σεράγεβο είναι η έδρα του Συμβουλίου Περιφερειακής Συνεργασίας, το οποίο ιδρύθηκε τον Φεβρουάριο του 2008 ως διάδοχος του συμφώνου σταθερότητας για τη Νοτιοανατολική Ευρώπη. Η εντολή του ΣΠΣ επικεντρώνεται στην «ανάπτυξη και διατήρηση κλίματος διαλόγου, ανοχής και ανοίγματος προς τη συνεργασία σε ολόκληρη την περιοχή της με την προώθηση των ευρωπαϊκών και

Ευρω-Ατλαντικών φιλοδοξιών των συμμετεχόντων της».²⁶ Μέχρι σήμερα, η εντολή αυτή δεν περιλαμβάνει επίσημες επαφές ή θεσμική συνεργασία με τις κινεζικές αρχές. Ούτε τα κινεζικά υπουργεία, οι εταιρείες ή οι τράπεζες έχουν επικοινωνήσει ποτέ με το Συμβούλιο Περιφερειακής Συνεργασίας (ΣΠΣ). Η Κίνα δεν περιλαμβάνεται στις προβλέψεις του και η συμμετοχή στο ΣΠΣ δεν αποτελεί επιλογή, ούτε είναι εφικτή (οι ρωσικές αρχές ζήτησαν να ενταχθούν στο ΣΠΣ, αίτημα που δεν έγινε αποδεκτό).

Το ΣΠΣ θεωρεί ότι κάθε κινεζική αίτηση συνεργασίας αποτελεί ξεκάθαρα και αποκλειστικά, θέμα κυβερνητικής επιλογής. Αν οι κυβερνήσεις της περιοχής αναζητήσουν αυτές τις επαφές είναι δική τους απόφαση. Το ΣΠΣ δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος σε αυτές τις συνεργασίες, ούτε θέλει να συμμετάσχει.

Ενώ η άμεση συνεργασία με τις κινεζικές δραστηριότητες στην περιοχή, ή τις ερευνητικές δραστηριότητες, δε βρίσκονται στις προθέσεις συνεργασίας του ΣΠΣ, μπορεί ωστόσο να υποστηριχθεί με βάση τη λογική του ΣΠΣ, ότι επιδιώκεται να διευκολυνθεί η περιφερειακή συνεργασία, ενισχύοντας έμμεσα επενδυτές ή/και δανειστές, όπως αυτούς από την Κίνα. Εξάλλου, βασικοί πυλώνες της τρέχουσας εντολής 2017-2019 του Συμβουλίου Περιφερειακής Συνεργασίας (ΣΠΣ) είναι η συνδεσιμότητα, η κινητικότητα και η παροχή βοήθειας ηλεκτρονικών δημοσίων συμβάσεων στις κυβερνήσεις της περιοχής.

Ειδικότερα, η τελευταία αυτή δραστηριότητα είναι πολύ σημαντική για κάθε ξένο επενδυτή στην περιοχή που επιδιώκει να συμμετάσχει σε δημόσιους διαγωνισμούς. Το ΣΠΣ προωθεί την ανάπτυξη των ηλεκτρονικών υπηρεσιών στη δημόσια διοίκηση, σε συνεργασία με τις κυβερνήσεις της περιοχής για την αύξηση της διαφάνειας σε τομείς που σχετίζονται με την επιχειρηματική δραστηριότητα (ηλεκτρονικά τελωνεία, ηλεκτρονικές συμβάσεις, υπηρεσίες εξυπηρέτησης για την κινητικότητα και

²⁶Regional Cooperation Council, "Changing with the Region. RCC Strategy and Work Programme 2017-2019", RCC, Sarajevo, Year III, No. 3, Διαθέσιμο στο: <https://www.rcc.int/admin/files/docs/reports/RCC-Strategy-and-Work-Programme-2017-19-rich.pdf> (πρόσβαση 11 28, 2019), σελ. 5

τη μετανάστευση, ηλεκτρονικά συστήματα αδειοδότησης). Όλα αυτά τα είδη ηλεκτρονικών υπηρεσιών θα καταστούν όλο και πιο κρίσιμα για τις κυβερνήσεις της περιοχής, καθώς οι περισσότεροι ξένοι επενδυτές, μεταξύ άλλων και από την Κίνα, θα συμμετέχουν σε δημόσιους διαγωνισμούς και/ή θα παρέχουν χρηματοδότηση για έργα υποδομής μαζί με την άφιξη κινεζικών εργαζομένων σε τέτοια έργα.

Γενικά οι κινεζικές δραστηριότητες μέχρι σήμερα στη Β-Ε είναι περιορισμένες, υποδηλώνοντας περισσότερη ρητορική παρά ουσία. Ενώ οι επενδύσεις της Κίνας σε έργα βιτρίνας συγκεντρώνουν την προσοχή των μέσων ενημέρωσης, το πραγματικό ποσό των κινεζικών ΑΞΕ είναι πολύ μικρότερο από αυτό της ΕΕ. Επιπλέον, πολλά έργα που έχουν ανακοινωθεί δεν καρποφόρησαν.

Η ΕΕ έχει επίσης εγείρει ανησυχίες ότι οι κινεζικές πρακτικές δανεισμού παραβιάζουν τους κανόνες της ΕΕ στις δημόσιες συμβάσεις, επειδή συχνά απαιτούν τη χρήση Κινέζων αποκλειστικά αναδόχων, εργατών ή προμηθευτών²⁷ σε αντίθεση με τα κριτήρια της ΕΕ, τα οποία έχουν ως στόχο την τόνωση των μεταρρυθμίσεων, τα κινεζικά δάνεια έχουν ελάχιστους όρους και κανόνες που συνδέονται με τη διαφάνεια ή τις μεταρρυθμίσεις.²⁸ Οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής και οι αναλυτές στο Σεράγεβο υποστηρίζουν ότι η Κίνα βρίσκεται μόνο στην αρχή μιας πολύ μεγαλύτερης δέσμευσης στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Ωστόσο, εξακολουθούν να υπάρχουν αμφιβολίες σχετικά με τον βαθμό στον οποίο αυτό θα ωφελήσει τη Β-Ε. Η πολιτική αστάθεια, οι ανεπίλυτες συνταγματικές προκλήσεις αλλά και οι γεωγραφικές αιτίες, όπως η παράκαμψη της από μεγάλα διεθνή ενεργειακά έργα του μεγέθους του Διαδριατικού Αγωγού φυσικού αερίου (Transadriatic Pipeline-TAP) και του

²⁷Michal Makocki, "China's Road: Into Eastern Europe", European Union Institute for Security Studies, 15/02/2017, Διαθέσιμο στο: https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISS-Files/Brief_4_China_Eastern_Europe_0.pdf (πρόσβαση 11 28, 2019).

²⁸Filip Jirous, European Western Balkans, "China in the Balkans: Neutral business partner or a foreign power?", 27/6/19, Διαθέσιμο στο: <https://www.balkancrossroads.com/china-in-the-balkans-neutral> (πρόσβαση 11 28, 2019).

Southstream θεωρούνται μειονεκτήματα που περιορίζουν την επέκταση της οικονομικής συνεργασίας με την Κίνα επί του παρόντος.

ΟΙ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΤΗ ΡΟΥΜΑΝΙΑ

Μετά από ένα πολυετές "πολιτικό χάσμα" όσον αφορά τις επαφές υψηλού επιπέδου, οι διμερείς σχέσεις ξεκίνησαν ξανά το 2013 κατά τη διάρκεια της θητείας του Βίκτορ Πόντα (Victor Ponta) ως πρωθυπουργού. Το 2013, ο Victor Ponta πραγματοποίησε την πρώτη του επίσκεψη στην Κίνα ως επικεφαλής της κυβέρνησης. Το Νοέμβριο του 2013, η Ρουμανία φιλοξένησε τη σύνοδο κορυφής 16+1, η οποία έφερε στη Ρουμανία πρωθυπουργούς και προέδρους από όλες τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης καθώς και τον Κινέζο πρωθυπουργό Li Κακιάνγκ (Li Keqiang). Η σύνοδος κορυφής ήταν η κορυφή των πολιτικών σχέσεων Ρουμανίας-Κίνας και κατάφερε να επανατοποθετηθεί η Ρουμανία στον κατάλογο των κοντινών φίλων της Κίνας στην κεντρική και Ανατολική Ευρώπη. Κατά τη διάρκεια της συνόδου κορυφής των 16+1, η Ρουμανία υπέγραψε με την Κίνα περισσότερα από 10 μνημόνια κατανόησης ²⁹, με έργα αξίας 8.500.000.000 ευρώ.³⁰ Αλλά ακόμη και σήμερα, έπειτα από έξι χρόνια μετά τη σύνοδο κορυφής, κανένα από τα επενδυτικά σχέδια δεν έχει υλοποιηθεί και ορισμένα από αυτά βρίσκονται ακόμη υπό διαπραγμάτευση.

Κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών, οι σχέσεις Ρουμανίας-Κίνας επλήγησαν από τη διαδοχή πολλών κυβερνήσεων χωρίς στρατηγική συνέχεια και σταθερότητα σε θέματα εξωτερικής πολιτικής και παρέμειναν μάλλον στάσιμες. Αυτή η πολιτική αστάθεια είχε ισχυρό αντίκτυπο στις διαπραγματεύσεις σχετικά με ορισμένες

²⁹Stirile TVR.RO, "Guvernele român și chinez au parafat mai multe acorduri și memorandumuri de înțelegere", 25/11/2013, Διαθέσιμο στο: http://stiri.tvr.ro/guvernele-roman-i-chinez-au-parafat-mai-multe-acorduri-si-memorandumuri-de-intelegere_37569.html (πρόσβαση 11 28, 2019).

³⁰Digi24, "România și China semnează acorduri de 8,5 miliarde de euro", 25/11/2013, Διαθέσιμο στο: <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/evenimente/romania-si-china-semneaza-acorduri-de-85-miliarde-de-euro-157768> (πρόσβαση 11 28, 2019).

κινεζικές επενδύσεις στη Ρουμανία, όπως το πυρηνικό εργοστάσιο Cernavodă, το εργοστάσιο υδροηλεκτρικής ενέργειας Tarnița και το εργοστάσιο ηλεκτροπαραγωγής Rovinari.

Αν και η Ρουμανία είναι μία από τις πρώτες ευρωπαϊκές χώρες που υπέγραψαν μνημόνιο συνεργασίας με την Κίνα, τα επόμενα χρόνια από την υπογραφή του, δεν προσέλκυσε καμία επένδυση ή έργο ως μέρος του προγράμματος. Πολλά σημερινά έργα όπως το πυρηνικό εργοστάσιο Cernavodă, το εργοστάσιο ισχύος Rovinari, οι επενδύσεις της Huawei Ρουμανίας ή άλλων κινεζικών επενδύσεων στην πραγματικότητα είχαν ξεκινήσει, το 2013. Στο πρώτο φόρουμ της ζώνης και του δρόμου, το οποίο διοργάνωσε η Κίνα τον Μάιο του 2017 στο Πεκίνο, η Ρουμανία δεν εκπροσωπούνταν σε επίπεδο Προέδρου ή πρωθυπουργού, αλλά από τον Αντιπρόεδρο της κυβέρνησης.

Οι πολιτικές αμφισημίες και οι γραφειοκρατικές διαδικασίες είχαν επίσης αντίκτυπο στην απόφαση της Ρουμανίας να ενταχθεί στην ασιατική τράπεζα επενδύσεων υποδομών (Asian Infrastructure Investment Bank AIIB). Έτσι, η Ρουμανία δεν ήταν μέρος του πρώτου πυρήνα ευρωπαϊκών χωρών που προσχώρησαν στην AIIB ως ιδρυτικά μέλη τον Μάρτιο του 2015, με το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Γερμανία, τη Γαλλία, την Ιταλία και την Πολωνία. Η Ρουμανία ξεκίνησε τη διαδικασία συμμετοχής στην AIIB το 2016 και μετά από μια μακρά διαδικασία επικύρωσης της συμφωνίας μέσω του εσωτερικού της μηχανισμού, εισήχθη ως μέλος μόλις στα τέλη του 2018.³¹

ΣΙΝΟ-ΡΟΥΜΑΝΙΚΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Οι οικονομικές σχέσεις της Σινο-ρουμανικής οικονομίας ακολούθησαν ομαλή τροχιά, τουλάχιστον όσον αφορά το εμπόριο. Κατά τη διάρκεια της εποχής της Τσαουσέσκου (Ceauseșcu), οι οικονομικές σχέσεις ήταν πολύ καλές, με τη Ρουμανία να

³¹Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB), "Members and Prospective Members of the Bank", 1/11/2019, Διαθέσιμο στο: <https://www.aiib.org/en/about-aiib/governance/members-of-bank/index.html> (πρόσβαση 11 28, 2019).

έχει θετικό εμπορικό ισοζύγιο. Μετά το 1989, το εμπόριο με την Κίνα εισήλθε σε μια καθοδική πορεία, για περίπου μια δεκαετία, φθάνοντας το ελάχιστο περίπου στα 175.000.000 δολάρια το 1997.³² Μετά το 2000, οι εισαγωγές από την Κίνα άρχισαν να αναπτύσσονται και υπερέβαλαν των ρουμανικών εξαγωγών στην Κίνα και το εμπορικό ισοζύγιο έγινε αρνητικό, ενώ το χάσμα μεταξύ εισαγωγών και εξαγωγών εξακολούθησε να διευρύνεται. Το 2017, το εμπορικό ισοζύγιο εξακολουθούσε να είναι αρνητικό, αλλά το συνολικό εμπόριο ακολούθησε ανοδική τάση, φθάνοντας τα 4.695.000.000 δολάρια, ενώ το πρόσφατο 2018 συνέχισε την ανοδική του πορεία σε ποσοστό 10% ξεπερνώντας τα 5.079.000.000 Ευρώ. Το αρνητικό εμπορικό ισοζύγιο της Ρουμανίας ακολουθεί αυτό της υπόλοιπης Ευρωπαϊκής Ένωσης και των γειτονικών χωρών της Βαλκανικής.

Ρουμανία: Κορυφαίοι εμπορικοί εταίροι 2018

	Κράτος / Κατάταξη	Αξία σε εκατ. €	% Παγκόσμια
Εισαγωγές:	EU28	53,255	75,5%
	Turkey	2,340	3,3%
	US	1,244	1,7%
	Russia	1,239	1,7%
	China (No 7)	827	1,1%
Εξαγωγές:	EU28	64,247	75,4%
	China	4,252	4,9%
	Turkey	3,384	3,9%
	Russia	2,777	3,3%
Σύνολο συναλλαγών:	EU28	117,502	75,3%
	Turkey	5,724	3,6%
	China	5,079	3,2%
	Russia	4,016	2,5%

Πηγή : GlobalEDGE, International Business Center (IBC) in The Eli Broad Graduate School of Management at Michigan State University, Διαθέσιμο στο: <https://globaledge.msu.edu/countries/romania/tradestats>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

³²Chiriu & Andrea, "Sino-Romanian Relations. From the First Ponta's Government to Klaus Werner Iohannis's Victory in the Presidential Elections." Chinese Academy of Social Sciences, 2015, Διαθέσιμο στο: http://www.academia.edu/12522285/Sino-Romanian_Relations_From_the_First_Ponta_s_government_to_Klaus_Werner_Iohannis_s_victory_in_the_presidential_elections (πρόσβαση 11 28, 2019).

Υπάρχουν δύο κατηγορίες κινεζικών επενδύσεων στη Ρουμανία: οι εταιρείες που επένδυσαν απευθείας στη Ρουμανία και έχουν δημιουργήσει νέες βιομηχανικές και τεχνολογικές επενδύσεις και οι κινεζικές εταιρείες που εισήλθαν έμμεσα στη ρουμανική αγορά με την απόκτηση άλλων διεθνών εταιριών που είχαν ήδη υποκαταστήματα στη Ρουμανία. Στην πρώτη κατηγορία, οι σημαντικότερες εταιρείες είναι η Huawei, η ZTE, η διεθνής εταιρεία καπνού της Κίνας, η Eurosport (παραγωγός ποδηλάτων), η Yuncheng Plate (βιομηχανικά πάρκα), η Honest General Trading (προμηθευτής εργαλείων), η Contex Digital Electronic. Στη δεύτερη κατηγορία, διακρίνονται τρεις εταιρείες: η : Smithfield Romania, Pirelli Romania και Rompetrol. Smithfield Romania μέλος της αμερικανικής εταιρείας Smithfield Foods, η οποία αγοράστηκε από Shuanghui (Κίνα), η ονομαζόμενη WH Group. Pirelli Romania μέλος της ιταλικής εταιρείας Pirelli, η οποία αποκτήθηκε από ChemChina. Η Rompetrol, γνωστή και ως KazMunayGas International, είναι μια εταιρεία Ρουμάνο-Καζακστάν, η οποία βρίσκεται σε διαδικασία πώλησης στην CEFC ChinaEnergy.

Ενώ οι ιδιωτικές κινεζικές επενδύσεις ήταν επιτυχείς, έργα που διαπραγματεύθηκαν από το ρουμανικό κράτος με κινεζικές κρατικές εταιρείες είχαν αντιμετωπίσει πολυάριθμα προσκόμματα. Από τις τέσσερις επενδυτικές συνεργασίες που υπεγράφησαν το 2013 (η κατασκευή των αντιδραστήρων 3 και 4 από το πυρηνικό εργοστάσιο της Cernavodă, το εργοστάσιο υδροηλεκτρικής ενέργειας Tarnița-Αραρουτεντέτι, το εργοστάσιο ηλεκτροπαραγωγής Rovinari, το εργοστάσιο ηλεκτροπαραγωγής με άνθρακα Mintia-Ντέβα), ακόμη καμία δεν έχει υλοποιηθεί. Υπήρχαν πολλά προβλήματα που εμπόδισαν αυτές τις επενδύσεις να υλοποιηθούν όπως η διαφθορά, η πολιτική αστάθεια, η έλλειψη μακροπρόθεσμης στρατηγικής που σήμαινε ότι ορισμένα έργα εγκαταλείφθηκαν από τις πολλές διαφορετικές κυβερνήσεις και τη γραφειοκρατία που παρατείναν επί μακρόν τις διαπραγματεύσεις.

Ορισμένοι Κινέζοι ερευνητές παρουσιάζουν τις σχέσεις Ρουμανίας-Κίνας ως καλές σχέσεις.³³ Ωστόσο, απειλές στη σχέση αυτή, -όπως προαναφέρθηκε- η γραφειοκρατία, η πολύπλοκη νομοθεσία, η διαφθορά και η πολιτική αστάθεια, εμπόδισαν την ανάπτυξη καλύτερων οικονομικών σχέσεων, καθώς επενδύσεις σχεδόν 10.000.000.000 δολαρίων απέτυχαν να υλοποιηθούν.

Αξίζει να αναφερθούν δύο ακόμη πτυχές. Πρώτον, το γεγονός ότι στο κυβερνητικό πρόγραμμα της σημερινής κυβέρνησης (2018-2020), στο κεφάλαιο για την εξωτερική πολιτική, η σχέση μεταξύ της Ρουμανίας και της Κίνας δεν φαίνεται να είναι προνομιούχα, αντιθέτως η Κίνα αναφέρεται στο τμήμα που είναι αφιερωμένο στην ανάπτυξη των σχέσεων με την Αν. Ευρώπη, την Ασία και τη Λατινική Αμερική, με ιδιαίτερη βαρύτητα. Όπως επισημάνθηκε, οι κινεζικές επενδύσεις στη Ρουμανία οι οποίες συμφωνήθηκαν στο πλαίσιο 16+1 βρίσκονται στο χείλος της αποτυχίας, ενώ το ενδιαφέρον της Ρουμανίας για την Κίνα φαίνεται να μειώνεται κάθε χρόνο. Δεύτερον, αν εξετάσουμε τον κατάλογο των έργων συνδεσιμότητας ΕΕ-Κίνας τόσο για το 2016 όσο και για το 2017, δεν περιλαμβάνεται κάποιο πρόγραμμα για τη Ρουμανία.³⁴

Συμπερασματικά η σχέση μεταξύ Ρουμανίας και Κίνας μπορεί να προσεγγισθεί πλέον μόνο στο Ευρωπαϊκό και Ευρω-Ατλαντικό πλαίσιο. Για τουλάχιστον μια δεκαετία, η εξωτερική πολιτική της Ρουμανίας κυριαρχούνταν από το ενδιαφέρον της να γίνει μέλος του ΝΑΤΟ και της ΕΕ με συνέπεια τον βραδύτερο ρυθμό στην ανάπτυξη των Σινο-ρουμανικών σχέσεων. Η εκ νέου δρομολόγηση του πολιτικού διαλόγου σε

³³GAO GE. (2017). "The Development of Sino-Romanian Relations After 1989", Διαθέσιμο στο: http://www.globeco.ro/wp-content/uploads/vol/split/vol_5_no_1/geo_2017_vol5_no1_art_016.pdf (πρόσβαση 11 28, 2019),.σελ.128

³⁴Grieger, Gisela, (2018). "China's Maritime Silk Road initiative increasingly touches the EU", BRIEFING MARCH 2018 for European Parliamentary Research Service. Διαθέσιμο στο: [http://www.euro-parl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/614767/EPRS_BRI\(2018\)614767_EN.pdf](http://www.euro-parl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/614767/EPRS_BRI(2018)614767_EN.pdf) (πρόσβαση 11 28, 2019)

υψηλό επίπεδο το 2013 αντιμετώπισε μια σειρά εμποδίων, μεταξύ των οποίων η πολιτική αστάθεια (5 πρωθυπουργοί σε 5 χρόνια) που διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο.

Οι σχέσεις Ρουμανίας-Κίνας έχουν περάσει από διάφορα στάδια τις τελευταίες δεκαετίες. Από οικονομική άποψη, υπήρξε μια ανοδική τάση, αλλά κυρίως με πολυάριθμες ανακοινώσεις επενδύσεων και προγραμμάτων που δεν υλοποιήθηκαν ποτέ. Ωστόσο, παρόλο που έχουν περάσει σχεδόν έξι χρόνια από το πολλά υποσχόμενο 2013, δεν έχει σημειωθεί αξιοσημείωτη πρόοδος.

Συνοψίζοντας, οι σχέσεις Ρουμανίας-Κίνας έχουν περάσει από πολλές περιόδους, αλλά η σημαντικότερη πτυχή είναι ότι υπάρχει η δυνατότητα ανάπτυξης καλών οικονομικών και πολιτικών σχέσεων. Το ενδιαφέρον της Ρουμανίας για τη συμμετοχή της στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας BRI είναι θερμό και υπάρχει στο πλαίσιο συνεργασίας στο μνημόνιο που υπεγράφη το 2015.

ΟΙ ΚΙΝΕΖΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΤΗ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Η Βουλγαρία έχει μακροχρόνιες σχέσεις με την Κίνα που χρονολογούνται από το 1949. Είναι η δεύτερη χώρα στον κόσμο μετά την ΕΣΣΔ που αναγνώρισε επισήμως τη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας. Έκτοτε παρά τις ανατροπές της ιστορίας, και οι δύο πλευρές πάντα τήρησαν τις αρχές του αμοιβαίου σεβασμού, της κατανόησης και της αμοιβαιότητας. Οι σημερινές Σινο-βουλγαρικές σχέσεις είναι απαλλαγμένες από πολιτικές αντιθέσεις, ιδεολογικές προκαταλήψεις και έχουν έναν φιλικό και ρεαλιστικό χαρακτήρα.

Η συμφωνία οικονομικής συνεργασίας μεταξύ των δύο χωρών υπεγράφη 20 Νοεμβρίου 2006 στο Πεκίνο ενώ πρόσθετο πρωτόκολλο συμφωνίας αμοιβαίας ενθάρρυνσης και προστασίας των επενδύσεων που ισχύει από το 1995 υπεγράφη στις 26 Ιουνίου 2007. Το νομικό πλαίσιο των διμερών οικονομικών σχέσεων συμπληρώνεται από συμφωνία για την αποφυγή της διπλής φορολογίας που ισχύει από το 1990. Ένα αξιοσημείωτο και σημαντικό γεγονός στις Σινο-βουλγαρικές σχέσεις είναι

η ίδρυση το 2006 στη Σόφια του πρώτου Ινστιτούτου Κομφούκιου στην κεντρική και Ανατολική Ευρώπη. Πρόσφατη δυναμική τόνωση των Σινο-βουλγαρικών σχέσεων δόθηκε με το πλαίσιο «συνεργασία 16+1» που ξεκίνησε το 2012 από την Κίνα στοχεύοντας στην εντατικοποίηση και την επέκταση του πολιτικού διαλόγου και της συνεργασίας μεταξύ της Κίνας και 16 χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης με στόχο την οικονομική συνεργασία στους τομείς των υποδομών, της υψηλής τεχνολογίας και της «πράσινων» καινοτομιών.

Την παρούσα χρονική περίοδο η Κίνα ως εμπορικός εταίρος ως προς τις εισαγωγές από την Βουλγαρία βρίσκεται στην τέταρτη θέση πίσω και από την Ελλάδα, αναβαθμίζοντας βέβαια το μέγεθος από το 2007 που ήταν στα 74,7 εκ. Ευρώ στα 720 εκ. το 2018. Ωστόσο, το εμπορικό ισοζύγιο ακολουθεί το ευρωπαϊκό μοτίβο και είναι αρνητικό, με την Κίνα να καταλαμβάνει την πέμπτη θέση στους εξαγωγικούς εμπορικούς εταίρους. Συνολικά οι εμπορικές συναλλαγές με την Κίνα κατέχουν μια συνεσταλμένη θέση μεγέθους μικρότερου και από ότι αυτού με την Ελλάδα.

Βουλγαρία: Κορυφαίοι εμπορικοί εταίροι 2018

	Κράτος / Κατάταξη	Αξία σε εκατ. €	% Παγκόσμια
Εισαγωγές:	EU28	19,344	64,9%
	Turkey	2,351	7,9%
	Russia	809	2,7%
	China	720	2,4%
	Greece (No 3)	1,824	6,12%
Εξαγωγές:	EU28	21,824	63,6%
	Russia	3,500	10,2%
	Turkey	2,156	6,3%
	China	1,254	3,7%
	Greece (No 4)	1,507	4,41%
Σύνολο συναλλαγών:	EU28	41,168	64,2%
	Russia	4,507	7,1%
	Turkey	4,309	6,7%
	China	1,974	3,1%
	Greece (No 4)	3,331	5,2%

Πηγή: GlobalEDGE, International Business Center (IBC) in The Eli Broad Graduate School of Management at Michigan State University, Διαθέσιμο στο: <https://globaledge.msu.edu/countries/bulgaria/tradestats>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

Όσον αφορά τις ΑΞΕ, η Βουλγαρία προσέλκυσε την πλειονότητα των υφιστάμενων κινεζικών επενδύσεων μεταξύ 2011 και 2013. Μετά την υιοθέτηση του νόμου για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας το 2011, αρκετές κινεζικές εταιρείες κατασκεύασαν ηλιακά πάρκα ισχύος πάνω από 150 MW κατέχοντας το 15% όλων των ηλιακών εγκαταστάσεων στη χώρα. Άλλες μεγάλες επενδύσεις από την Κίνα περιλαμβάνουν επενδύσεις ύψους 10.000.000 ευρώ σε 20 000 στρέμματα βουλγαρικής γεωργικής γης στη βορειοδυτική Βουλγαρία, όπως και μια επένδυση ύψους 6.000.000 ευρώ για τη δημιουργία μιας εγκατάστασης παραγωγής ζωοτροφών κοντά στο Ντόμπριτς (Dobrich) που σχεδιάζει να εξαγάγει το 90% της παραγωγής στην Κίνα.

Μια αξιόλογη κινεζική επένδυση διεξήχθη το 2012 από τον Κινέζο κατασκευαστή αυτοκινήτων Great Wall Motors (GWM) σε μια κοινοπραξία με τον Βούλγαρο ομόλογό του Litex Motors σε ένα εργοστάσιο συναρμολόγησης αυτοκινήτων κοντά στο Λόβετς (Lovech). Η εν λόγω ΑΞΕ επιχείρησε να εκμεταλλευτεί το χαμηλό κόστος εργασίας στη Βουλγαρία. Ο βουλγαρικός εταίρος ήταν ο βασικός επενδυτής, συνεισφέροντας το 90% του κεφαλαίου, ενώ η GWM συνέβαλε κυρίως στην τεχνολογία και την τεχνογνωσία. Παρά την ταχέως αναπτυσσόμενη βιομηχανία εξαρτημάτων αυτοκινήτων στη Βουλγαρία, η προσπάθεια δεν εξελίχτηκε σε βιώσιμη και μετά από 5 χρόνια ύπαρξης, η Litex Motors εισήλθε σε διαδικασία πτώχευσης ³⁵

Παρά την αποτυχημένη περίπτωση της Litex Motors, σύμφωνα με το βουλγαρικό γραφείο εμπορικών και οικονομικών υποθέσεων στο Πεκίνο (2016) υπάρχουν άφθονες ευκαιρίες για τη δημιουργία κοινοπραξιών μεταξύ βουλγαρικών και κινεζικών εταιρειών για την παραγωγή στη Βουλγαρία προϊόντων με εξαγωγικό προσανατολισμό στην Ευρωπαϊκή αγορά.

³⁵Vladimir Subev, «The fall of the “Great Wall of China” in Bulgaria – a lesson to foreign investors», 4/5/2017, Διαθέσιμο στο: <http://bnr.bg/en/post/100816551/the-fall-of-the-great-wall-of-china-in-bulgaria-a-lesson-to-foreign-investors>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

Επίσης μνεία πρέπει να γίνει για τα τρέχοντα κινεζικά σχέδια του κινεζικού κολοσσού China Railway Rolling Stock Corp (CRRC) που κατέθεσε πρόταση για την εξαγορά των υπερχρεωμένων Βουλγαρικών Σιδηροδρόμων (BZD Holding). Η CRRC είναι ο μεγαλύτερος κατασκευαστής σιδηροδρομικού τροχαίου υλικού στον κόσμο και η πρότασή της για τους Βουλγαρικούς Σιδηροδρόμους προβλέπει την αναχρηματοδότηση δανείου 130 εκατ. ευρώ της BZD Holding, την προμήθεια τροχαίου υλικού αξίας 170 εκατ. ευρώ και την κατασκευή μονάδας συναρμολόγησης βαγονιών στη Βουλγαρία με κινεζικά κεφάλαια.³⁶

ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΕΙΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ OBOR

Η εμπλοκή της Κίνας στη Νοτιοανατολική Ευρώπη είναι πολυεπίπεδη. Η περιοχή μπορεί να θεωρηθεί ως πεδίο δοκιμών για τις αυξανόμενες ευρωπαϊκές φιλοδοξίες της Κίνας, είτε μέσω της κατασκευής δρόμων, είτε μέσω επενδύσεων σε λιμένες, πηγές³⁷ και δίκτυα ηλεκτρικής ενέργειας ή σιδηροδρόμους. Καθώς η Κίνα εφαρμόζει το σχέδιο της στα Βαλκάνια, δευτερογενείς επιπτώσεις εμφανίζονται με την πάροδο του χρόνου, όσον αφορά το εμπόριο της περιοχής και έχουν σχέση με τον κατασκευαστικό τομέα της Κίνας και τις εξαγωγικές της δραστηριότητες.

Σε αυτό το αρχικό στάδιο της ανάπτυξης, ο προσδιορισμός των πραγματικών δευτερογενών συνεπειών για τη Νοτιοανατολική Ευρώπη είναι μια πραγματική πρό-

³⁶Railway Gazette International, "Chinese proposal to bail out crisis-hit Bulgarian railway", 14/3/2017, Διαθέσιμο στο: <https://www.railwaygazette.com/business/chinese-proposal-to-bail-out-crisis-hit-bulgarian-railway/44159.article>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

³⁷Στην Αλβανία κατά το 2017 πραγματοποιήθηκε η εξαγορά της καναδικής Bankers Petroleum έναντι συνολικού ποσού 440,4 εκατ. δολαρίων από την κινεζική Geo – Jade Petroleum Corporation, με συνέπεια η απόκτηση των δικαιωμάτων εκμετάλλευσης του πεδίου Patos Marinza, καθώς επίσης του πεδίου Kucosa και του μπλοκ F στα ανατολικά της χώρας. Το Patos Marinza είναι το μεγαλύτερο κοιτάσμα της Αλβανίας με την Bankers να εμφανίζει μέση παραγωγή το 2015 της τάξης των 19.384 βαρελιών την ημέρα. Το κοιτάσμα έχει 190 εκατ. βαρέλια βεβαιωμένα αποθέματα. Η παρουσία της Κίνας στον ενεργειακό τομέα της Αλβανίας είναι μεγάλη, καθιστώντας τον γίγαντα της Άπω Ανατολής νούμερο έναν επενδυτή στη γείτονα χώρα.

κληση. Δεν είναι κάτι απλό ή ξεκάθαρο σχετικά με τις αμοιβαίως επωφελείς δευτερογενείς επιπτώσεις. Η Κίνα και οι 17 χώρες αρχίζουν να συνεργούν ως εταίροι με κοινά αλλά και διακριτά συμφέροντα.

Με εξαίρεση την Ελλάδα και σε κάποιο βαθμό τη Σερβία, όπου οι δευτερογενείς επιπτώσεις είναι ορατές και βιώσιμες με την πάροδο του χρόνου, αναλογιζόμαστε και ερευνούμε τις θετικές επιπτώσεις για τις χώρες κατά μήκος της βαλκανικής οδού μεταξιού ως μάλλον επιπτώσεις ήπιας ισχύος. Διαφορετικά, η συνεχώς αναβάθμιση στις σχέσεις Κίνας Βαλκανίων έχει ποικίλες επιπτώσεις για την κάθε μία χώρα ξεχωριστά, ανάλογα με το μέγεθος της αγοράς, τα δημογραφικά στοιχεία της, τις γεωγραφικές συνθήκες (π.χ. πρόσβαση στο λιμάνι ή την ξηρά), το επίπεδο πολιτικής σταθερότητας και την πρόοδο που σημειώθηκε στη διαδικασία σύγκλισης με την ΕΕ.

Ενώ υπάρχει η δυνατότητα για τέτοια δευτερογενή επακόλουθα στους τομείς του εμπορίου, των μεταφορών και των επενδύσεων, οι τρέχουσες εξελίξεις στην περιοχή στη Σερβία, τη Βοσνία - Ερζεγοβίνη και τη Βόρεια Μακεδονία δείχνουν ότι οι οποιαδήποτε μορφής δευτερογενείς θετικές επιπτώσεις δεν τις καρπώνονται. Το πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα των μεγάλων επενδύσεων σε υποδομές εκδηλώνεται με την πάροδο του χρόνου και οι μεμονωμένες εγχώριες εταιρείες στον κατασκευαστικό τομέα επωφελούνται από τα έργα αυτοκινητοδρόμων κατά τη διάρκεια υλοποίησης χωρίς όμως να έχουν εξασφαλισμένη επί μακρόν τη βιωσιμότητα.

Η εμπορική επιτυχία του λιμανιού του Πειραιά στην Ελλάδα μετά τις κινεζικές επενδύσεις σχεδόν πριν από μία δεκαετία είναι πιο ακραία από αυτή την άποψη. Η επέκταση του λιμανιού από την άποψη της οικοδόμησης πρόσθετων συνεργασιών και η αύξηση του όγκου της κυκλοφορίας των εμπορευματοκιβωτίων έχει δημιουργήσει βιώσιμες δευτερογενείς επιδράσεις περισσότερες από τις αναμενόμενες. Σε άλλες χώρες οι περισσότεροι ντόπιοι εργαζόμενοι σε κινεζικά έργα υποδομής αντιπροσώπευαν θέσεις εργασίας με χαμηλές και μόνο δεξιότητες, στην πλειονότητα τους.

Ωστόσο, ο συνολικός αντίκτυπος των κινεζικών επενδύσεων στην αύξηση του ΑΕΠ στην περιοχή φαίνεται δύσκολο να ποσοτικοποιηθεί επί του παρόντος. Λίγοι από τους Κινέζους άμεσους δικαιούχους κατά μήκος της βαλκανικής οδού του μεταξιού μπορούν σήμερα να ισχυριστούν ότι οι επενδύσεις και οι στενότερες εμπορικές σχέσεις έχουν δημιουργήσει σημαντικές δευτερογενείς επιπτώσεις σε τομείς όπως η ανάπτυξη των ΜΜΕ, η πρόσθετη δημιουργία θέσεων εργασίας ή η αντιστροφή των υφιστάμενων εμπορικών ισοζυγίων που όπως είδαμε παραπάνω, είναι παντού αρνητικό.

Οι κινεζικές εταιρείες γνωρίζουν ότι υπάρχουν πολλοί επικριτές που παρακολουθούν τα δρώμενα και επισημαίνουν τα όποιου είδους ελλείμματα με σκοπό την πιο ενεργό σύμπραξη με τους εκπροσώπους της κοινωνίας, με μη κυβερνητικές οργανώσεις, με τα εμπορικά επιμελητήρια και τα πανεπιστήμια στα θέματα που πραγματεύονται, από τη μεταφορά επαγγελματικών δεξιοτήτων, δικαιωμάτων και δυναμικού, την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, αλλά και την στρατηγική ανάπτυξη των ΜΜΕ .

Όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη συμφωνούν σχετικά με την ανάγκη για μια σαφέστερη μεσοπρόθεσμη κατανόηση των εμπορικών όρων των κινεζικών επιχειρήσεων και των πολιτικών αρχών στο Πεκίνο. Το εμπόριο μετράει πολύ – ειδικά όταν μια αγορά του μεγέθους της Κίνας εμπλέκεται σε χώρες κατά μήκος της βαλκανικής οδού, των οποίων η ανάγκη για βελτιωμένη εξαγωγική ικανότητα είναι προφανής, αλλά είναι δύσκολο να προσεγγίσουν νέες αγορές

Η κύρια συμβολή των δραστηριοτήτων της Κίνας στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης είναι η διευκόλυνση των στενότερων εμπορικών δεσμών και των δανειοδοτικών συμβάσεων. Από την οπτική γωνία των Κινέζων επενδυτών και των πολιτικών αρχών κατά μήκος της βαλκανικής οδού μεταξιού, οι ευκαιρίες δανεισμού με προνομιακά επιτόκια, η καινοτομία στην υποδομή ή οι αυξημένες εμπορικές ευκαιρίες κρίνονται ως "συνεργασία νίκης" για όλους τους συμμετέχοντες. Η

πιο ορατή δευτερογενής επίδραση σε μακροοικονομικούς όρους αφορά τις εμπορικές σχέσεις εντός του πλαισίου 17+1. Σε σύγκριση με τα επίπεδα 2009, το συνολικό εμπόριο μεταξύ της Κίνας και των χωρών της Κεντρικής, Ανατολικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης διπλασιάστηκε, ενώ και ο όγκος των εξαγωγών στην Κίνα αυξήθηκε περισσότερο από 120 % κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου.

Η αξιοσημείωτη αύξηση του συνολικού όγκου του εμπορίου θα μπορούσε να αναγνωστεί ως «επιτυχία» για όλους τους ενδιαφερόμενους. Αλλά ένα τέτοιο συμπέρασμα θα ήταν πρόωρο με την αύξηση του εμπορίου να επικεντρώνεται αρχικά σε πέντε κράτη³⁸ που συμμετέχουν στο πλαίσιο 17+1, δηλαδή η Πολωνία, η Τσεχική Δημοκρατία, η Ουγγαρία, η Σλοβακία και η Ρουμανία που αποτελούν το 80% αυτών των εμπορικών ανταλλαγών.

Ως εκ τούτου, ενώ αυξάνεται το εμπόριο μεταξύ της Κίνας και των χωρών των Βαλκανίων, οι δευτερογενείς επιπτώσεις των βελτιωμένων εμπορικών σχέσεων έχουν πολύ δρόμο μέχρι να προσεγγίσουν τα επίπεδα που επιτυγχάνονται στις προαναφερόμενες χώρες.

Οι δευτερογενείς επιπτώσεις που σχετίζονται με το εμπόριο στις χώρες αυτές αναμένεται να παραμείνουν περιορισμένες και η αύξησή τους θα εξαρτηθεί μάλλον από τη συγκέντρωση πόρων μεταξύ των χωρών. Επιπλέον, η ουσιαστική εστίαση της Κίνας σε αυτό το σύνολο χωρών πρέπει μάλλον να θεωρηθεί ότι προετοιμάζει το δίκτυο υποδομών προκειμένου να τα αξιοποιήσει ως κόμβους - δίκτυα διέλευσης για να μεταφέρει κινέζικα αγαθά, υπηρεσίες και προσωπικό.

Η υλοποίηση έργων υποδομής μεταφορών που χρηματοδοτούνται από την Κίνα θα έχει θετικές δευτερογενείς επιπτώσεις στη διασυνοριακή εμπορική ικανότητα, αφού οι επενδύσεις σε λιμένες, δρόμους, αεροδρόμια θα μειώσουν το κόστος

³⁸Angela Stanzel, "China's Investment in Influence: The Future of the 16+1 Cooperation", 1/12/2016, Διαθέσιμο στο: https://www.ecfr.eu/page/-/China_Analysis_Sixteen_Plus_One.pdf, (πρόσβαση 11 28, 2019), σελ. 6

και τη διάρκεια των μεταφορών, συμβάλλοντας έτσι δυνητικά σε υψηλότερους όγκους συναλλαγών μεταξύ της Κίνας και των Βαλκανικών οικονομιών. Χώρες όπως η Σερβία, η Βόρεια Μακεδονία και η Βοσνία-Ερζεγοβίνη επίσης θα επωφεληθούν από το διασυνοριακό περιφερειακό εμπόριο από τη μείωση του χρόνου και του κόστους μεταφοράς. Μια περαιτέρω μεσοπρόθεσμη δευτερογενής επίδραση θα μπορούσε να είναι η θέσπιση συμφωνιών ελεύθερων συναλλαγών μεταξύ της Κίνας και των 17 χωρών, καθώς και η σύναψη διμερών συμφωνιών κατάργησης της υποχρέωσης θεωρήσεως εισόδου (visa).

Ωστόσο, απαιτείται επιπλέον προσοχή σχετικά με την αυξανόμενη εμπορική συνεργασία των χωρών με την Κίνα. Σε μακροοικονομικό επίπεδο, οι δευτερογενείς επιπτώσεις των αυξημένων συναλλαγών με την Κίνα βασίζονται στην παραδοχή ότι η Κίνα παραμένει σταθερή και δεν αποτελεί πηγή κλυδωνισμών.

Σύμφωνα με στοιχεία του *Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Εξωτερικών*, οι εισροές άμεσων ξένων επενδύσεων από την Κίνα στην πλειονότητα τους συγκεντρώνονταν στη Βουλγαρία, την Τσεχική Δημοκρατία, την Ουγγαρία, την Πολωνία, τη Ρουμανία και τη Σλοβακία μέχρι και 2014 ενώ οι κινεζικές ΑΞΕ στις μεμονωμένες βαλκανικές οικονομίες παρέμεινε περιορισμένη και κυριαρχείται από μια αυξανόμενη εστίαση στη Σερβία που μάλλον λόγω της γεωγραφικής της γειτνίασης με την Ουγγαρία μπορεί να εξηγήσει την αυξανόμενη αυτή αναβάθμιση. Οι δε δευτερογενείς επιπτώσεις των επενδύσεων από την Ουγγαρία στη Σερβία και αντιστρόφως είναι δυνατές, όπως αναδεικνύεται από την πρωτοβουλία του σιδηροδρομικού έργου Βελιγραδίου-Βουδαπέστης.

Οι μεμονωμένες επενδύσεις, δανειοδοτήσεις αλλά και άλλες επιχειρηματικές κινήσεις των κινεζικών επιχειρήσεων κατά μήκος της βαλκανικής οδού του μεταξιού με την πάροδο του χρόνου επισημοποιήθηκαν και απέκτησαν στρατηγική προοπτική. Οι δύο χώρες με τέτοια προσέγγιση στις οικονομικές σχέσεις είναι η Ελλάδα και η Σερβία.

Και στις δύο περιπτώσεις, η συνεργασία μεταξύ του Πεκίνου από τη μία πλευρά και της Αθήνας ή του Βελιγραδίου από την άλλη οδήγησε σε εκτεταμένες μακροπρόθεσμες συμφωνίες οικονομικής συνεργασίας που ολοένα επεκτείνονται και αναβαθμίζονται. Αυτά τα διμερή σύμφωνα περιλαμβάνουν όχι μόνο ορισμένες συγκεκριμένες επενδυτικές πρωτοβουλίες αλλά παρέχουν και χρηματοδοτικούς μηχανισμούς όσον αφορά τις ευκαιρίες δανεισμού, προωθούν την ελευθέρωση των θεωρήσεων (Visas, Golden Visas) και ενισχύουν προγράμματα πολιτιστικών ανταλλαγών. Τέτοιες συμφωνίες είναι πολυετείς κυμαινόμενες από τρία έτη, ως η ελάχιστη περίοδος σύμβασης και καταλήγουν χωρίς άλλα χρονικά όρια παρέχοντας προβλεψιμότητα στον προγραμματισμό για όλα τα συμβαλλόμενα μέρη. Από την άποψη της Ελλάδας και της Σερβίας, ο προσδιορισμός των χρηματοδοτικών μηχανισμών είναι πολύ κρίσιμος, καθώς και οι δύο χώρες έχουν περιορισμένη ουσιαστική πρόσβαση στις διεθνείς κεφαλαιαγορές.

Από τη συνεργασία αυτή, οι συμμετέχοντες εντοπίζουν τις δευτερογενείς επιπτώσεις σε θεσμούς και υποδομές, επισημαίνουν και ανανεώνουν τους στόχους περιφερειακής και/ή διμερούς συνεργασίας. Όσο μεγαλύτερη και βαθύτερη είναι αυτή η συνεργασία με τους τοπικούς εταίρους, τόσο μεγαλύτερη είναι η ικανότητα για την ανάπτυξη θετικών επιμέρους αποτελεσμάτων.

Το πιο προφανές από αυτά τα έργα συνεργασίας υποδομών που χρηματοδοτούνται από κινεζικές ΑΞΕ αλλά και επικουρικό δανεισμό αφορά την κατασκευή της ταχείας σιδηροδρομικής σύνδεσης μεταξύ Βελιγραδίου και Βουδαπέστης. Και για τις δύο πόλεις, ένα τέτοιο πρόγραμμα βρίσκεται στην ημερήσια διάταξη για περισσότερο από μια δεκαετία χωρίς όμως να μπορεί να υλοποιηθεί κυρίως λόγω έλλειψης χρηματοδότησης. Τον Νοέμβριο του 2016, η τράπεζα εξαγωγών-εισαγωγών της Κίνας συμφώνησε να χρηματοδοτήσει το 85% του εν λόγω σχεδίου. Τα έργα στην σερβική

πλευρά ξεκίνησαν τον Νοέμβριο του 2017 και εξελίσσονται κανονικά, με κάποια μικρή καθυστέρηση να παρατηρείται στην πλευρά της Ουγγαρίας, με εκτίμηση ολοκλήρωσης μέχρι το τέλος του 2023.

Ωστόσο, δύο βασικά ερωτήματα έμειναν αναπάντητα σε αυτό το εμβληματικό έργο. Το ένα αφορά την μεταφορική του ικανότητα και ιδιότητα αφού ο σκοπός μιας σιδηροδρομικής γραμμής υψηλής ταχύτητας είναι η μεταφορά επιβατών και φορτίου. Υπάρχουν σοβαρές αμφιβολίες σχετικά με τη σκοπιμότητα του φορτίου που ταξιδεύει με ταχύτητες 200χλμ ανά ώρα. Επιπλέον, διαπιστώθηκε μια μη εμπεριστατωμένη ανάλυση κόστους-οφέλους του έργου.

Οι διεθνείς παρατηρητές υποστηρίζουν ότι θα ήταν πιο οικονομικώς αποδοτικό εάν η υφιστάμενη σιδηροδρομική γραμμή αναβαθμιστεί σημαντικά τόσο για την κυκλοφορία επιβατών όσο και για το φορτίο. Το δεύτερο ζήτημα αφορά μια έρευνα που ξεκίνησε τον Ιανουάριο του 2017 από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για το σιδηροδρομικό έργο ορόσημο 350 KM της Ουγγαρίας, εξετάζοντας την οικονομική βιωσιμότητα του έργου 2.890.000.000 \$. Ισχυρίζεται ότι η Ουγγαρία παραβιάζει την ευρωπαϊκή νομοθεσία μη ξεκινώντας έναν κατάλληλο δημόσιο διαγωνισμό για ένα τέτοιου μεγέθους οικονομικού έργου υποδομής μεταφορών.

Μια τέτοια σιδηροδρομική σύνδεση αποτελεί αναπόσπαστο μέρος ενός δικτύου εφοδιαστικής γραμμής από τον Πειραιά με περαιτέρω συνδεσιμότητα μέσω σιδηροδρομικών γραμμών και αυτοκινητοδρόμων, μέσω γειτονικών χωρών και πόλεων. Για τον λόγο αυτό, οι κινεζικές επενδύσεις χρηματοδοτούν παράλληλα την κατασκευή ορισμένων τμημάτων στην εθνική οδό που εκτείνεται από τη Ρουμανία στο Μαυροβούνιο και στη συνέχεια μέσω της Αδριατικής στην Ιταλία.

Η ανάπτυξη ενός δικτύου εφοδιασμού σε πολλές χώρες απαιτεί μια μεγάλη σταθερή και μακροπρόθεσμη επένδυση από την οποία οι δευτερογενείς επιπτώσεις θα προκύψουν με την πάροδο του χρόνου. Η έννοια του «μεγάλου» επενδυτή επικε-

ντρώνεται σε εταιρείες ή/και κρατικές αρχές που αναζητούν μια σταθερή βάση μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα όπως η πρώτη κινεζική εταιρεία COSCO που επενδύει από το 2009 στο λιμάνι του Πειραιά δημιουργώντας διάφορες επιπρόσθετες δραστηριότητες όσον αφορά τη δανειοδότηση, τις εξαγωγές και την ανάπτυξη σε άλλους τομείς.

Ο Πειραιάς είναι πλέον από το 2018 στον κατάλογο των 30 μεγαλύτερων λιμανιών αναφορικά με τον όγκο διαχείρισης των εμπορευματοκιβωτίων.³⁹ Η δρομολόγηση του δυτικού τερματικού σταθμού III αναμένεται στα επόμενα χρόνια να οδηγήσει σε τεράστια αύξηση της ετήσιας δυναμικότητας. Αυτή η αύξηση της παραγωγικής ικανότητας συνάδει με τον στόχο να μετατραπεί το λιμάνι σε κόμβο μεταφόρτωσης μεταξύ Ασίας και Ευρώπης και να αναδείξει τον Πειραιά στο μεγαλύτερο λιμάνι της Μεσογείου.

Η αποτύπωση στην αύξηση της ικανότητας διαχείρισης στο ελληνικό λιμάνι του Πειραιά αναδεικνύεται από τα διαφορετικά μεγέθη μεταξύ 2014 και 2018, που μεταβλήθηκαν από τα 3,59 εκ. εμπορευματοκιβώτια στα 4,91 εκ. εμπορευματοκιβώτια, δηλαδή αύξηση κατά 37%. Όσον αφορά στις προοπτικές κυκλοφορίας των εμπορευματοκιβωτίων, φαίνεται ότι μάλλον δεν υπάρχει κανένα όριο.

Τέτοιες μεγάλες επενδύσεις χρησιμεύσουν ως καταλύτες, είτε προσελκύοντας από τη μία πρόσθετες εταιρείες, είτε δημιουργώντας επιπλέον δυνατότητες επέκτασης και σε άλλους τομείς. Η Σινο-ελληνική συνεργασία επισημαίνει και προωθεί αυτές τις δευτερογενείς συνέπειες, όπως για παράδειγμα η ελληνική εταιρεία τηλεπικοινωνιών Forthnet και η κινεζική εταιρία τηλεπικοινωνιών ZTE Corp. που συνεργάστηκαν τον Απρίλιο του 2017 με δύο άλλες κινεζικές εταιρείες για τη χρηματοδότηση της κατασκευής ενός δικτύου οπτικών ινών στην Ελλάδα. Ομοίως, η Ελληνική περίπτωση

³⁹World Shipping Council, "TOP 50 WORLD CONTAINER PORTS", 1/7/2019, Διαθέσιμο στο: <http://www.worldshipping.org/about-the-industry/global-trade/top-50-world-container-ports>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

μπορεί επίσης να καταδείξει πώς μια επένδυση σε μια χώρα χρησιμεύει ως μέρος μιας μεγαλύτερης στρατηγικής. Διαφορετικά, οι κινεζικές επενδύσεις μπορεί να είναι κατ'αλήθειαν στον ίδιο τομέα σε άλλες χώρες. Κατά συνέπεια, καθιερώνεται διασυνοριακό σύμπλεγμα επενδύσεων, η επέκταση του οποίου δημιουργεί σταδιακά ένα περιφερειακό χαρτοφυλάκιο αλληλεξαρτώμενων περιουσιακών στοιχείων.

Ως παράδειγμα αξίζει να αναφέρουμε αυτό της COSCO που τον Ιούνιο του 2017 συμφώνησε να αγοράσει το πλειοψηφικό μερίδιο στις λιμενικές εκμεταλλεύσεις, του φορέα εκμετάλλευσης των εμπορευματοκιβωτίων στη Βαλένθια και το Μπιλμπάο, για το €203.000.000. Εκτός από την απόκτηση πρόσθετων τερματικών εμπορευματοκιβωτίων σε δύο ισπανικά λιμάνια, η COSCO απόκτησε επίσης τους σιδηροδρομικούς τερματικούς σταθμούς στη Μαδρίτη και τη Σαραγόσα.

Οι επενδύσεις αυτές αποτελούν αναπόσπαστο μέρος μιας στρατηγικής μακροπρόθεσμα εμπνευσμένης και σε πολλές χώρες, τύπου ιστού αράχνης. Σύμφωνα με την COSCO, ο στόχος είναι να «αναπτύξουμε ένα παγκόσμιο χαρτοφυλάκιο τερματικών σταθμών».⁴⁰ Αυτό βέβαια θα έβαζε την κρατική ναυτιλιακή εταιρεία COSCO σε θέση να προσβάλει Ευρωπαίους ανταγωνιστές, όπως η Maersk ή η Mediterranean Shipping Company μέσα στην πατρίδα τους. Η κυριότητα των λιμένων από την Αυστραλία έως την Ελλάδα και από την Αλβανία έως στην Ισπανία διευρύνει τα περιουσιακά στοιχεία, με τη επέκταση των εμπορικών δεσμών με την Ασία και την Ευρώπη.⁴¹

⁴⁰Alice Woodhouse, Financial Times, "Cosco Shipping buys controlling stake in Spanish port for €203m", 13/6/2017, Διαθέσιμο στο: <https://www.ft.com/content/26c99549-29d4-3d00-8714-e62d22e83bcf>. (πρόσβαση 11 28, 2019)

⁴¹Ben Bland, "Acquisitive Beijing Sets Course for Shipping Dominance", 18/7/2017, Διαθέσιμο στο: <https://www.businesslive.co.za/ft/world/asia/2017-07-18-acquisitive-beijing-sets-course-for-shipping-dominance/>, «Οι κινεζικές επενδύσεις σε ευρωπαϊκούς λιμένες δεν συνοδεύονται από αντίστοιχη πρόσβαση των Ευρωπαίων σε κινεζικούς λιμένες. Ούτε ένας κινεζικός λιμένας δεν ανήκει σε μια ευρωπαϊκή εταιρεία. Ωστόσο, η COSCO γίνεται ολοένα και περισσότερο η κύρια κάτοχος των διαφόρων ευρωπαϊκών λιμένων», (πρόσβαση 11 28, 2019)

Στην περίπτωση της Βόρειας Μακεδονίας, η κατασκευή του αυτοκινητόδρομου A2/A3 από το Kicevo στην Οχρίδα και του Miladinovci στο Stip είναι δύο έργα υποδομής που έχουν δημιουργήσει πολυετείς κατασκευαστικές εργασίες για δύο εγχώριες εταιρείες που εργάζονται ως υπεργολάβοι. Και οι δύο αυτοκινητόδρομοι έχουν αναβαθμίσει την εφοδιαστική ικανότητα στις μεταφορές στη χώρα αφενός, αλλά επίσης χρησιμεύουν ως μαγνήτης για μελλοντικές επιχειρηματικές και επενδυτικές δραστηριότητες. Διευκολύνουν και μειώνουν τον χρόνο μετακίνησης κατά μήκος ενός διαδρόμου Ανατολής-Δύσης, βελτιώνοντας τη συνδεσιμότητα από την πρωτεύουσα των Σκοπίων προς τις ανατολικές και δυτικές περιοχές της χώρας, συμπεριλαμβανομένων των γειτονικών συνοριακών διελύσεων συμπεριλαμβανομένης και της οδού από την Ελλάδα στην κεντρική Ευρώπη.

Απτά πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα για τη δημιουργία θέσεων εργασίας και την ανάπτυξη για τα ΜΜΕ κατά μήκος της βαλκανικής οδού μεταξιού αναμένεται να αναδυθούν με την πάροδο του χρόνου. Η πιθανότητα για τέτοια οφέλη θα αυξηθεί μόνο εάν και όταν οι κινεζικές εταιρείες επιδιώξουν να συμπεριλάβουν μεγαλύτερο βαθμό τοπικών παραγόντων και εγχώριων επιχειρήσεων, αντί να παρέχουν εργατικό δυναμικό και διοικητικό προσωπικό από την Κίνα. Η τήρηση μιας τέτοιας εγχώριας προσέγγισης ως απαίτηση πολιτικής για τις κινεζικές εταιρείες που διαγωνίζονται με δημόσιες προσφορές θα πρέπει να θεωρείται ως προαπαιτούμενη συνθήκη κατά τη διαδικασία υποβολής των προσφορών.

ΠΑΡΑΠΛΕΥΡΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΦΕΛΕΙΣ

Ωστόσο υπάρχουν και άλλες επιπλέον αλληλεπιδράσεις σε διάφορους τομείς είτε που ανακύπτουν από τις ανάγκες συνεργασίας, είτε άλλες ως αποτέλεσμα κανονιστικών απαιτήσεων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η διμερής και διαπεριφερειακή συνεργασία μεταξύ των οικονομικών επιτελείων και των εμπορικών επιμελητηρίων ως αναγκαστικό απότοκο της κινεζικής επενδυτικής δραστηριότητας.

- Το ελληνικό-κινεζικό Οικονομικό Συμβούλιο ιδρύθηκε το 2013. Το Συμβούλιο διαδραματίζει συντονιστικό ρόλο στη συλλογή, επεξεργασία και προώθηση επενδυτικών προτάσεων, καταρτίζοντας επιχειρηματικά σχέδια για διάφορους τομείς.
- Το Επιμελητήριο Εμπορίου και Βιομηχανίας της Σερβίας ίδρυσε ένα κέντρο σχέσεων με την Κίνα.
- Το φόρουμ επενδύσεων του Επιμελητηρίου Δυτικών Βαλκανίων (Western Balkans Chamber Investment Forum WB CIF) ιδρύθηκε στη Βιέννη τον Αύγουστο του 2015. Η δημιουργία ήταν μια κοινή πρωτοβουλία του εμπορικού Επιμελητηρίου και της Σέρβικης βιομηχανίας και του εμπορικού Επιμελητηρίου του Κοσσοβού. Πρωταρχικός στόχος της είναι η εφαρμογή πρωτοβουλιών πολιτικής που προκύπτουν από τη διαδικασία του Βερολίνου. Από το 2017⁴² έχει πάρει την σημερινή του μορφή ως φόρουμ επενδύσεων των Επιμελητηρίων των 6 κρατών των Δυτικών Βαλκανίων Western Balkans 6 Chamber Investment Forum (WB6 CIF) ως κοινή πρωτοβουλία της Αλβανίας, Βοσνίας - Ερζεγοβίνης, Κοσσοβού, Βόρειας Μακεδονίας, Μαυροβούνιου και Σερβίας με σκοπό να παρέχει κοινή φωνή και συναντίληψη στην επιχειρηματική κοινότητα στην περιοχή, να διευκολύνει τις διαεπιχειρηματικές επαφές και να προωθεί την περιοχή ως επενδυτικό προορισμό. Το φόρουμ αυτό προσφέρει μια πλατφόρμα για συντονισμό των πολιτικών, εντοπίζοντας τις συνέργειες και εξορθολογίζοντας ρυθμιστικά ζητήματα με πιθανούς ξένους επενδυτές, συμπεριλαμβανομένης της Κίνας. Οι πρώτες προσπάθειες για κοινή δράση μπορούν ήδη να

⁴²Western Balkans 6 Chamber Investment Forum (WB6 CIF), είναι μια κοινή πρωτοβουλία εμπορικών και βιομηχανικών επιμελητηρίων από την Αλβανία, τη Βοσνία - Ερζεγοβίνη, το Κοσσυφοπέδιο, τη Βόρεια Μακεδονία, το Μαυροβούνιο και τη Σερβία, που καθιέρωσε μια πρωτοβουλία συνεργασίας το 2017 με στόχο την κοινή φωνή προς την επιχειρηματική κοινότητα στην περιοχή και να διευκολύνει τις επαφές μεταξύ των επιχειρήσεων καθώς και να προωθήσει την περιοχή ως έναν προορισμό επενδύσεων., Διαθέσιμο στο: <https://www.wb6cif.eu/who-we-are/>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

εντοπιστούν στον τομέα του πολιτιστικού τουρισμού, της βιομηχανίας λογισμικού και των εκθέσεων τροφίμων.

Ένας βασικός παράγοντας που διευκολύνει τους οικονομικούς και εμπορικούς δεσμούς κατά μήκος της βαλκανικής οδού μεταξιού θα είναι η ελευθέρωση του καθεστώτος θεωρήσεων (Visas). Σε αυτόν τον τομέα, ο ρόλος των πρεσβειών και των προξενείων είναι κρίσιμος επιταχύνοντας τις διαδικασίες έκδοσης θεωρήσεων με τις αντίστοιχες διπλωματικές αντιπροσωπείες στο Πεκίνο.

Οι επενδύσεις των κινέζων σε υποδομές, σε αυτοκινητόδρομους, γέφυρες και εκσυγχρονισμό των σταθμών ηλεκτροπαραγωγής θεωρούνται ως προπομπός για την ανάπτυξη ή την επέκταση των τοπικών ΜΜΕ.

Η κινεζική οικονομική συνεργασία στο πλαίσιο του πλαισίου 17+1 μπορεί επίσης να σχετίζεται με τις τρέχουσες και μελλοντικές ευκαιρίες ιδιωτικοποίησης, καθώς και με τη συμμετοχή σε προσεχείς δημόσιες προσφορές για έργα υποδομής μεγάλης κλίμακας. Η επιτυχία δύο κινεζικών εταιρειών που κέρδισαν τις συμβάσεις από την ΕΤΑΑ στη Σερβία μπορεί να θεωρηθεί ως αποτέλεσμα της κατάκτησης της γνώσης επί των διαδικασιών των δημοσίων διαγωνισμών και είναι θέμα χρόνου μέχρι να περάσει αυτή η εμπειρία και σε άλλες χώρες της ΕΕ στην περιοχή.

Ένα άλλο παράδειγμα των δευτερογενών συνεπειών και επιδράσεων αφορά πρωτοβουλίες για τη δημιουργία κινεζικών κέντρων εκπαίδευσης σε χώρες που συμμετέχουν στον Βαλκανικό δρόμο του μεταξιού όπως για παράδειγμα στην Αθήνα και στο Βελιγράδι, οι κινεζικές πρεσβείες αλληλοεπιδρούν με τα τοπικά δημόσια και ιδιωτικά σχολεία για να ενισχύσουν τη διάδοση της εκμάθησης της κινεζικής γλώσσας.

Ο στόχος της ενίσχυσης της πολιτιστικής αλληλεπίδρασης μεταξύ των χωρών κατά μήκος της βαλκανικής οδού μεταξιού είναι μια πρόσφατη πρωτοβουλία που προωθείται από τη γενική διεύθυνση Παιδείας και Πολιτισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στις Βρυξέλλες. Εξάλλου είναι γνωστός ο ισχυρισμός ότι ο αρχαίος δρόμος

του μεταξιού δεν ήταν μόνο εμπόριο. Για αιώνες, επέτρεπε στους ανθρώπους να κινούνται, να αναμιγνύονται και να ανταλλάσσουν γνώσεις.

Το 2017 στην Αθήνα ιδρύθηκε το *πολιτιστικό Χρηματιστήριο Κίνας και πολιτιστικής βιομηχανίας* της Ελλάδος.⁴³ Με την ευκαιρία, υπεγράφησαν δύο μνημόνια κατανόησης για τη συμπαραγωγή, τη μετάφραση ταινιών καθώς και τη δημοσίευση κλασικών και σύγχρονων ελληνικών και κινεζικών λογοτεχνικών έργων.

ΕΜΠΟΔΙΑ ΤΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

Δεν αποτελεί έκπληξη το ότι μια τέτοια μαζική και μακροπρόθεσμη κινεζική στρατηγική έχει τους επικριτές της και αντιμετωπίζει πολυάριθμα εμπόδια στο δρόμο της για την εφαρμογή της.

Ο πρώην επικεφαλής οικονομολόγος της Παγκόσμιας Τράπεζας, Λόρενς Σάμερς⁴⁴, χαρακτήρισε την προσέγγιση της Κίνας ως "**απολυταρχικός μερκαντισμός**", υπογραμμίζοντας τον κεντρικό ρόλο των κρατικών θεσμών και μια σειρά επιχειρήσεων που προωθούν την πρόσβαση στις παγκόσμιες αγορές μέσω της επέκτασης των ξένων επενδύσεων.

Καθώς οι κινεζικές επενδύσεις εντός και εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης αναπτύσσονται ραγδαία, προκύπτουν διάφορα εμπόδια. Αυτά τα εμπόδια μπορεί να είναι το αποτέλεσμα της έλλειψης επικοινωνίας, σχετικά με το σκεπτικό των κινεζικών επενδύσεων, την αναπτυξιακή τους δυναμική και τους μακροπρόθεσμους στόχους τους. Τέτοια εμπόδια ανακύπτουν ενίοτε από διαφορετικούς θεσμούς λόγω της τοπικής ή της ευρωπαϊκής πολλές φορές νομοθεσίας.

⁴³Maria Spiliopoulou, INT ERT/AMNA, "Greece and China can learn a lot from each other by joining forces in culture", Διαθέσιμο στο: <https://int.ert.gr/greece-and-china-can-learn-a-lot-from-each-other-by-joining-forces-in-culture-culture-min-koniordou-says/>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

⁴⁴Lawrence H. Summers, "Put American Foreign Policy Back on the Pitch", 6/7/2014. Διαθέσιμο στο: <http://larrysummers.com/2014/07/06/put-american-foreign-policy-back-on-the-pitch/>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

Για παράδειγμα το 2016 υπήρχε αυξανόμενη ανησυχία για την αύξηση των εμπορικών ανισορροπιών μεταξύ της Κίνας και των χωρών κατά μήκος της βαλκανικής οδού μεταξιού με τη Σερβία κατά τη διάρκεια των πρώτων έξι μηνών του 2016, να εισάγει προϊόντα αξίας \$773.000.000 από την Κίνα, ενώ εξήγαγε μόνο \$12.000.000. Τα συνδικάτα, οι ενώσεις εργοδοτών, διάφορες κοινωνικές οργανώσεις πολιτών ή ακόμη και οι ρυθμιστικές αρχές σε χώρες κατά μήκος της Βαλκανικού δρόμου του μεταξιού είχαν προειδοποιήσει για την αύξηση των κινεζικών επενδύσεων και τον κίνδυνο να δημιουργηθούν εμπορικές ανισορροπίες στο ισοζύγιο και δυνητική εξάρτηση από δάνεια και πιστώσεις. Οι εκκλήσεις αυτές αφορούσαν την ανάγκη καθορισμού των τομέων που πρέπει να θεωρούνται "προστατευμένοι" από τέτοιες ξένες επιθετικές εξαγορές. Ο σκεπτικισμός αυτός ξεκίνησε στη Γερμανία και την Ελλάδα αρχικά που δεχόταν μεγάλο όγκο και τις επιπτώσεις των κινεζικών επενδύσεων, ενώ σταδιακά διαχύθηκε και στις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Αυτή η συζήτηση των σκεπτικιστών περί "προστατευτισμού" περιλαμβάνει και το ζήτημα των βιομηχανικών συνεργασιών και τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να διευρυνθούν, να χρηματοδοτηθούν και να ρυθμιστούν έναντι της αύξησης των κινεζικών επενδυτικών συμφερόντων.

Η άλλη πλευρά αυτής της αντιπαράθεσης αφορά την έγερση πιθανών εμποδίων για τις κινεζικές επιχειρήσεις στις ευρωπαϊκές χώρες, ενώ ταυτόχρονα οι κυβερνήσεις και οι επιχειρήσεις ζητούν από τις κινεζικές αρχές να μειώσουν τους επενδυτικούς φραγμούς για τους ξένους επενδυτές στην Κίνα.

Ένας βασικός χρηματοπιστωτικός φραγμός συνίσταται στον ισχυρισμό ότι οι κινεζικές εξαγορές και επενδύσεις, αποτελούν κρατικές επιδοτήσεις και μ' αυτόν τον τρόπο είναι ανταγωνιστικότερες από τους ανταγωνιστές σε αθέμιτο βαθμό. Οι αντιπροσωπίες της ΕΕ στα κράτη των Βαλκανίων που δεν είναι μέλη της, έχουν επί-

γνωση αυτής της προκλητικής πολιτικής, ιδίως όταν ο δανεισμός με τόσο προνομιακούς όρους από τις κινεζικές κρατικές τράπεζες δεν περιλαμβάνει διαδικασίες δημόσιου διαγωνισμού.

Επιπλέον, η κριτική που λαμβάνει χώρα αρκετά συχνά επικεντρώνεται στην άποψη ότι οι χώρες της περιοχής λαμβάνουν τόσο μικρές ΑΞΕ από την Ευρώπη που η Κίνα καθίσταται αναγκαστικά η μόνη χώρα που μπορούν τα βαλκανικά κράτη να στραφούν. Βέβαια υπάρχει μια δυστοκία μεταξύ του καταλόγου των μελλοντικών προσδοκώμενων επενδύσεων από την Κίνα σ' αυτές τις χώρες και της συμφωνηθείσας πραγματικότητας σε έργα και χρηματοδοτήσεις. Αυτό εγείρει το ζήτημα της πραγματικότητας έναντι της ρητορικής, την πολιτική χειραγώγηση της κινεζικής δραστηριοποίησης και την έλλειψη ολοκληρωμένης επικοινωνιακής πολιτικής των συμμετεχόντων κρατών.

Αυτά τα θεσμικά και χρηματοπιστωτικά εμπόδια δεν είναι ανυπέρβλητα καθώς ο διάλογος με τους τοπικούς θεσμούς και την κοινωνία από τις ενδιαφερόμενες χώρες μπορεί να συγκεντρώσει υποστήριξη για την πρόσβαση στις πιθανές ευκαιρίες και την αντιμετώπιση των εμποδίων που υπάρχουν σήμερα.

Οι Κινέζοι επενδυτές γνωρίζουν πολύ καλά πώς να παρουσιάσουν τις πρωτοβουλίες τους στην Ευρώπη, με τρόπο τέτοιο ώστε να μπορούν να αντιμετωπίσουν έγκαιρα πιθανά κρίσιμα ερωτήματα που αφορούν τις επενδυτικές τους και χρηματοπιστωτικές τους δραστηριότητες. Επικοινωνούν το αφήγημα του βαλκανικού δρόμου του μεταξιού ως κινεζική αναπτυξιακή βοήθεια, με επενδύσεις που φέρνουν πολλαπλά κέρδη και θετικές επιπτώσεις στην αγορά, έργα που ενισχύουν την κοινωνία την ευημερία και την ασφάλειά της, καθώς και επιπλέον ανάπτυξη των ΜΜΕ, τη δημιουργία θέσεων εργασίας, τη διευκόλυνση του εμπορίου και όσο αυτές οι επενδύσεις μεγεθύνονται και οι δεσμοί ισχυροποιούνται, τόσο υψηλότερες είναι οι πιθανότητες για αμοιβαία επωφελείς επιπτώσεις για όλες τις ενδιαφερόμενες πλευρές.

Μια ολοκληρωμένη και μάλλον έγκυρη αξιολόγηση του σχεδίου νέας οδού μεταξιά της Κίνας διατυπώθηκε πρόσφατα από τον Clingendael,⁴⁵ το ολλανδικό Ινστιτούτο διεθνών σχέσεων. Με το Πεκίνο να επενδύει σε υποδομές στα Δυτικά Βαλκάνια και τη Μαύρη θάλασσα, οι συγγραφείς υποστηρίζουν ότι οι δυνατότητες μετασχηματισμού σε συγκεκριμένους τομείς είναι τεράστιες.

Ωστόσο, τονίζουν επίσης ότι οι φιλοδοξίες της Κίνας θα πρέπει να υπολογίζουν τη Ρωσία, αφενός, και την Ευρωπαϊκή Ένωση αφετέρου, σχετικά με την ανάπτυξη και την οικονομική ολοκλήρωση της περιοχής. Ένα ακόμη σημείο τριβής αφορά το ότι οι αξιωματούχοι στις Βρυξέλλες διαβλέπουν ότι οι επιθετικές τακτικές του Πεκίνου στον τομέα της ενέργειας, κύριο στόχο έχουν την παραχώρηση διπλωματικών συναινέσεων.

Επίσης άλλοι κριτικοί ισχυρίζονται,⁴⁶ ότι η αύξηση του δανεισμού σε αδύναμες χώρες της περιοχής – η οποία μπορεί να ισοδυναμεί με μεγάλο ποσοστό του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος ενός κράτους (π.χ. στο Μαυροβούνιο)-εγείρει ανησυχίες σχετικά με τις βλέψεις της Κίνας σε τέτοιες χώρες, π.χ. για τις συνέπειες που θα επέλθουν όταν ένα κράτος καθυστερήσει τις επιστροφές χρεών. Η ικανότητα αποπληρωμής κυβερνητικών ιδρυμάτων ή τοπικών επιχειρήσεων που υπόκεινται σε κινεζικές δανειακές συμβάσεις δεν είναι προφανείς. Ο κίνδυνος να μην επιστραφούν πλήρως και έγκαιρα τα δάνεια μπορεί να ανοίξει την πόρτα για επακόλουθη πολιτική επιρροή από τους Κινέζους δανειστές. Ωστόσο, πρέπει να τονιστεί ότι μέχρι σήμερα δεν έχουν γίνει γνωστές τέτοιες περιπτώσεις.

⁴⁵Frans-Paul van der Putten (ed.), Francesco Saverio Montesano, Johan van de Ven and Peter van Ham, «The Geopolitical Relevance of Piraeus and China's New Silk Road for Southeast Europe and Turkey», Clingendael Report, 1/12/2016, Διαθέσιμο στο: https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/Report_the%20geopolitical_relevance_of_Piraeus_and_China's_New_Silk_Road.pdf, (πρόσβαση 11 28, 2019)

⁴⁶Angela Stanzel, "China's Investment in Influence: The Future of the 16+1 Cooperation", 1/12/2016, Διαθέσιμο στο: https://www.ecfr.eu/page/-/China_Analysis_Sixteen_Plus_One.pdf, (πρόσβαση 11 28, 2019), σελ. 6

Ένα σημαντικό εμπόδιο για την εφαρμογή του σχεδίου της Κίνας στις ευρωπαϊκές χώρες έγινε εμφανές στη συνάντηση κορυφής στο Πεκίνο (14-15 Μαΐου, 2017), όπου διάφορα κράτη μέλη της ΕΕ αρνήθηκαν να υπογράψουν την προτεινόμενη εμπορική δήλωση που είχε συντάξει το Πεκίνο. Εκφράστηκαν βάσιμες ενστάσεις σχετικά με την έλλειψη διαφάνειας προτείνοντας τις ανοικτές δημόσιες προσφορές βάσει κανόνων, με αμοιβαία ισότιμη πρόσβαση στην αγορά.

Η ευρωπαϊκή προσοχή στις θεμιτές και διαφανείς πρακτικές προμηθειών αντικατοπτρίζει τις ανησυχίες ότι οι κινεζικές εταιρείες θα επωφεληθούν από τις μελλοντικές συμβάσεις, παραβλέποντας παράλληλα τα διεθνή πρότυπα στις συμβάσεις κατά την υποβολή προσφορών.

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ

ΚΕΡΔΙΖΟΝΤΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΡΡΟΗ

Ο Nye περιγράφει ως ήπια ισχύ το να κάνεις τους άλλους να θέλουν τα αποτελέσματα που θέλεις, χωρίς εξαναγκασμό. Η ήπια ισχύς βρίσκεται στην ικανότητα να ελκύεις, να γοητεύεις και να πείθεις.⁴⁷ Προϋποθέτει πολιτικές και στρατηγικές με μακρόπνοη προοπτική που δημιουργούν σχέσεις αμοιβαιότητας, διότι λειτουργεί συνεργικά με άλλα κράτη. Η Κίνα σταθερά προσηλωμένη στην στρατηγική της χρησιμοποιεί ένα μίγμα ήπιας ισχύος επιτυγχάνοντας να επέμβει (και συνεχίζει) στην περιοχή των Βαλκανίων και ευρύτερα των χωρών της ανατολικής Ευρώπης, μέσω της πρωτοβουλίας BRI και 17+1, δημιουργώντας τη δική της -εσωτερική της Ευρώπης- σφαίρα επιρροής αποκομίζοντας πολλά οφέλη και προσδοκώντας ακόμη μεγαλύτερα και όχι μόνον στον οικονομικό τομέα.

Οι οικονομικές υποσχέσεις και τα δάνεια της Κίνας, καθώς και οι προσπάθειές της για ενίσχυση της ήπιας ισχύος της προς τις 17 χώρες της πρωτοβουλίας, έχουν ήδη καρποφορήσει και το πολιτικό χάσμα μεταξύ τους έχει περιοριστεί. Τον Ιούλιο του 2016, αρκετές χώρες της ΕΕ, μεταξύ των οποίων η Ουγγαρία, η Κροατία, η Σλοβενία και η Ελλάδα, απέφυγαν να στηρίξουν τη δήλωση της ΕΕ εναντίον της Κίνας μετά και την καταδίκη από το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης της Κίνας εναντίον των τακτικών της στη θάλασσα της Νότιας Κίνας.⁴⁸ Το αποτέλεσμα ήταν μια αποδυναμωμένη ευρωπαϊκή δήλωση και θέση στην οποία δεν αναφέρθηκε ρητώς το Πεκίνο.⁴⁹

⁴⁷Robert O. Keohane and Joseph S. Nye, "Power and Interdependence" σελ 86.

⁴⁸Economist, T. 2017. "Some Europeans Fear a Surge of Chinese Investment." The Economist November, 30. Διαθέσιμο στο: <https://www.economist.com/news/europe/21731826-there-more-cheer-jeer-about-chinese-investment-eu-some-europeans-fear-surge>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

⁴⁹Gotev, G. 2016. "EU unable to adopt statement upholding South China Sea ruling." , (πρόσβαση 11 28, 2019)

Τον Ιούνιο του 2017, η Ελλάδα εμπόδισε μια ευρωπαϊκή δήλωση στα Ηνωμένα Έθνη, επικρίνοντας την καταστολή των ακτιβιστών και των αντιφρονούντων στην Κίνα. Ενώ το 2017 δεν ήταν χώρα της πρωτοβουλίας 16+1, η Ελλάδα αποτέλεσε σημαντικό αποδέκτη των κινεζικών επενδύσεων κατά τη διάρκεια της κρίσης και εξακολουθεί σήμερα να αποτελεί κρίσιμο παράγοντα στη βασική υποδομή της πρωτοβουλίας 17+1 - BRI για να συνδέσει τον αυτοκινητόδρομο Βελιγραδίου-Βουδαπέστης με το λιμάνι του Πειραιά και ως εκ τούτου, να δημιουργήσει ένα μεγάλο κινεζικό διάδρομο στην Ευρώπη. Το επιχείρημα της Ελλάδας ήταν ότι «η επιλεκτική κριτική εναντίον συγκεκριμένων χωρών δεν ευνοεί τη διευκόλυνση της προώθησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων». Το πλέον αξιοσημείωτο ωστόσο ήταν ότι το περιστατικό αυτό σημάδεψε για πρώτη φορά σε μια δεκαετία, το ότι η ΕΕ δεν κατάφερε να προβεί σε δήλωση στον ΟΗΕ.

Η Κίνα ήταν περισσότερο από ικανοποιημένη από την απόφαση της Ελλάδας, όπως αποδεικνύει η αντίδραση του εκπροσώπου του κινεζικού υπουργείου Εξωτερικών Geng Shuang: «εκφράζουμε την εκτίμησή μας στη συναρτώμενη χώρα της ΕΕ για την τήρηση της σωστής θέσης». ⁵⁰

Τον Φεβρουάριο του 2017, 11 χώρες, 7 εκ των οποίων μέλη της ΕΕ, συνέθεσαν επιστολή, η οποία απευθυνόταν στον υπουργό δημόσιας ασφάλειας της Κίνας, εκφράζοντας ανησυχίες ότι οι κινέζοι δικηγόροι και ακτιβιστές βασανίζονται κατά τη διάρκεια της κράτησής τους. Ενώ η πλειονότητα των κρατών μελών της ΕΕ απέφυγε την υπογραφή της επιστολής, αρκετοί διπλωμάτες ανέφεραν ότι ήταν κυρίως η Ουγγαρία η οποία είχε εκτροχιάσει την ευρωπαϊκή συναίνεση.⁵¹ Το αίτημα των 11 υπογραφόρων για την εφαρμογή μηχανισμών για την αποφυγή παρόμοιων πρακτικών,

⁵⁰Emmott, R., and A. Koutantou. 2017. "Greece Blocks EU Statement on China Human Rights at U.N." Reuters. Accessed 18 June. Διαθέσιμο στο: <https://www.reuters.com/article/us-eu-un-rights/greece-blocks-eu-statement-on-china-human-rights-at-u-n-idUSKBN1990FP>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

⁵¹Benner, T., and J. Weidenfeld. 2018. "Europe, Don't Let China Divide and Conquer." Διαθέσιμο στο: <https://www.politico.eu/article/europe-china-divide-and-conquer/>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

προκάλεσε τη δριμύτατη αντίδραση από την εκπρόσωπο τύπου της Κίνας Hua Chunying σχολιάζοντας ότι, «η Κίνα είναι πάντα αντίθετη με τις προσπάθειες οποιασδήποτε χώρας να διαταράξει τη διαχείριση υποθέσεων από τις κινεζικές δικαστικές αρχές με τη δικαιολογία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων».

Μια ακόμη υπόθεση σημειώθηκε στο τέλος της 2017, όταν Γάλλοι, Γερμανοί και Ιταλοί ηγέτες ζήτησαν από την Επιτροπή της ΕΕ να εξετάσει τρόπους για τον έλεγχο των επενδύσεων από τρίτες χώρες. Ενώ τα αρχικά σχέδια ήταν χαρακτηρισμένα από ισχυρές δηλώσεις βούλησης και σαφείς απαιτήσεις σχετικά με τη θεσμοθέτηση ενός μηχανισμού ελέγχου, τα τελικά συμπεράσματα της συνόδου κορυφής ήταν αδύναμα και περιλάμβαναν μόνο την υφιστάμενη πρωτοβουλία της Επιτροπής για την ανάλυση των επενδύσεων από τρίτες χώρες σε στρατηγικούς τομείς. Με άλλα λόγια, η αρμοδιότητα για τον αποκλεισμό ευαίσθητων επενδύσεων και εξαγορών δεν μετατοπίζεται από το εθνικό επίπεδο στις Βρυξέλλες (που ήταν και το ζητούμενο), όπως διακήρυξε η αρχική ιδέα. Δίπλα στους παραδοσιακούς υποστηρικτές του ελεύθερου εμπορίου όπως η Σουηδία, η Φινλανδία και οι κάτω χώρες, ο *ad hoc* συνασπισμός πίσω από αυτόν τον αποκλεισμό αποτελούνταν από μικρότερες χώρες μεταξύ των οποίων ήταν η Ελλάδα, η Πορτογαλία, η Μάλτα και η Τσεχική Δημοκρατία. Οι τότε επικριτές της πρότασης για έλεγχο των επενδύσεων επεσήμαναν ότι αν το σχέδιο είχε περάσει, θα έπρεπε να αποζημιωθούν για την απώλεια επενδύσεων που είχαν ήδη λάβει είτε επρόκειτο να λάβουν. Σε αυτό το πλαίσιο, η Ελλάδα αναφέρθηκε ρητώς στην Κίνα.⁵²

Η πιο πρόσφατη περίπτωση που απεικονίζει την αυξανόμενη πολιτική επιρροή της Κίνας σημειώθηκε τον Απρίλιο του 2018. Διέρρευσε μια έκθεση από 27 Ευρωπαίους πρεσβευτές, προειδοποιώντας ότι το έργο για τη μεγάλη υποδομή

⁵²Cerulus, L., and J. Hanke, "Enter the Dragon.", 10/4/17, Διαθέσιμο στο: <https://www.politico.eu/article/china-and-the-troika-portugal-foreign-investment-screening-takeovers-europe/>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

€727.000.000.000 «αντιβαίνει στους κανονισμούς της ΕΕ για φιλελευθεροποίηση του εμπορίου και ωθεί την ισορροπία υπέρ των επιδοτούμενων κινεζικών εταιρειών». Το μοναδικό κράτος μέλος της ΕΕ που απουσίασε από αυτήν την έκθεση ήταν η Ουγγαρία,⁵³ η οποία αρνήθηκε να υπογράψει και ως εκ τούτου, στάθηκε εμπόδιο για μια πλήρως ενιαία Ευρωπαϊκή απάντηση στις πολλαπλές ελλείψεις που αφορούν, την αμοιβαιότητα, την οικολογική λογική, τις συνθήκες εργασίας και τον θεμιτό ανταγωνισμό.⁵⁴

Επιπλέον, η ολοένα και πιο θετική στάση πολλών χωρών προς την Κίνα μπορεί να εντοπιστεί από τη συνολική ρητορική και τις δηλώσεις διαφόρων Βαλκάνιων ηγετών όπως για παράδειγμα αυτές του Προέδρου της Σερβίας Αλεξάντερ Βούτσιτς, λίγο πριν επισκεφτεί την Κίνα τον Μάιο του 2017, ο οποίος δήλωσε ότι η Κίνα και η Σερβία είναι «πάντα στην ίδια πλευρά» και ότι «όταν η Κίνα έχει κάτι να πει, είμαστε πάντα στην πλευρά της. Υποστηρίζουμε μια και ενωμένη Κίνα». Τον Οκτώβριο του 2017, ο Ούγγρος πρόεδρος Βίκτορ Ορμπάν ανέφερε πως το Κέντρο βαρύτητας της παγκόσμιας οικονομίας μετατοπίζεται από τα δυτικά προς τα ανατολικά: «ενώ εξακολουθεί να υπάρχει κάποια άρνηση αυτού του κόσμου στον δυτικό κόσμο, η άρνηση αυτή δεν φαίνεται να είναι λογική».⁵⁵

Τον Ιανουάριο του 2018, εκμεταλλεύτηκε αυτή τη νέα εταιρική σχέση με την Κίνα για να πιέσει την ΕΕ: «η Κεντρική Ευρώπη έχει σοβαρά μειονεκτήματα που πρέπει να ξεπεραστούν όσον αφορά τις υποδομές. Υπάρχουν ακόμη πολλά που πρέπει να γίνουν σε αυτόν τον τομέα. Εάν η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν μπορεί να παράσχει

⁵³Elmer Keegan, "EU Presents (Nearly) United Front against China's 'Unfair' BRI.", 20/04/2018, Διαθέσιμο στο: <http://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/2142698/eu-presents-nearly-united-front-against-chinas-unfair> (πρόσβαση 11 28, 2019)

⁵⁴Martin Nik, "Report: EU Countries to Be Straitjacketed by China's New Silk Road.", 18/04/2018 Διαθέσιμο στο: <http://www.dw.com/en/report-eu-countries-to-be-straitjacketed-by-chinas-new-silk-road/a-43437084> (πρόσβαση 11 28, 2019)

⁵⁵Kynge, James and Michael Peel, "Brussels Rattled as China reaches Out to Eastern Europe." The Financial Times, 28/11/2017, Διαθέσιμο στο: <https://www.ft.com/content/16abfb2a-cf9b-11e7-9dbb-291a884dd8c6> (πρόσβαση 11 28, 2019)

χρηματοδοτική στήριξη, θα στραφούμε προς την Κίνα». Αυτά είναι λίγα μόνο παραδείγματα της αλλαγής στάσης μεταξύ των χωρών της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης προς την Κίνα, αλλά και προς την ίδια την Ευρώπη. Το παράδοξο είναι ότι η τελευταία εξακολουθεί να παρέχει το μερίδιο του λέοντος όσον αφορά τις επενδύσεις σε υποδομές στις 17 προαναφερόμενες χώρες. Τα τελευταία 20 χρόνια, η Ευρώπη ξόδεψε 200.000.000.000 ευρώ για τις υποδομές μεταφορών στα κράτη μέλη της ΕΕ, ποσό που υπερβαίνει σημαντικά τις κινεζικές επενδύσεις μέχρι στιγμής. Ωστόσο, οι ελπίδες είναι υψηλές ότι η Κίνα θα επιταχύνει και εφόσον το πράξει μεγάλο ποσοστό από τις 17 χώρες τις πρωτοβουλίας θα συνεχίσουν την οικονομική και πολιτική υπακοή τους προς αυτήν.⁵⁶

Εν κατακλείδι το αμοιβαίο κέρδος, δημιουργεί μια ισορροπημένη εμπορική σχέση και οδηγεί τελικά σε μια καρποφόρα συνεργασία με κοινά οφέλη (win-win). Αυτό είναι το αφήγημα με το οποίο παρουσιάζονται μεγάλα έργα όπως η συνεργασία 17+1 και η BRI μεταξύ των ανώτατων πολιτικών κλιμακίων της Κίνας και των χωρών που συνεργάζονται. Αντίστοιχα του αφηγήματος ήταν κατά το 2012 και 2013, τα προγράμματα που ανακοινώθηκαν και περιλάμβαναν την πρόθεση για συνεργασία στα πεδία των επενδύσεων, των μεταφορών, της επιστήμης, της Παιδείας και του πολιτισμού. Και οι δύο πρωτοβουλίες έχουν καλωσορισθεί θερμά από τις 17 χώρες, επιδιώκοντας να αξιοποιήσουν τις δυνατότητες της τεράστιας κινεζικής αγοράς, παράλληλα με την προσδοκία να προσελκύσουν νέες αξιόλογες επενδύσεις προκειμένου να ενισχύσουν την εγχώρια οικονομική ανάπτυξη.

Ωστόσο, πίσω από αυτή τη ρητορική, επικρατεί μια βαθύτερη κινεζική στρατηγική, η οποία συνδυάζει τη θετική οικονομική πολιτική με την εφαρμογή ήπιας ισχύος, για να αυξήσει την οικονομική και πολιτική επιρροή της Κίνας στην

⁵⁶Economist, T., "Some Europeans Fear a Surge of Chinese Investment." The Economist 30/11/2017, Διαθέσιμο στο: <https://www.economist.com/news/europe/21731826-there-more-cheer-jeer-about-chinese-investment-eu-some-europeans-fear-surge>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

κεντρική και Ανατολική Ευρώπη. Η προοπτική μιας τεράστιας κινεζικής αγοράς που ανοίγει την πόρτα στα αγαθά της Ευρώπης, μια ανάπτυξη των υποδομών με κινεζική πρωτοβουλία και ένα σημαντικό ποσό Κινεζικών κεφαλαίων, έχει πείσει τις χώρες της περιοχής για την πρωτοβουλία 17+1 και BRI. Ωστόσο, το χάσμα μεταξύ ρητορικής και αποτελεσμάτων μέχρι σήμερα είναι μάλλον απογοητευτικό όσον αφορά τις περισσότερες από τις 17 συμμετέχουσες χώρες, ειδικά για το εμπορικό ισοζύγιο που έχει φτάσει σε ιστορικά υψηλό. Παρά τις κινεζικές υποσχέσεις ότι οι ντόπιοι εργολάβοι θα έχουν την ευκαιρία να συμμετάσχουν στις πρωτοβουλίες υποδομής που ξεκίνησαν, η μεγάλη πλειονότητα των έργων προορίζεται για τους Κινέζους ανταγωνιστές, τους Κινέζους κατασκευαστές μηχανημάτων καθώς και τους κινέζους εργαζομένους. Τα κινεζικά χρήματα που έρχονται στην περιοχή δεν πλησιάζουν τις επενδύσεις που υποσχέθηκαν κατά τη διάρκεια των Σινο-ευρωπαϊκών συνόδων κορυφής. Επιπλέον, το μεγαλύτερο μέρος του κεφαλαίου έρχεται κυρίως με τη μορφή δανείων από κινεζικές κρατικές τράπεζες.

Εν τω μεταξύ, η Κίνα καταβάλλει τεράστιες προσπάθειες για να βελτιώσει τη φήμη της μέσω πολιτιστικών εκδηλώσεων και υψηλού επιπέδου διπλωματικού διαλόγου. Οι υποθέσεις που παρατέθηκαν δεν σημαίνουν επ' ουδενί ότι η Κίνα είναι πλέον η κύρια υπεύθυνη όσον αφορά τη διαμόρφωση των πολιτικών αποφάσεων των κρατών που συμμετάσχουν στην πρωτοβουλία, αλλά καταδεικνύουν εκ του πολιτικού αποτελέσματος την πολιτική επιρροή της Κίνας που αυξάνεται ταχέως από τη στιγμή που BRI και 17+1 ξεκίνησαν το 2013.

Χωρίς να αποκηρύσσουμε την ύπαρξη επιπλέον πρόσθετων παραγόντων που ενέχουν ρόλο σε αυτή την τάση, όπως η κρίση του ευρώ, η άνθηση του ευροσκεπτισμού, οι προσφυγικές ροές αλλά και η ιδεολογική εγγύτητα μεταξύ της Κίνας και αρκετών χωρών, τα στοιχεία καταδεικνύουν έναν εξαιρετικά επιτυχημένο συνδυασμό οικονομικής και ήπιας ισχύος της Κίνας στην περιοχή.

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Σε δύο περιπτώσεις, η Ελλάδα έχει λάβει θέση που αποκλίνει σημαντικά από εκείνη της ΕΕ. Τον Ιούλιο του 2016, δεν συντάχθηκε με την εξωτερική πολιτική της ΕΕ εμποδίζοντας ουσιαστικά την κοινή δήλωση που αφορούσε την απόφαση του Διεθνούς Διαιτητικού Δικαστηρίου για τη θάλασσα της Νότιας Κίνας. Έτσι, αντί της ισχυρής δήλωσης στήριξης που υποβλήθηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο από την Ευρωπαϊκή υπηρεσία εξωτερικής δράσης, αναγνωρίζοντας μια απόφαση που είναι ιδιαίτερα δυσμενής για το Πεκίνο, η ΕΕ εξέδωσε μια πολύ γενική δήλωση σχετικά με το αποτέλεσμα της διαιτησίας, επιτυγχάνοντας μια συμβολική νίκη για την Κίνα.⁵⁷ Αυτή η νίκη ήταν το αποτέλεσμα της κινεζικής επιρροής σε Ελλάδα, Ουγγαρία και Κροατία.

Τον Ιούνιο του 2017, η κυβέρνηση της Αθήνας εμπόδισε άλλη μια δήλωση της ΕΕ-αυτή τη φορά στα Ηνωμένα Έθνη-επικρίνοντας το ιστορικό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων της Κίνας, λέγοντας «μη εποικοδομητική κριτική για την Κίνα».⁵⁸ Ο εκπρόσωπος τύπου του Υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδος ανέπτυξε ότι «η θέση της Ελλάδας είναι ότι η μη παραγωγική και σε πολλές περιπτώσεις, η επιλεκτική κριτική κατά συγκεκριμένων χωρών δεν διευκολύνει την προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε αυτά τα κράτη, ούτε την ανάπτυξη της σχέσης τους με την ΕΕ». Αυτή ήταν η εξέλιξη της συνεργασίας Ελλάδας-Κίνας, να προωθεί τις θέσεις της Κίνας και συχνά ενάντια των θέσεων της ΕΕ.

Ο επόμενος τομέας στον οποίο η Ελλάδα θα μπορούσε να αντιταχθεί στην ΕΕ ή να επηρεάσει προς το συμφέρον της συνεργασίας της με την Κίνα, είναι το σχέδιο

⁵⁷Robin Emmott, "EU's statement on South China Sea reflects divisions", Reuters, 15/07/2016, Διαθέσιμο στο: <https://www.reuters.com/article/us-southchinasea-ruling-eu-idUSKCN0ZV1TS>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

⁵⁸Robin Emmott, Angeliki Koutantou, "Greece blocks EU statement on China human rights at U.N.", 18/06/2017, Διαθέσιμο στο: <https://www.reuters.com/article/us-eu-un-rights/greece-blocks-eu-statement-on-china-human-rights-at-u-n-idUSKBN1990FP>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

για την αύξηση του ελέγχου των άμεσων ξένων επενδύσεων⁵⁹, συμφωνώντας με έναν μη δεσμευτικό μηχανισμό για ορισμένα είδη επενδύσεων (τεχνολογίας και υποδομών) ή παραμένοντας ουδέτερη. Τον Μάρτιο του 2018 ο αναπληρωτής υπουργός οικονομίας δήλωσε ότι, «η κυβέρνησή της Ελλάδας λαμβάνει αποφάσεις με βάση τα συμφέροντα της χώρας και στο παρελθόν, η Ελλάδα αισθάνθηκε υποκρισία από την πλευρά ορισμένων διεθνών παικτών οι οποίοι δέχτηκαν τις κινεζικές επενδύσεις». Η Αθήνα υποστήριξε ότι θα δράσει «εποικοδομητικά» στο πλαίσιο της ΕΕ, αλλά τα προηγούμενα παραδείγματα οδήγησαν σε επικρίσεις και αρκετές αμφιβολίες.⁶⁰ Το γεγονός ότι η Κίνα έχει μετατραπεί σε παράγοντα της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής είναι δύσκολο να υποβαθμιστεί. Την τελευταία δεκαετία, το Πεκίνο είχε μια αυξανόμενη οικονομική παρουσία στην Ελλάδα, που ενισχύθηκε από την γεωγραφία της Αθήνας στη Μεσόγειο, στην καρδιά του φιλόδοξου θαλάσσιου δρόμου του μεταξιού.

Η ΗΠΙΑ ΙΣΧΥΣ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η Κίνα έχει επίσης εντείνει την ελληνική παρουσία της εκτός του οικονομικού τομέα και σε άλλα πεδία. Για παράδειγμα, έχει ιδρύσει ένα Ινστιτούτο Κομφούκιος⁶¹ στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών τον Οκτώβριο του 2009 σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Διεθνών Επιχειρήσεων και Οικονομικών στο Πεκίνο και το Γραφείο

⁵⁹Jim Brunsden, "EU plan to curb Chinese takeovers risks 'trade war'", Financial Times, 17/09/2017, Διαθέσιμο στο: <https://www.ft.com/content/c0b3bdf0-9b94-11e7-9a86-4d5a475ba4c5>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

⁶⁰Apostolu, Nikolia, Washington Times, "China's economic lifeline for Greece tangles political relations with EU", 5/03/2018, Διαθέσιμο στο: <https://www.washingtontimes.com/news/2018/mar/5/china-investment-greece-tangles-europe-relations/>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

⁶¹Η ονομασία των κινεζικών ινστιτούτων «Κομφούκιος» προέρχεται από τον Κομφούκιο ο οποίος έζησε από το 551 έως το 479 π.Χ. Κινέζος διδάσκαλος, πολιτικός και φιλόσοφος, που με το έργο του επηρέασε τον τρόπο σκέψης στην Κίνα και στην Ασία. Οι ρήσεις του είναι πολύ γνωστές και δημοφιλείς σε όλο τον Δυτικό κόσμο. Πριν από 2.500 χρόνια ο Κομφούκιος είπε τα εξής προφητικά λόγια: «Εάν το σχέδιό σας είναι για ένα χρόνο, φυτέψτε ρύζι. Αν το σχέδιό σας είναι για δέκα χρόνια, φυτέψτε δέντρα. Εάν το σχέδιό σας είναι για εκατό χρόνια, εκπαιδεύστε τα παιδιά».

της Κινεζικής Γλώσσας του Διεθνούς Συμβουλίου (HANBAN).⁶² Σε αντίθεση με άλλα ινστιτούτα Κομφούκιος σε όλο τον κόσμο, ο στόχος είναι σαφώς η ενίσχυση των επιχειρηματικών δεσμών μεταξύ Κίνας και Ελλάδας, ως "στρατηγικού εταίρου". Τον Μάιο του 2018, ο επίσημος φορέας που διευθύνει τα ινστιτούτα Κομφούκιος, επέλεξε την Αθήνα για να συγκαλέσει την ετήσια συνεδρίαση των ευρωπαϊκών ινστιτούτων Κομφούκιος.⁶³

Τα ινστιτούτα Κομφούκιος είναι ένα από τα κατεξοχήν όργανα της διπλωματίας της Κίνας. Παρά το γεγονός ότι υπάρχει ενθουσιασμός για τα ινστιτούτα Κομφούκιος μεταξύ των Κινέζων ακαδημαϊκών, η εικόνα αυτή δεν είναι η ίδια και στους ξένους παρατηρητές. Ωστόσο, τα ινστιτούτα Κομφούκιος είναι αρκετά δημοφιλή ειδικά για σπουδές εκτός Κίνας. Αυτό οδηγεί αναπόφευκτα σε ποικίλες απόψεις σχετικά με τα ινστιτούτα Κομφούκιος.⁶⁴

Τα εν λόγω ινστιτούτα αποτελούσαν το κύριο συστατικό της εκπαιδευτικής και πολιτιστικής στρατηγικής της κινεζικής διπλωματίας. Στις αρχές της 2013, υπήρχαν περισσότερα από 400 ινστιτούτα σε περισσότερες από 100 χώρες.⁶⁵ Τα ινστιτούτα Κομφούκιος χρηματοδοτούνται και κατευθύνονται από τα κεντρικά γραφεία του Ινστιτούτου Χάνμπαν/Κομφούκιος που συνδέονται με το κινεζικό Υπουργείο

⁶²Ινστιτούτο Κομφούκιος Αθηνών, ιδρύθηκε το έτος 2009 στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών σε συνεργασία με το University of International Business and Economics του Πεκίνου και το Office of Chinese Language Council International (HANBAN), Διαθέσιμο στο: <https://www.confucius.aueb.gr/index.php/en>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

⁶³China Greece Times, "2018 European Confucius Institutes Joint Conference Held in Greece", 28/05/2018, Διαθέσιμο στο: http://english.hanban.org/article/2018-05/28/content_733860.htm, (πρόσβαση 11 28, 2019)

⁶⁴Falk Hartig, "Chinese Public Diplomacy: The Rise of Confucius Institutes", (Routledge New Diplomacy Studies, 2017), Διαθέσιμο στο: http://sipa.jlu.edu.cn/_local/1/3B/6A/A3F46C8445645643A4894F7914C_1661D031_2107D1.pdf, (πρόσβαση 11 28, 2019), σελ. 98

⁶⁵China Daily Information Co (CDIC), "Confucius Institutes to Reach 500 Cities by 2020" [China-daily.com.cn](http://www.chinadaily.com.cn/china/2013-03/11/content_16299054.htm), 11/03/2013, Διαθέσιμο στο: http://www.chinadaily.com.cn/china/2013-03/11/content_16299054.htm, (πρόσβαση 11 28, 2019)

Παιδείας εποπτευόμενα από το κρατικό Συμβούλιο. Το 2012, οι κινεζικές δαπάνες για τα ινστιτούτα του Κομφούκιου ήταν \$196,33 εκατομμύρια.⁶⁶

Ο κύριος στόχος τους θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως η "προώθηση της κινεζικής γλώσσας και του πολιτισμού στις ξένες χώρες", προκειμένου να ανταποκριθεί στην "απότομη αύξηση των απαιτήσεων του κόσμου για κινεζική μάθηση" σύμφωνα με τα αναγραφόμενα στην κεντρική ιστοσελίδα των Ινστιτούτων.⁶⁷ Πράγματι, οι φοιτητές θεωρούνται «ένας αποτελεσματικός τρόπος για την προώθηση της ήπιας ισχύος και της έλξης» στους σπουδαστές του εξωτερικού και η κινεζική κυβέρνηση επενδύει πολλά χρήματα και μέσα, για να αυξήσει την αποτελεσματικότητά της.⁶⁸

Έτσι, μπορεί να ειπωθεί ότι τα ινστιτούτα Κομφούκιος είναι εργαλεία, μέσω των οποίων η Κίνα προσφέρει στον κόσμο τη δυνατότητα να μάθει περισσότερα για αυτήν, με ιδεαλιστικούς σκοπούς σε σχέση με τη διεθνή κατανόηση και την πολιτιστική ανταλλαγή.⁶⁹

Σύμφωνα με τις θεμελιώδεις αρχές της σύστασης των ινστιτούτων Κομφούκιος, αυτές αφιερώνονται στην ικανοποίηση των απαιτήσεων των ανθρώπων από διάφορες χώρες και περιοχές του κόσμου που μαθαίνουν την κινεζική γλώσσα, την ενίσχυση της κατανόησης της κινεζικής γλώσσας αλλά και του πολιτισμού από αυτούς τους λαούς, καθώς και την ισχυροποίηση της εκπαιδευτικής και πολιτιστικής ανταλλαγής και συνεργασίας μεταξύ της Κίνας και άλλων χωρών, για την εμβάθυνση

⁶⁶"Annual Report of the Confucius Institutes Headquarters 2012", Confucius Institute Headquarters (Hanban), 2012, Διαθέσιμο στο: <http://www.hanban.org/report/2012.pdf>. (πρόσβαση 11 28, 2019)

⁶⁷Confucius Institute Headquarters (Hanban), "What is Confucius Institute?", 2/07/2010, Διαθέσιμο στο: http://english.hanban.org/article/2010-07/02/content_153912.htm,(πρόσβαση 11 28, 2019)

⁶⁸Chen Jia, "Class Act Promotes Global Soft Power", *Chinadaily.com.cn*, 2010,11/11/2010, Διαθέσιμο στο: http://www.chinadaily.com.cn/china/2010-11/11/content_11531284.htm,(πρόσβαση 11 28, 2019)

⁶⁹Falk Hartig, "Chinese Public Diplomacy: The Rise of Confucius Institutes", (Routledge New Diplomacy Studies, 2017), Διαθέσιμο στο: http://sipa.jlu.edu.cn/_local/1/3B/6A/A3F46C8445645643A4894F7914C_1661D031_2107D1.pdf ,(πρόσβαση 11 28, 2019), σελ. 101

των φιλικών σχέσεων με άλλα έθνη, την προώθηση της ανάπτυξης της πολυπολιτισμικότητας και την οικοδόμηση ενός αρμονικού κόσμου.⁷⁰

Ωστόσο, τα ινστιτούτα Κομφούκιος αποτελούν αντικείμενο πολλών συζητήσεων αφού θεωρούνται από πολλούς εργαλεία προπαγάνδας ή ακόμη και "Δούρειοι Ίπποι" που διαδίδουν ωραιοποιημένη την κοσμοθεωρία της Κίνας.⁷¹ Επιπλέον έχουν υπάρξει σε μερικές περιπτώσεις, διαμαρτυρίες και συζητήσεις σχετικά με τα ινστιτούτα Κομφούκιος που οδηγήθηκαν τελικά ακόμη και στη λύση της σχέσης συνεργασίας με τον ξένο εταίρο και την αναστολή λειτουργίας του Ινστιτούτου υπονοώντας ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και παρεμβασμού από την κεντρική κυβερνητική κυβέρνηση.⁷²

Στην περίπτωση της Ελλάδας με την Κίνα, οι δύο χώρες έχουν οικοδομήσει τη σχέση τους στα κοινά γνωρίσματα της κληρονομιάς τους, προσπαθώντας να αρθρώσουν ένα κοινό αφήγημα που θα ταίριαζε στην πρωτοβουλία «μια ζώνη ένας δρόμος, BRI». Εξάλλου η Κίνα ήταν πάντα πρόθυμη στην εκδίπλωση της ήπιας ισχύος της ιδιαίτερα σε χώρες κλειδιά όπως η Ελλάδα χρηματοδοτώντας και υλοποιώντας πολυάριθμες πολιτιστικές δραστηριότητες.

Η πρωτοβουλία «έτος πολιτιστικών ανταλλαγών και συνεργασίας των πολιτιστικών βιομηχανιών Ελλάδας-Κίνας 2017» έλαβε χώρα το 2017 - με ένα κοινό λογότυπο αποτυπώνοντας έτσι το ιστορικό και πολιτισμικό βάθος των δύο λαών- και έως και σήμερα⁷³ η προσπάθεια παραμένει ακόμα σε εξέλιξη. Η τελευταία συνάντηση

⁷⁰Confucius Institutes Headquarters (Hanban), "Constitution and By-Laws of the Confucius Institutes," Διαθέσιμο στο: http://english.hanban.org/node_7880.htm. (πρόσβαση 11 28, 2019)

⁷¹Mosher Steven, "Confucius Institutes: Trojan Horses with Chinese Characteristics", 14/02/2018, Διαθέσιμο στο: <https://www.breitbart.com/national-security/2018/02/14/mosher-confucius-institutes-trojan-horses-with-chinese-characteristics/>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

⁷²James Bradshaw and Colin Freeze, "McMaster Closing Confucius Institute over Hiring Issues," 7/02/2013, ενημερ. 11/05/2018, Διαθέσιμο στο: <https://www.theglobeandmail.com/news/national/education/mcmaster-closing-confucius-institute-over-hiring-issues/article8372894/>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

⁷³Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης & Επικοινωνίας, Ελλάδα-Κίνα 2017, «Έτος Πολιτιστικών Ανταλλαγών και Συνεργασίας Πολιτιστικής Βιομηχανίας», Διαθέσιμο στο: <http://greece-china2017.gr/el>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

υψηλού επιπέδου φιλοξενήθηκε στην Αθήνα από το Υπουργείο Παιδείας και συμπεριέλαβε την υπογραφή ενός σχεδίου δράσης 2018 – 2020 για επιστημονική και τεχνολογική συνεργασία στις 22 Μαΐου 2018⁷⁴ με την κοινή πεποίθηση ότι η επιστήμη, η τεχνολογία και η καινοτομία αποτελούν οδηγό για τη βιώσιμη ανάπτυξη και συνεργασία των δύο χωρών, καθώς και για την περαιτέρω εμβάθυνση της ήδη αναπτυγμένης στρατηγικής συνεργατικής σχέσης τους. Τον Απρίλιο του 2017, η Ελλάδα φιλοξένησε το φόρουμ των αρχαίων πολιτισμών, στο οποίο συμμετείχαν Κινέζοι εκπρόσωποι.⁷⁵

Πλέον αρκετοί Έλληνες επιστήμονες έχουν αρχίσει να ενδιαφέρονται για την Κίνα. Πολλά φόρουμ αναλύουν τις Σινο-ελληνικές σχέσεις, συμπεριλαμβανομένης της ιστοσελίδας "chinaandgreece.com" που όπως ισχυρίζεται «έχει στόχο να συνεισφέρει σε μία καλύτερη κατανόηση της Κίνας στον κόσμο (με έμφαση στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση) σε πολιτικό, οικονομικό, επιχειρηματικό και πολιτιστικό επίπεδο, λειτουργώντας ως πλατφόρμα που δίνει τη δυνατότητα διερεύνησης νέων συνεργασιών, σε καινούρια πεδία και αναλύσεις θεμάτων ιδιαίτερης σημασίας για τους εμπλεκόμενους φορείς».⁷⁶

⁷⁴Δημοσίευση Υπουργείου Έρευνας και Καινοτομίας, «Υπογράφηκε το Σχέδιο Δράσης 2018-2020 μεταξύ Ελλάδας-Κίνας για E&T συνεργασία», 22/05/2018, Διαθέσιμο στο: <https://government.gov.gr/ipografike-to-schedio-drasis-2018-2020-metaxi-elladas-kinas-gia-et-sinergasia/>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

⁷⁵Φόρουμ Αρχαίων Πολιτισμών, "Athens Ministerial Conference on the establishment of the Ancient Civilizations Forum – ACForum (Athens, 23-24 April 2017)", «Η Ελλάδα, η Κίνα, η Βολιβία, η Αίγυπτος, το Ιράκ, το Ιράν, η Ιταλία και το Περού, με την προσθήκη της Αρμενίας, σχημάτισαν μια πολιτιστική πρωτοβουλία μεταξύ χωρών, από διαφορετικές γεωγραφικές περιοχές, που αποτελούν λίκνα αρχαίων πολιτισμών», Διαθέσιμο στο: <http://ancientcivilizationsforum.org/athens-ministerial-conference-on-the-establishment-of-the-ancient-civilizations-forum-acforum-athens-23-24-april-2017/>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

⁷⁶Chinaandgreece.com, Ιστοσελίδα με στόχο να συνεισφέρει σε μία καλύτερη κατανόηση της Κίνας στον κόσμο (με έμφαση στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση) σε πολιτικό, οικονομικό, επιχειρηματικό και πολιτιστικό επίπεδο. Διαθέσιμο στο: <http://chinaandgreece.com/el/ypiresies/>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

Επίσης ερευνητικοί και εκπαιδευτικοί οργανισμοί⁷⁷ όπως το Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων (ΙΔΟΣ), το Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ), το Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων του Παντείου Πανεπιστημίου, το Πανεπιστήμιο Αιγαίου και το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου μέσα από τις δράσεις, τις έρευνες και την αρθρογραφία τους, πραγματεύονται και προωθούν τις Σινο-ελληνικές σχέσεις.

Νέα πνοή στις σχέσεις της Κίνας με την Ελλάδα έχει δώσει και το πρόγραμμα «Golden Visa» καθώς και η επέκτασή του, πέρα από την αγορά ακινήτων και σε επενδυτικά προϊόντα όπως ομόλογα και μετοχές, μιας και σήμερα οι Κινέζοι είναι οι βασικοί «πελάτες» του προγράμματος όπως φαίνεται και από τα στοιχεία κατέχοντας τις 2416 από τις 4154 ή περίπου το 56% σε άδειες διαμονής που έχουν ήδη δοθεί.⁷⁸

ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΙΝΑ

Παρά τις αρχικές επιφυλάξεις των μελών των ελληνικών συνδικάτων και των κομμάτων της αριστεράς, η ελληνική κυβέρνηση από το 2015 και μετά προσέφερε απεριόριστη υποστήριξη στην αυξανόμενη οικονομική παρουσία της Κίνας. Η επιχειρηματική κοινότητα, ιδίως ο Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών (ΣΕΒ) και το Εμπορικό Επιμελητήριο Αθηνών, φαίνεται να υποστηρίζουν πλήρως την προσέλκυση ξένων επενδυτών, συμπεριλαμβανομένων και αυτών από την Κίνα. Το 2018 στο 4^ο

⁷⁷Plamen Tonchev Polyxeni Davarinou,, «Chinese Investment in Greece and the Big Picture of Sino-Greek Relations», Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων (ΙΔΟΣ), 4/12/2017, Διαθέσιμο στο: http://idos.gr/wp-content/uploads/2017/12/Chinese-Investment-in-Greece_4-12-2017.pdf, (πρόσβαση 11 28, 2019)

⁷⁸Κετσιετζής Κώστας, «Σε νέα εποχή το πρόγραμμα Golden Visa – Τι αλλάζει από 1η Ιουλίου», Insider.gr, 9/04/2019, Διαθέσιμο στο: <https://www.insider.gr/eidiseis/oikonomia/110550/se-nea-epohi-programma-golden-visa-ti-allazei-apo-1i-iouliou>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

οικονομικό φόρουμ των Δελφών⁷⁹ ομόφωνη η ελληνική επιχειρηματική παρουσία εξήρε τις κινεζικές επενδύσεις.

Στο επίπεδο του ελληνικού πληθυσμού υποστηρίζεται η αυξανόμενη παρουσία της Κίνας στην Ελλάδα, σύμφωνα με την ετήσια έκθεση του κέντρου ερευνών PEW⁸⁰, στο εμφατικό ποσοστό του 51% για το 2019 (43% το 2018). Η γνώμη για την Κίνα στο μεγαλύτερο μέρος της Δυτικής Ευρώπης είναι, όπως διαφαίνεται, αρνητική. Ενώ όπως είδαμε στην Ελλάδα το 51% έχει θετική άποψη για την Κίνα, οι πλειοψηφίες στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης έχουν δυσμενή άποψη, η οποία κυμαίνεται από 53% στην Ισπανία έως 70% στη Σουηδία. Το ποσοστό των ατόμων που αξιολογούν θετικά την Κίνα έχει επίσης μειωθεί από το 2018 με διψήφιο αριθμό στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης που ερευνήθηκαν, συμπεριλαμβανομένης της Σουηδίας (κάτω από 17 %), της Ολλανδίας (-11 %) και του Ηνωμένου Βασιλείου (-11%). Μόνο στην Ελλάδα και την Ιταλία έχει βελτιωθεί η κοινή γνώμη του πληθυσμού.

Τι σκέφτονται όμως οι Έλληνες για την Κίνα;⁸¹ Η τάση που καταγράφηκε από τις περισσότερες έρευνες και δημοσκοπήσεις που εξετάστηκαν είναι ότι, γενικά, οι Έλληνες έχουν θετική άποψη για την Κίνα, και η στάση τους είναι ευνοϊκότερη σε σχέση με τις άλλες ευρωπαϊκές και δυτικές χώρες. Οι Έλληνες πολίτες γνωρίζουν καλά το αυξανόμενο βάρος της Κίνας στη διεθνή σκηνή και τη βλέπουν πλέον ως υπερδύναμη. Σε αντίθεση με τους περισσότερους Δυτικούς, οι Έλληνες έχουν θετική αντίληψη για την επιρροή της Κίνας, αν και θεωρούν ότι αποτελεί απειλή για την Ευρώπη.

⁷⁹Οικονομικό Φόρουμ Δελφών, Ανεξάρτητος μη κερδοσκοπικός οργανισμός με διεθνή χαρακτήρα., «Απολογισμός 2019 Οικονομικό Φόρουμ Δελφών IV», Διαθέσιμο στο: http://www.delphiforum.gr/sites/default/files/def2019_annual_report_1.pdf (πρόσβαση 11 28, 2019)

⁸⁰Laura Silver, Kat Devlin, Christine Huang, "People around the globe are divided in their opinions of China", Pew Research Center, 30/11/2019, Διαθέσιμο στο: <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2019/09/30/people-around-the-globe-are-divided-in-their-opinions-of-china/> (πρόσβαση 11 28, 2019)

⁸¹Plamen Tonchev (ed.) Angelos Bentis, Caroline Carulas, Chris Mihalaris and George Papoutsas, "China's Image in Greece 2008-2018", Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων (ΙΔΟΣ), 9/10/2018, Διαθέσιμο στο: http://idos.gr/wp-content/uploads/2018/10/China-Image-in-Greece_9-10-2018.pdf, (πρόσβαση 11 28, 2019)

Την ίδια στιγμή, οι Έλληνες δεν αξιολογούν θετικά το πολιτικό σύστημα της Κίνας, το οποίο μάλλον δεν το θεωρούν δημοκρατικό. Ούτε ζηλεύουν τον τρόπο ζωής όπως επίσης και τις συνθήκες εργασίας, ενώ βρίσκουν τα κινέζικα προϊόντα κατώτερης ποιότητας σε σύγκριση με αυτά των Δυτικών χωρών. Ως εκ τούτου, οι Έλληνες δεν έχουν αρνητική διάθεση προς την Κίνα, αλλά σίγουρα δεν είναι ούτε και μαγεμένοι από αυτήν.

Επιπλέον, εκτός από την αμφίσημη διάθεση του Ελληνικού ευρύτερου κοινού σχετικά με την Κίνα, υπάρχουν τρεις ξεχωριστές αντιφάσεις που συνδέονται με τις δημοσκοπήσεις στην Ελλάδα. Ενώ η εικόνα της Κίνας στην Ελλάδα δεν είναι ακριβώς κολακευτική όσον αφορά το βιοτικό της επίπεδο, την κοινωνική συνοχή, τον τρόπο διακυβέρνησης, τα ανθρώπινα δικαιώματα, τις συνθήκες εργασίας, τις περιβαλλοντικές προκλήσεις κ.λπ., οι Έλληνες έχουν υψηλές προσδοκίες και βλέπουν τον ασιατικό γίγαντα ως έναν σημαντικό οικονομικό και πολιτικό εταίρο. Επιπλέον ενώ η γιγάντωση της Κίνας θεωρείται από τους Έλληνες ως κακή συνέπεια για την Ευρώπη και απειλή, ταυτόχρονα θεωρείται καλή επίδραση για την Ελλάδα, σαν να μην ήταν η Ελλάδα μέρος της Ευρώπης. Επίσης ενώ η συντριπτική πλειονότητα των Ελλήνων αντιτίθεται σθεναρά στην παγκοσμιοποίηση, πολλοί Έλληνες αναμένουν από την Κίνα, τον κατεξοχήν αντιπρόσωπο της παγκοσμιοποίησης, να βοηθήσει την ελληνική οικονομία να σταθεί και πάλι στα πόδια της.

Όσον αφορά στα μέσα μαζικής ενημέρωσης στην Ελλάδα, αυτά σε γενικές γραμμές δεν καλύπτουν την πολιτιστική συνεργασία μεταξύ των δύο χωρών, αλλά κρατούν πολύ θετική στάση σε όποια πολιτιστικά δρώμενα μεταξύ των δύο εταίρων. Γενικότερα τόσο το περιεχόμενο όσο και ο τόνος της κάλυψης των ειδήσεων που σχετίζονται με την Κίνα, είναι ελαφρώς πιο αρνητικά από τα θετικά, αλλά σίγουρα, αντικειμενικά και ισορροπημένα. Κατά κανόνα, η στάση στα μέσα μαζικής ενημέρωσης εξαρτάται από ποια πολιτική πλευρά είναι πιο κοντά.

Η γενικότερη πεποίθηση που αφορά την προσφορά των μέσων ενημέρωσης στην εικόνα της Κίνας στην Ελλάδα, είναι ότι τα ελληνικά μέσα ενημέρωσης σίγουρα βοηθούν το ευρύ κοινό να βελτιώσει τη γνώση και τη γνώμη του για τη ζωή στην Κίνα, καθώς διαφαίνεται να έχει κάποια θετική επίπτωση σε κοινωνικό επίπεδο, αλλά σίγουρα χωρίς εμφανή επίδραση στη διαδικασία λήψης απόφασης και εξωτερικής πολιτικής. Για παράδειγμα, ενώ η μεγάλη πλειονότητα των Ελλήνων πολιτών έχει αρνητική άποψη για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Κίνα, η ελληνική κυβέρνηση εμπόδισε τη σχετική δήλωση που προαναφέρθηκε της ΕΕ το 2017.⁸² Ταυτόχρονα, δεν υπάρχουν ενδείξεις ότι το Πεκίνο προσπαθεί να ασκήσει επιρροή ελέγχοντας τα ελληνικά μέσα ενημέρωσης, σε αντίθεση με αυτό που συχνά συζητείται σε άλλα μέρη του κόσμου, συμπεριλαμβανομένης της Ευρώπης.

Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΣΧΕΣΗ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΙΝΑΣ

Η σχέση της Ελλάδας με την Κίνα ολοένα και ενισχύεται. Οι ηγέτες δε των δύο χωρών επιζητούν ευκαιρίες για εμπάθυνσης αυτής της σχέσης και το δηλώνουν συνεχώς. Στην πρόσφατη επίσημη επίσκεψη του κινέζου προέδρου της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας, κ. Χι Jinping την 11^η Νοεμβρίου 2019 στην Ελλάδα, εκδόθηκε Κοινή Διακήρυξη μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας για την ενίσχυση της Ολοκληρωμένης Στρατηγικής Συνεργασίας όπως αναφέρεται και στην επίσημη ιστοσελίδα του υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδας.⁸³

⁸²Nick Cumming-Bruce, Somini Sengupta, "In Greece, China Finds an Ally Against Human Rights Criticism", The New York Times, 19/06/2017, Διαθέσιμο στο: <https://www.nytimes.com/2017/06/19/world/europe/china-human-rights-greece-united-nations.html>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

⁸³Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών, «Κοινή Διακήρυξη μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας για την ενίσχυση της Ολοκληρωμένης Στρατηγικής Συνεργασίας (Αθήνα, 11.11. 2019)», 11/11/2019, Διαθέσιμο στο: <https://www.mfa.gr/epikairota/diloseis-omilies/koine-diakeruxe-metaxu-tes-ellenikes-demokratias-kai-tes-laikes-demokratias-tes-kinas-gia-ten-eniskhuse-tes-olokleromenes-strategikes-sunergasias-athena-1111-2019.html>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

Η επίσημη επίσκεψη πραγματοποιήθηκε κατόπιν πρόσκλησης της Α.Ε. Προέδρου της Ελληνικής Δημοκρατίας, κ. Προκόπιου Παυλόπουλου. Ο Πρόεδρος της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας, κ. Χί Jinqing πραγματοποίησε την εν λόγω επίσκεψη στην Ελλάδα, από τις 10 έως τις 12 Νοεμβρίου 2019. Κατά τη διάρκεια της επίσκεψης, ο Πρόεδρος Χί Jinqing είχε συνομιλίες με τον Πρόεδρο Προκόπιο Παυλόπουλο, ενώ συναντήθηκε και με τον Πρωθυπουργό Κυριάκο Μητσοτάκη για μια εις βάθος ανταλλαγή απόψεων για τις διμερείς σχέσεις, τα διεθνή και περιφερειακά ζητήματα κοινού ενδιαφέροντος, καταλήγοντας σε συμφωνία σε μια σειρά θεμάτων, αποτυπώνοντάς τα στην Επίσημη Κοινή Διακήρυξη μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας για την ενίσχυση της Ολοκληρωμένης Στρατηγικής Συνεργασίας και παραθέτοντας τα, όπως επίσημα ανακοινώθηκαν:

1. Οι δύο πλευρές συμφώνησαν ότι οι Ελληνο-Κινεζικές σχέσεις έχουν σημειώσει σημαντική πρόοδο από τη σύναψη των διπλωματικών σχέσεων 47 χρόνια πριν. Υπό το φως πολύπλοκων και βαθιών αλλαγών που συντελούνται στο διεθνές γίνεσθαι, οι δυο πλευρές, εμφορούμενες από τις αξίες του αμοιβαίου σεβασμού και του αμοιβαίου συμφέροντος, έχουν εργαστεί για την εμβάθυνση της Ελληνο-Κινεζικής ολοκληρωμένης στρατηγικής συνεργασίας, που υπηρετεί τα θεμελιώδη συμφέροντα των δύο χωρών και των λαών τους, και η οποία θα ευνοήσει τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και σταθερότητας, καθώς και την προώθηση της παγκόσμιας ανάπτυξης και ευημερίας.

2. Επίσης συμφώνησαν ότι οι στενές επαφές μεταξύ των ηγετών των δυο χωρών διαδραματίζουν ένα σημαντικό καθοδηγητικό ρόλο στην προώθηση της ανάπτυξης των διμερών σχέσεων. Δεσμεύονται να εμβαθύνουν και να ενισχύσουν την συνεργασία τους βάσει της σημαντικής ομοφωνίας στην οποία κατέληξαν οι ηγέτες των δυο χωρών. Τα Υπουργεία Εξωτερικών των δυο χωρών θα ενισχύσουν περαιτέρω τις μεταξύ τους πολιτικές διαβουλεύσεις σύμφωνα με το Πρωτόκολλο για τις

Πολιτικές Διαβουλεύσεις που υπεγράφη μεταξύ των Υπουργείων Εξωτερικών της Ελλάδας και της Κίνας τον Φεβρουάριο του 2000.

3. Επαναβεβαίωσαν τον σεβασμό τους στην κυριαρχία και την εδαφική ακεραιότητα αμφοτέρων, καθώς και την αμοιβαία κατανόηση και στήριξη για θέματα που αφορούν σε θεμελιώδη συμφέροντα και βασικές ανησυχίες εκάστου μέρους. Η Ελλάδα επαναβεβαίωσε την δέσμευσή της στην αρχή της "μίας Κίνας", τον σεβασμό της για την κυριαρχία και εδαφική ακεραιότητα της Κίνας, καθώς και την στήριξή της για το ενιαίο της Κίνας. Η Κίνα αναγνώρισε τον εποικοδομητικό ρόλο της Ελλάδας στην προώθηση της σταθερότητας, της ασφάλειας και της ευημερίας στην Νοτιοανατολική Ευρώπη, τη Μεσόγειο και τα Βαλκάνια.

4. Η Κίνα επανέλαβε την υποστήριξή της στη διαδικασία της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης και αναγνωρίζει το σημαντικό ρόλο της Ελλάδας στην προώθηση της συνεργασίας ΕΕ-Κίνας.

5. Οι δυο πλευρές επαναβεβαίωσαν τη στήριξή τους στην πολυμέρεια και σε ένα διεθνές σύστημα βασισμένο στο διεθνές δίκαιο, με τα Ηνωμένα Έθνη στον πυρήνα του. Περαιτέρω, επανέλαβαν την δέσμευσή τους στους σκοπούς και τις αρχές του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και του διεθνούς δικαίου. Επίσης, επαναβεβαιώνουν το σεβασμό τους στα διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα των διεθνών σχέσεων. Οι δυο πλευρές θα ενισχύσουν το συντονισμό τους και τη συνεργασία τους στα Ηνωμένα Έθνη και σε άλλους διεθνείς οργανισμούς και θα εργαστούν με στόχο να εγκαινιάσουν μια νέα εποχή διεθνών σχέσεων, βασισμένη στον αμοιβαίο σεβασμό, σε όρους ισοτιμίας, στη δικαιοσύνη, και στην αμοιβαία επωφελή συνεργασία.

6. Ελλάδα και Κίνα αποδίδουν σημασία στη βιώσιμη θαλάσσια ανάπτυξη. Οι δυο πλευρές είναι πρόθυμες να αναπτύξουν ακόμη περισσότερο τις συνεργασίες στο θαλάσσιο τομέα και να επαναβεβαιώσουν τη δέσμευσή τους στο διεθνές δίκαιο, συμπεριλαμβανομένης της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας.

7. Οι δυο πλευρές συμφώνησαν να προάγουν την εξωστρέφεια και την συμμετοχικότητα με σκοπό την οικοδόμηση μια ανοιχτής παγκόσμιας οικονομίας, να αντιταχθούν σε κάθε είδους προστατευτισμό και μονομέρεια, να στηρίξουν από κοινού ένα πολυμερές εμπορικό σύστημα με επίκεντρό του τον ΠΟΕ, να προωθήσουν τη φιλελευθεροποίηση και διευκόλυνση του εμπορίου και των επενδύσεων και να κάνουν την οικονομική παγκοσμιοποίηση περισσότερο ανοιχτή, συμπεριληπτική, ισορροπημένη και επωφελή για όλους.

8. Επίσης οι δυο πλευρές θα εργαστούν από κοινού με στόχο την προαγωγή και την εμπάθυνση της συνολικής στρατηγικής συνεργασίας ΕΕ-Κίνας καθώς και τη σφυρηλάτηση συνεργειών για την ειρήνη, την ανάπτυξη, τη μεταρρύθμιση και τον πολιτισμό. Αμφότερες πλευρές συμφώνησαν ότι η συνεργασία μεταξύ της Κίνας και των Χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (ΧΚΑΕ / Πρωτοβουλία 17+1) αποτελεί επωφελές συμπλήρωμα στις σχέσεις ΕΕ-Κίνας. Η Ελλάδα εκτιμά τη συμμετοχή της στο μηχανισμό συνεργασίας 17+1 και είναι έτοιμη να διαδραματίσει έναν εποικοδομητικό ρόλο στο πλαίσιο του εν λόγω μηχανισμού με στόχο την περαιτέρω προώθηση της συνεργασίας ΧΚΑΕ-Κίνας.

9. Οι δυο πλευρές θα εφαρμόσουν το Μνημόνιο Κατανόησης για τη Συνεργασία στο πλαίσιο της Οικονομικής Ζώνης του Δρόμου του Μεταξιού και της Πρωτοβουλίας του Θαλασσιού Δρόμου του Μεταξιού του 21^{ου} αιώνα, μέσω συνεργατικών έργων, όπως στο Λιμένα Πειραιώς και μέσα από την υλοποίηση του Πλαισίου Συνεργασίας 2020-2022 σε καίριους τομείς, που υπεγράφη μεταξύ της Επιτροπής Εθνικής Ανάπτυξης και Μεταρρύθμισης της Κίνας και το Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων της Ελλάδας το 2019. Οι δυο πλευρές θα ενδυναμώσουν την τελωνειακή συνεργασία σε θέματα εμπορικής διευκόλυνσης και ασφάλειας, τόσο διμερώς όσο και στο πλαίσιο της Σινο-Ευρωπαϊκής Χερσαίας και Θαλάσσιας Ταχείας Γραμμής (China-Europe Land-Sea Express Line).

10. Η Κίνα συμφωνεί με την απόφαση της Ελλάδας να ιδρύσει Γενικό Προξενείο στο Τσενγκτού της Περιφέρειας Σετσουάν. Οι δύο πλευρές είναι πρόθυμες να ενθαρρύνουν και να στηρίξουν Ευρωπαϊκές και Κινεζικές αεροπορικές εταιρείες για την έναρξη περισσότερων αεροπορικών συνδέσεων μεταξύ Ελλάδας και Κίνας.

11. Οι δύο πλευρές θα καταβάλουν προσπάθειες για την ανάπτυξη και ενδυνάμωση της οικονομικής και τεχνικής συνεργασίας, ακολουθώντας τους δικούς τους νόμους και κανονισμούς, τις διεθνείς υποχρεώσεις τους και τις ποικίλες συμφωνίες μεταξύ Κίνας και ΕΕ, ενεργώντας βάσει της αρχής του αμοιβαίου συμφέροντος και χρησιμοποιώντας πλήρως τους μηχανισμούς διαλόγου και διαβουλεύσεων, όπως την Κοινή Επιτροπή Οικονομίας και Εμπορίου Ελλάδας-Κίνας.

12. Οι δύο πλευρές επιθυμούν να εμβαθύνουν τη διμερή συνεργασία σε τομείς όπως η αγροτική πολιτική, η έρευνα και η ασφάλεια των τροφίμων, να διευκολύνουν το εμπόριο αγρο-διατροφικών προϊόντων, μέσω της επιτάχυνσης των σχετικών διαδικασιών, καθώς και να προωθήσουν τις εξαγωγές Ελληνικών ποιοτικών αγροτικών προϊόντων που πληρούν τις κινεζικές απαιτήσεις.

13. Οι δύο πλευρές, επ' ευκαιρία της 40^{ης} επετείου από τη σύναψη της Συμφωνίας περί επιστημονικής και τεχνολογικής συνεργασίας, θα εμβαθύνουν συνολικά τη συνεργασία τους στον τομέα της επιστήμης, της τεχνολογικής καινοτομίας και ανταλλαγής προσωπικού, με σκοπό το συντονισμό των στρατηγικών τους στην επιστήμη και την καινοτομία, στο πλαίσιο της Κοινής Επιτροπής για την Επιστημονική και Τεχνολογική Συνεργασία, της Πρωτοβουλίας "Μία Ζώνη-Ένας Δρόμος" (Belt and Road Initiative/BRI), του Πλαισίου Συνεργασίας για την Επιστήμη, την Τεχνολογία και την Καινοτομία. Σε αυτό το πλαίσιο, οι δύο πλευρές θα στηρίξουν από κοινού χρηματοδοτούμενα ερευνητικά προγράμματα, κοινά εργαστήρια, τη συνεργασία μεταξύ επιστημονικών πάρκων, τη μεταφορά τεχνολογίας και θα εργαστούν μαζί για την εφαρμογή του Εκτελεστικού Προγράμματος για την «Συνεργασία στον τομέα της Έρευνας και της Τεχνολογίας Ελλάδας-Κίνας, 2019-2021».

14. Οι δύο πλευρές θα ενισχύσουν τη συνεργασία τους στον τομέα του χωροταξικού σχεδιασμού, της προστασίας και αποκατάστασης του περιβάλλοντος, της θαλάσσιας οικονομίας, της συνολικής θαλάσσιας διαχείρισης και της βασικής θαλάσσιας έρευνας.

15. Οι δύο πλευρές συμφώνησαν ότι η Ελλάδα και η Κίνα, δύο από τα σημαντικότερα λίκνα του πολιτισμού στην ιστορία της ανθρωπότητας, πρέπει να εμβάθουν τη συνεργασία τους στους τομείς της πολιτιστικής κληρονομιάς, της αρχαιολογίας, της τέχνης, της εκπαίδευσης και του τουρισμού, να βελτιώσουν τις επαφές μεταξύ των λαών τους και τους ποικίλους δεσμούς τους σε μη κυβερνητικό επίπεδο, καθώς και να εργαστούν για την περαιτέρω εμπέδωση της παραδοσιακής φιλίας και της αμοιβαίας κατανόησης μεταξύ των δύο λαών. Οι δύο πλευρές είναι έτοιμες να εξετάσουν θετικά δραστηριότητες, όπως τη διοργάνωση Έτους Πολιτισμού και Τουρισμού στην Ελλάδα και την Κίνα το 2021.

16. Οι δύο πλευρές συμφώνησαν, επίσης, τη σταθερή ενίσχυση της συνεργασίας τους στον τουρισμό, μέσω της προώθησης του Ελληνικού πολιτισμού στην Κίνα και του Κινεζικού πολιτισμού στην Ελλάδα.

17. Ως συγκηδεμόνες του Φόρουμ Αρχαίων Πολιτισμών, Ελλάδα και Κίνα δηλώνουν πρόθυμες να συνεργαστούν στο πλαίσιο αυτού του πολυμερούς σχήματος και να ενισχύσουν τη διεθνή προβολή και επιρροή του.

Σήμερα συνεχίζεται η φιλική εξωτερική πολιτική της Ελλάδας επί της συνεργασίας της με την Κίνα και εντατικοποιείται με γνώμονα τα ελληνικά συμφέροντα. Στόχος είναι η αύξηση της εξωστρέφειας, των ελληνικών εξαγωγών και των εκατέρωθεν επενδύσεων στους τομείς του εμπορίου, της ενέργειας και των τραπεζών. Επίσης εντατικοποιείται το προϊόν του ελληνικού τουρισμού προσβλέποντας στην αύξηση των Κινέζων τουριστών τα επόμενα χρόνια. Παράλληλα ενισχύεται η προώθηση της διμερούς συνεργασίας στους τομείς του πολιτισμού και της εκπαίδευσης με αντίστοι-

χους φορείς και ιδρύματα νέων τεχνολογιών και έρευνας της Κίνας. Εξίσου σημαντικός παράλληλος στόχος την εξωτερικής πολιτικής είναι η αντιμετώπιση της σωρευμένης καχυποψίας απέναντι στους δυτικούς εταίρους μας λόγω της οπτικής τους για την Ελλάδα, ως «δούρειος ίππος» της Κίνας στην ΕΕ, η οποία προέκυψε από την αδρή υποστήριξη στο Πεκίνο σε θέματα διεθνούς αντανάκλασης.

Είναι κοινή πεποίθηση ότι οι σχέσεις των δύο χωρών χαρακτηρίζονται από ωριμότητα, αλληλοκατανόηση των στόχων της κάθε μιας πλευράς από την άλλη και η εικόνα αυτή αντικατοπτρίζεται στις δηλώσεις και στην κοινή διακήρυξη. Οι κινέζοι βλέπουν στην Ελλάδα μια αποδεδειγμένα οικία φωνή στην Ευρώπη, προσκείμενη στις θέσεις της κι έναν στρατηγικό εταίρο που εδώ και περισσότερο από μια δεκαετία εμβαθύνει σταδιακά τη συνεργασία τους, παρά τις αρκετές αλλαγές στην πολιτική σκηνή και μπορεί να βασιστεί και να υπολογίσει με σιγουριά σε περαιτέρω συνεργασίες.

ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΙΝΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΙΑΣ

Απαραίτητο στοιχείο της μελέτης για την ασφάλεια της περιοχής των Βαλκανίων είναι η εξέταση των Σινο-τουρκικών σχέσεων και πως αυτές δύναται να επηρεάσουν την πολιτική ασφαλείας της Ελλάδας.

Οι διπλωματικές σχέσεις⁸⁴ μεταξύ Τουρκίας και Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας (ΛΔΚ) καθιερώθηκαν το 1971, ενώ άρχισαν κυρίως να αναπτύσσονται σταδιακά από τη δεκαετία του 1980 με το άνοιγμα και των δύο χωρών.

Οι διμερείς σχέσεις, οι οποίες ανέβηκαν στο επίπεδο της "στρατηγικής συνεργασίας" το 2010, βελτιώθηκαν ταχέως τα τελευταία χρόνια χάρη στις αμοιβαίες επισκέψεις υψηλού επιπέδου, παρά την σχετική έλλειψη εμπιστοσύνης και τον ανταγωνισμό σε αρκετά θέματα μεταξύ τους.

⁸⁴Υπουργείο Εξωτερικών της Τουρκίας, "Relations between Turkey and China", Διαθέσιμο στο: <http://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-china.en.mfa>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

Ωστόσο οι συνολικές εμπορικές συναλλαγές από το 2013 έως και το 2018 σημείωσαν πτώση, όπως αποδεικνύουν τα επίσημα στοιχεία του τουρκικού υπουργείου εξωτερικών από τα 28 στα 23 δις. Δολάρια⁸⁵ με το εμπορικό ισοζύγιο να παραμένει αρνητικό για την Τουρκία της τάξης των 18 δις Δολαρίων, ενώ μετά την τελευταία επίσκεψη του τούρκου προέδρου στην Κίνα στις 2 Ιουλίου 2019 διαφαίνεται η επιδίωξη για περαιτέρω σύσφιξη των οικονομικών τους σχέσεων.

Η σχέση των δύο χωρών τα τελευταία χρόνια θα μπορούσε να χαρακτηριστεί κυρίως, με επιφυλακτικότητα και καχυποψία λόγω κυρίως της στάσης της Τουρκίας στο ζήτημα των μουσουλμάνων Ουιγούρων, μιας τουρκικής εθνικής μειονότητας που αποτελούν τη μεγαλύτερη ομάδα στην περιοχή και των Κινέζων Χαν στο Xinjiang.

Για το παραπάνω ζήτημα, που η Κίνα το θεωρεί εσωτερική της υπόθεση ο Πρωθυπουργός της Τουρκίας Τάγιιπ Ερντογάν δήλωσε⁸⁶ το 2009 για την κατάσταση στη βορειοδυτική επαρχία του Xinjiang της Κίνας ότι «Τα γεγονότα στην Κίνα είναι, απλά, γενοκτονία. Δεν έχει νόημα να το ερμηνεύσουμε διαφορετικά», καλώντας τις κινεζικές αρχές να παρεμβαίνουν για την πρόληψη περισσότερων θανάτων.

Μετά από αρκετές διακυμάνσεις στις διπλωματικές σχέσεις Τουρκίας-Κίνας, το 2019 αυτές έχουν μπει σε έναν δρόμο «ομαλότητας και κανονικότητας» με διακριτούς τους ρόλους της ρεαλιστικής θεώρησης και της οικονομικής επιβολής στην πολιτική πρακτική.

Ο πρόεδρος της Τουρκίας Ερντογάν 10 χρόνια μετά την πρώτη του δήλωση, αναφέρθηκε πρόσφατα σύμφωνα με την China Daily για τους Ουιγούρους - η μου-

⁸⁵Υπουργείο Εξωτερικών της Τουρκίας, "Turkey-People's Republic of China Economic and Trade Relations", Turkish Statistical Institute, Διαθέσιμο στο: http://www.mfa.gov.tr/turkey_s-commercial-and-economic-relations-with-china.en.mfa, (πρόσβαση 11 28, 2019)

⁸⁶Ayla Jean Yackley, "Turkish leader calls Xinjiang killings «genocide»", Reuters News Agency, 10/7/2009, " Διαθέσιμο στο: https://www.reuters.com/article/us-turkey-china-sb/turkish-leader-calls-xinjiang-killings-genocide-idUSTRE56957D20090710_(πρόσβαση 11 28, 2019)

σουλμανική εθνοτική μειονότητα που ζει υπό καταπίεση από την κινεζική κυβέρνηση-, ότι «είναι γεγονός ότι οι λαοί όλων των εθνοτήτων στο *Xinjiang* οδηγούνται σε μια ευτυχισμένη ζωή εν μέσω της ανάπτυξης και της ευημερίας της Κίνας». ⁸⁷

Αυτή η προφανής συνθηκολόγηση είναι ιδιαίτερα σημαντική διότι η Τουρκία, ήταν η μόνη και τελευταία μουσουλμανική χώρα που αντιστεκόταν (υπό το βάρος της πίεσης και των αντιδράσεων στο εσωτερικό της) στην Κίνα έναντι των Ουιγούρων.

Η Τουρκία - της οποίας το νόμισμα κατέρρευσε και η οικονομία εισήλθε σε ύφεση το 2018 - έχει όλο και μεγαλύτερη εξάρτηση από την οικονομική στήριξη που της παρείχε η κινεζική οικονομική βοήθεια τα τελευταία χρόνια. Κατόπιν της κίνησης στήριξης της Τουρκίας ένα κύμα ισλαμικών χωρών υπερασπίστηκε την Κίνα για την καταπίεση της εθνοτικής μειονότητας των Μουσουλμάνων Ουιγούρων κυρίως λόγω του φόβου της οικονομικής ανταπόδοσης του Πεκίνου.

Η Τουρκία σήμερα έχει πάνω από 440 δισεκατομμύρια δολάρια σε εξωτερικό χρέος⁸⁸ από δανειστές όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), περισσότερο από το διπλάσιο του ετήσιου μέσου όρου της χώρας μεταξύ 1989 και 2018. Περίπου το 50% των εν λόγω δανείων εκφράζονται σε δολάρια ΗΠΑ και περισσότερο από τα 100 δισ. αναμένεται να αποπληρωθούν φέτος - δημιουργώντας ένα σημαντικό οικονομικό βάρος που η τουρκική κυβέρνηση δεν θα μπορέσει να εκπληρώσει χωρίς εκτεταμένη βοήθεια από ξένες πηγές.

Στο παρελθόν, η Άγκυρα μπορούσε να στραφεί προς την Ουάσιγκτον για βοήθεια. Όμως, οι προηγούμενοι ισχυροί διμερείς δεσμοί μεταξύ των ΗΠΑ και της Τουρκίας έχουν διαρραγεί σημαντικά κατά τα τελευταία χρόνια λόγω μιας ποικιλίας δια-

⁸⁷James M. Dorsey, «Erdogan's Risky China Gamble», *The Globalist*, 20/7/2019, Διαθέσιμο στο: <https://www.theglobalist.com/china-xinjiang-ughurs-turkey-erdogan/> (πρόσβαση 11 28, 2019)

⁸⁸Trading Economics, "Turkey Total Gross External Debt", Διαθέσιμο στο: <https://tradingeconomics.com/turkey/external-debt>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

φωνιών. Από αυτές, ίσως η πιο σοβαρή (τουλάχιστον από την προοπτική της Ουάσιγκτον) ήταν η απόφαση του Ερντογάν να προχωρήσει στην αγορά ρωσικών συστημάτων αεροπορικής άμυνας παρά τις αντιρρήσεις των ΗΠΑ - μια κίνηση που είδαν οι Αμερικανοί ως αρνητική εξέλιξη του αντι-δυτικού προσανατολισμού της Άγκυρας. Μετά από αυτή την απόφαση, η αμερικανική κυβέρνηση προχώρησε στην απαγόρευση της πώλησης προηγμένων μαχητικών αεροσκαφών F-35 στην Τουρκία και κάθε είδους πρόσθετη βοήθεια έχει γίνει σχεδόν αδύνατο να εξεταστεί.

Ταυτόχρονα δεν είναι πιθανόν να υπάρξει περισσότερη βοήθεια από την Ευρώπη, τη στιγμή που η Τουρκία είναι ήδη ο μεγαλύτερος αποδέκτης της βοήθειας⁸⁹ της ΕΕ από τα κράτη μέλη, με περίπου 3,5 δισεκατομμύρια ευρώ "προενταξιακής στήριξης" για την περίοδο 2014-2020. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια οι Βρυξέλλες κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η γενναιοδωρία της απλώς δεν ώθησε την Τουρκία να επιβάλει τις επιθυμητές μεταρρυθμίσεις στο κράτος δικαίου, την κοινωνία των πολιτών και τη διακυβέρνηση. Ως αποτέλεσμα, η Ευρώπη περιθωριοποιεί όλο και περισσότερο την Άγκυρα στα οικονομικά της σχέδια, παραλείποντας την το 2018 από τη στρατηγική της για τα Δυτικά Βαλκάνια 2021-2027.

Δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι η παρούσα κατάσταση έχει οδηγήσει την Άγκυρα να κοιτάει ανατολικά, προς την Κίνα και την πρωτοβουλία BRI ως τρόπο αναθέρμανσης και στήριξης της οικονομίας. Πράγματι, οι οικονομικοί δεσμοί της Άγκυρας με το Πεκίνο έχουν μια αργή εξέλιξη όπως αναλύσαμε παραπάνω. Αυτό το καλοκαίρι, η Κεντρική Τράπεζα της Κίνας μεταβίβασε στην Τουρκία πόρους ύψους 1 δισ. δολαρίων, το μεγαλύτερο πακέτο στήριξης του Πεκίνου ενισχύοντας τα συναλλαγματικά αποθεματικά της Τουρκίας κατά τη διάρκεια των τοπικών εκλογών της

⁸⁹European Neighborhood Policy And Enlargement Negotiations, "Turkey - financial assistance under IPA II", «*Indicative EU allocations for IPA (Instrument for Pre-Accession Assistance) 2014-2020: €3,533 million (not including the allocation for Cross-border Cooperation)*», Διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/instruments/funding-by-country/turkey_en , (πρόσβαση 11 28, 2019)

Κωνσταντινούπολης, κερδίζοντας την ειλικρινή ευγνωμοσύνη της κυβέρνησης του Ερντογάν.

Οι προσδοκίες της τουρκικής διπλωματίας μετά την τελευταία επίσκεψη του προέδρου στην Κίνα στις 2 Ιουλίου 2019 έφερε ισχυρές ελπίδες για ενσωμάτωση της Τουρκίας στον «Μεσαίο Διάδρομο/ Middle Corridor» που ορίζεται μεταξύ Κίνας και Βρετανίας. Ο «Μεσαίος Διάδρομος» είναι το όραμα της Τουρκίας για σύνδεση με την Κεντρική Ασία και την Κίνα, συμπληρώνοντας παράλληλα την υλοποίηση των στόχων της πρωτοβουλίας (BRI).

Η σπουδαιότητα του “Μεσαίου διαδρόμου” για την Τουρκία εκτός από τη πρόοδο της συνδεσιμότητας με την Ασία και την Κίνα, φέρνει την αναβάθμιση του ρόλου της Τουρκίας σε μια μεγαλύτερη επικράτεια, με μια πιο βαθιά κοινωνική έννοια, καθώς οι εθνοτικά, ιστορικά και θρησκευτικά συγγενείς πληθυσμοί θα συνδέονται πια αποκαθιστώντας το όνειρο των Τούρκων για επανένωση με τους εξ’ ανατολών αδελφούς τους.

Με το αφήγημα αυτό της κοινωνικής, πολιτιστικής και κυρίως οικονομικής ευημερίας ο Ταγίπ Ερντογάν προσάρμοσε την στρατηγική του προσέγγιση στην Κίνα, άλλαξε την πολιτική του τοποθέτηση, έτσι ώστε με τη στάση του να αποκομίσει τα μέγιστα οφέλη.

Από γεωπολιτικής άποψης η συμμαχία με την Κίνα παράλληλα με αυτή με της Ρωσίας, αφενός αναβαθμίζει τον ρόλο της Τουρκίας, αφετέρου δε δημιουργεί επιπλέον υποχρεώσεις και αλληλεξαρτήσεις οι οποίες υπόκεινται, πάντα σε πλαίσια και περιορισμούς αφήνοντας μικρά περιθώρια ελιγμών και αναθεωρητικών σκοπών. Υπό αυτές τις συνθήκες ο επαναπροσδιορισμός της θέσης της Τουρκίας προς Ανατολάς πιθανόν να έχει θετικό αντίκτυπο στην ασφάλεια της περιοχής βάζοντας έναν φραγμό στις αναθεωρητικές βλέψεις της, συνυπολογίζοντας τη στάση της Κίνας απέναντι στον πόλεμο της Συρίας (είναι αντίθετη με την επέμβαση της Τουρκίας στη

βόρεια Συρία), τα συμφέροντά της στην Ελλάδα και την Ευρώπη ευρύτερα, στην Ανατολική Μεσόγειο που είναι και μέρος του θαλάσσιου δρόμου της πρωτοβουλίας BRI, όπως επίσης έχοντας υπόψη την αρχή της Κίνας για «ειρηνική άνοδο».

Βέβαια πάρα τις πολύ φιλόδοξες ανακηρύξεις από την Άγκυρα και το Πεκίνο για τη συνεργασία τους, είναι δύσκολο να πούμε ότι υπάρχει ένας οδικός χάρτης για την ενσωμάτωση των σχεδίων της BRI και της μεσαίου διαδρόμου. Η Άγκυρα απαιτεί περισσότερες κινεζικές επενδύσεις στις τουρκικές υποδομές σε μεταφορές και ενέργεια, καθώς και ροή κινεζικών χρηματοπιστωτικών κεφαλαίων στην Τουρκία χωρίς όμως αντίστοιχη παροχή κερδοφόρων προσφορών στο Πεκίνο. Εν τω μεταξύ, το Πεκίνο δεν έχει καταστήσει σαφές το όραμά του και τις προσδοκίες του για την Τουρκία. Η σχέση της Άγκυρας με το NATO, τα προβλήματα της με την Ελλάδα, η σχέση της με την Ευρωπαϊκή Ένωση και τις προσφυγικές ροές, καθώς και οι εξελίξεις στη Συρία, καθιστούν το Πεκίνο διστακτικό να γνωστοποιήσει την μεγάλη του στρατηγική στην Τουρκία.

Οι πικρές εμπειρίες της Κίνας που είχε με την Τουρκία όπως με την προσφορά για τον πυρηνικό σταθμό της Σινώπης (Sinop Nuclear Plant) το 2013 και το σύστημα αεροπορικής άμυνας το 2015 που δεν ευδοκίμησαν, ενισχύουν επίσης τον δισταγμό και τις αμφιβολίες του Πεκίνου να εμπλακεί σε στρατηγικά έργα με την Τουρκία. Εξάλλου, διαφαίνεται ότι οι τάσεις της παγκόσμιας πολιτικής όπως ο εμπορικός πόλεμος μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας, οι ταραχές σχέσεις ΗΠΑ-Ρωσίας, η αποκατάσταση των αμερικανικών κυρώσεων εναντίον του Ιράν και η συνεχιζόμενη ατελέσφορη διαδικασία επίτευξης μιας τελικής ειρηνευτικής διευθέτησης στη Συρία, κατέστησαν την προοπτική περαιτέρω Σινο -τουρκικής συνεργασίας γενικά ακόμη πιο ασαφή και την εξασφάλιση εγγυήσεων βιωσιμότητας των όποιων επενδύσεων στην περιοχή αβέβαια. Ελλείψει συγκεκριμένων προσφορών από την Άγκυρα για σχέδια συνεργασίας, το Πεκίνο φαίνεται να προετοιμάζεται να ακολουθήσει μια πολιτική αναμονής και

σκεπτικισμού έναντι της Τουρκίας ως εταίρου, για να αποφευχθούν οι πολιτικές αβεβαιότητες που συνδέονται με οποιαδήποτε πρωτοβουλία της Τουρκίας.

Εν κατακλείδι, η Τουρκία και η Κίνα συνεχίζουν να εργάζονται για την αμοιβαία ενίσχυση κυρίως των οικονομικών σχέσεων με βήματα προόδου αλλά και με καχυποψία. Σε μεγάλο βαθμό, η πρωτοβουλία για το Μεσαίο Διάδρομο έχει ενσωματωθεί με την πρωτοβουλία BRI της Κίνας και είναι σίγουρα λογικό να αναμένουμε ότι η συνεργασία Κίνας-Τουρκίας θα αναπτύσσεται, καθώς από ορθολογικής σκοπιάς το αμοιβαίο συμφέρον υποδεικνύει την αυξανόμενη σημασία της κινεζικής αγοράς και της επιρροής στην ενίσχυση της γεωπολιτικής θέσης της Τουρκίας, παράλληλα με την εκπλήρωση της οικονομικής στρατηγικής της πρωτοβουλίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑΣ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ

ΚΙΝΕΖΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Η Κίνα αποτελεί έναν από τους αρχαιότερους πολιτισμούς του κόσμου, με τεράστια επιρροή στην περιοχή κυρίως της ανατολικής Ασίας. Είναι σημειωτέο το γεγονός ότι από τον 16^ο μέχρι τον 11^ο αιώνα π.Χ. υπάρχουν αρκετές τεκμηριώσεις ότι η Κίνα είχε δομή κράτους όπου και χρονολογείται η πρώτη κινεζική δυναστεία, η δυναστεία των Σανγκ (Shāng cháo), την οποία διαδέχθηκε η δυναστεία των Τζού (Zhōu cháo, 1045 - 256 π.Χ.).⁹⁰

Από τον 2^ο αιώνα μ.Χ. ως τον 14^ο αιώνα μ.Χ., η Κίνα αναφέρεται ως η πλέον αναπτυγμένη χώρα του τότε κόσμου χαρακτηριζόμενη από υψηλή παραγωγικότητα και κρατική στελέχωση με εκπαιδευμένους δημόσιους υπαλλήλους, τους μανδάρινους. Σημείωσε ευάριθμες επιστημονικές ανακαλύψεις και προήγαγε αρκετά νέα είδη τεχνών. Δυστυχώς, στο κλείσιμο του 18^{ου} αιώνα ξεκίνησε μια μακρά τροχιά κρίσης, οδηγώντας την, σε παρακμή. Αυτή η καθοδική πορεία οφειλόταν κυρίως στην εσωστρέφεια που είχε και στην πεποίθηση ότι αποτελεί παγκόσμια δύναμη υποτιμώντας παράλληλα την άνοδο του καπιταλιστικού συστήματος της Δύσης. Η Κίνα βγήκε από τη μακρόχρονη περίοδο περιθωριοποίησης μετά την κινεζική επανάσταση, απότοκο της μεγάλης πορείας του Μάο και ενισχύθηκε με το εκσυγχρονιστικό πνεύμα και τις μεταρρυθμίσεις του Ντενγκ Ξιαοπίνγκ.⁹¹

Η παρακμή στην οποία είχε περιπέσει η Κίνα, οφειλόταν στην επιδίωξη των Άγγλων για διάλυση του κινεζικού κράτους, με τη διάδοση του οπίου στους Κινέζους. Όταν εκδηλώθηκε η αντίδραση από τους Κινέζους το 1839, ξεκίνησε ο πόλεμος που

⁹⁰Wikipedia, «Ιστορία της Κίνας», Διαθέσιμο στο: <https://tinyurl.com/qph3d6s> , (πρόσβαση 11 28, 2019)

⁹¹McKenna Amy, "Deng Xiaoping-Chinese Leader", Encyclopaedia Britannica, Διαθέσιμο στο: <https://www.britannica.com/biography/Deng-Xiaoping>, (πρόσβαση 11 28, 2019) & Lesmaterialistes.com, "Deng Xiaoping's revisionism (5): science and philosophy", 14/07/2013, Διαθέσιμο στο: <http://lesmaterialistes.com/english/deng-xiaoping-s-revisionism-science-and-philosophy>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

έμεινε γνωστός στην Ιστορία και ως «πρώτος πόλεμος του οπίου». Η έκβαση του πολέμου ήταν η ήττα για την Κίνα καταλήγοντας και τυπικά με τη Συνθήκη του Νανκίγκ στις 29 Αυγούστου 1842, αναγκάζοντας ωστόσο τους Κινέζους να δεχτούν αρχικά το εμπόριο του οπίου, να παραχωρήσουν στην Αγγλία το Χονγκ Κονγκ και να επιτρέψουν στα αγγλικά εμπορικά πλοία να χρησιμοποιούν πέντε κινεζικά λιμάνια της νοτιοανατολικής Κίνας για το εμπόριο και τη διαμονή των Βρετανών (Καντώνα, Αμόι, Φουτσόου, Νίγκμπο και Σαγκάη). Επίσης συμφωνήθηκε η ετεροδικία για τους βρετανούς υπηκόους και η καταβολή μεγάλης αποζημίωσης από την Κίνα στους Βρετανούς. Παρόμοια προνόμια απέκτησαν το 1844 οι ΗΠΑ και η Γαλλία, με ανάλογες συμφωνίες.⁹² Οι παραπάνω όροι της συνθήκης είχαν ως επίπτωση την ραγδαία επιδείνωση στο εμπορικό ισοζύγιο της Κίνας.

Από το 1844 με την εξασφάλιση των προνομίων και των παραχωρήσεων από τη Γαλλία και τις ΗΠΑ, άρχισε η οικονομική διείσδυση κυρίως των Ευρωπαίων, με αποτέλεσμα η εύθραυστη πλέον οικονομία της Κίνας να εξαρτάται ολοκληρωτικά από τους ευρωπαϊκούς εμπορικούς εταίρους. Στο τέλος του 19^{ου} αιώνα, οι Ευρωπαίοι επικεντρώθηκαν στην κατασκευή σιδηροδρόμων και στο χτίσιμο των θαλάσσιων συγκοινωνιών εκμεταλλευόμενοι το κινεζικό εργατικό δυναμικό ισχυροποιώντας παράλληλα την κυριαρχία τους, καταστρέφοντας ταυτόχρονα τη βιοτεχνία και την οικονομία της Κίνας.

Στον 20^ο αιώνα, ομάδες διανοούμενων αγωνίζονταν για την αναδιοργάνωση του κράτους με πληθώρα αντιδράσεων, λαϊκών εξεγέρσεων και καταστολών. Το αποτέλεσμα ήταν η ένωση των διαφόρων επαναστατικών τάσεων και η ίδρυση της Κουομιτάνγκ (Εθνικό Λαϊκό Κόμμα). Το 1912 η αυτοκρατορία καταλύεται και τη 12^η Μαρτίου πραγματοποιήθηκε η ανακήρυξη της δημοκρατίας. Ταυτόχρονα, στην Κίνα διάφοροι κατά τόπους κυβερνήτες, στην περιοχή εξουσίας τους εισέπρατταν φόρους

⁹²W. Travis Hanes III, Ph.D. & Frank Sanello, «Οι Πόλεμοι του Οπίου: Η εξάρτηση μιας Αυτοκρατορίας και η διαφθορά μιας άλλης», σελ. 15

για προσωπικό όφελος μέσω των ιδιωτικών στρατών προσπαθώντας ο καθένας να επεκτείνει εις βάρος των υπολοίπων την επικράτεια του, επηρεαζόμενος και σε πολλές περιπτώσεις ως αντιπρόσωπος των Ευρωπαίων.

Οι Ιάπωνες, εκμεταλλευόμενοι τις συγκυρίες αυτές, εισέβαλαν το 1931 στη Μαντζουρία ιδρύοντας το κράτος του Μαντζουκού (Manchukuo). Η ηγεσία του Κουομιτάνγκ μη επιλέγοντας την οργάνωση της πολεμικής μηχανής της Κίνας και επιλέγοντας την αντίσταση της χώρας και την αντιπαλότητα με τους οπαδούς του Μάο Τσε Τουνγκ, διέσπασε το Κουομιτάνγκ και οδήγησε εν τέλει στην κατάληψη του βόρειου κομματιού της χώρας από τους Ιάπωνες το 1937.

Μεταξύ του 1937 και του 1942 οι προσπάθειες για επανένωση των δύο κινημάτων του Κουομιτάνγκ και του κομμουνιστικού κόμματος κατέληξαν σε αποτυχία με τελική νίκη του Μάο το 1946 μετά από σφοδρή εμφύλια σύγκρουση. Ο εθνικιστής, αντικομμουνιστής αντίπαλος του Μάο, Τσιαν Κάι-Σεκ κατέφυγε στην Ταϊβάν, μαζί με δύο εκατομμύρια Κινέζους εθνικιστές, κάτω από την αμερικανική προστασία όπου και ίδρυσε τη Δημοκρατία της Κίνας.

Η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας σταδιακά αναγνωρίστηκε διεθνώς ως το μοναδικό κινεζικό κράτος και έγινε μέλος του ΟΗΕ. Ακολούθησε το Μεγάλο Άλμα προς τα Εμπρός (Great Leap Forward), ως εναλλακτικό μοντέλο προόδου και ανάπτυξης, το οποίο αντίθετα με αυτό της ΕΣΣΔ, έδινε έμφαση στη βαριά βιομηχανία. Ο Μάο προωθούσε παράλληλα την κολεκτιβοποίηση της αγροτικής βιομηχανίας. Τα επακόλουθα του μοντέλου κρίνονται αμφίσημα, με καταγεγραμμένους επίσημα περισσότερους από 16 εκατομμύρια Κινέζων που έχασαν τη ζωή τους από τον μεγάλο λοιμό, ενώ άλλοι ιστορικοί αναφέρουν την ποσότητα των νεκρών πολύ μεγαλύτερη.⁹³ Το μοντέλο έληξε το 1963 με μια έντονη περίοδο αμφισβήτησης και κριτικής για την οικονομικές πολιτικές επιλογές που ασκήθηκαν.

⁹³Ball Joseph, "Did Mao Really Kill Millions in the Great Leap Forward?", Tom Weston's Monthly Review, 1/09/2006, Διαθέσιμο στο: <http://tomweston.net/ChinFam.pdf> , (πρόσβαση 11 28, 2019)

Το 1966 ξεκίνησε η Μεγάλη Προλεταριακή Πολιτιστική Επανάσταση ή απλούστερα Πολιτιστική Επανάσταση ως μια κοινωνικο-πολιτική κίνηση έως το 1976. Ο Μάο Τσετούνγκ, είχε ως στόχο την ενδυνάμωση του κομμουνισμού στη χώρα με την απομάκρυνση του καπιταλισμού, ενίσχυση των παραδοσιακών και πολιτιστικών στοιχείων της κινεζικής κοινωνίας και την επιβολή του Μαρξισμού μέσα στο Κόμμα. Η επανάσταση σηματοδότησε την επιστροφή του Μάο Τσετούνγκ σε θέση εξουσίας μετά το Μεγάλο Άλμα προς τα Εμπρός. Η ουσιώδης πολιτιστική και οικονομική μεταρρύθμιση πραγματοποιήθηκε το 1978 με τον Ντενγκ Ξιαοπίνγκ. Εφάρμοσε ένα εξαιρετικά φιλόδοξο πλάνο μετασχηματισμού της κινεζικής οικονομίας, με περιορισμό του κρατικού μοντέλου ελέγχου στην παραγωγή. Το νέο αυτό σχέδιο που θα μπορούσε να ονομαστεί και «κομμουνιστικός καπιταλισμός», προξένησε εντυπωσιακά αποτελέσματα στη βιομηχανική και στη γεωργική παραγωγή συνοδευόμενο από ραγδαίους ρυθμούς ανάπτυξης στην οικονομία και κατ' επέκταση στο κατά κεφαλήν εισόδημα των κινέζων πολιτών.

Σήμερα η Κίνα ανήκει στις μεγάλες δυνάμεις και όχι στις ραγδαία αναπτυσσόμενες χώρες με επιβλητική πρόοδο, σε όλους τους τομείς, ενώ το «εξελιγμένο» κομμουνιστικό της πολιτικό και οικονομικό σύστημα, ανέπτυξε οικονομικές δομές, πρωτοβουλίες και στρατηγικές που θυμίζουν και μιμούνται αντίστοιχα δυτικά μοντέλα επιθετικού καπιταλισμού.

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑΣ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ.

Η επίσημη γραμμή της πολιτικής ασφάλειας και άμυνας της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας⁹⁴ εκφράζεται σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές του Συνεδρίου

⁹⁴Department of US Defense, , "Annual Report to Congress: Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2019", Office of the Secretary of Defense, 1/1/2019, Διαθέσιμο στο: https://media.defense.gov/2019/May/02/2002127082/-1/-1/1/2019_CHINA_MILITARY_POWER_REPORT.pdf, (πρόσβαση 11 28, 2019)

του Κομμουνιστικού Κόμματος της Κίνας (ΚΚΚ), στη διακήρυξη της Λευκής Βίβλου⁹⁵ για την άμυνα και τη λειτουργία των Ενόπλων Δυνάμεων, σε πενταετή βάση.

Το συνέδριο του κομμουνιστικού κόμματος, συνέρχεται κάθε πέντε χρόνια αποφασίζοντας σχετικά με τις αλλαγές που πρόκειται να εφαρμοστούν στην κινεζική πολιτική επιλέγοντας τα μέλη του Πολιτικού Γραφείου για τα επόμενα πέντε έτη. Η εξωτερική πολιτική σχεδιάζεται κατόπιν μελέτης των διεθνών συνθηκών και διαχειρίζεται τις μεταβολές στις γενικότερες στρατηγικές της, αλλά παράλληλα και στη στρατιωτική ενίσχυση σε συνάρτηση με την οικονομική βελτίωση. Η πολιτική της Κίνας υπερθεματίζει τη σημασία της ενδυνάμωσης του στρατιωτικού παράγοντα, του εκσυγχρονισμού του, αλλά και του έργου που επιτελούν οι Ένοπλες Δυνάμεις συναρτώμενα με την προώθηση των πολιτισμικών χαρακτηριστικών της άμυνας, προάγοντας τη σύνδεση του κράτους με την τεχνολογική ανάπτυξη και τη γένεση νέων επιστημονικών πεδίων με κύριο χαρακτηριστικό, την αυστηρή πειθαρχία στο Κόμμα.

Κύριος στόχος της εξωτερικής πολιτικής είναι συν τοις άλλοις, η διατήρηση της εσωτερικής σταθερότητας και της περιφέρειας, καθώς η λογική του κινεζικού κράτους αναπτύσσει την οικονομική, πολιτιστική, στρατιωτική και επιστημονική πλευρά σε συνέργεια. Επί του πρακτέου, η κινεζική εξωτερική πολιτική βασίζεται σε πέντε αρχές όπως ο αμοιβαίος σεβασμός, η εδαφική κυριαρχία, η μη αμοιβαία επιθετικότητα, η μη παρέμβαση σε εσωτερικές υποθέσεις των άλλων χωρών, η ισότητα και το αμοιβαίο όφελος, καθώς και η ειρηνική συνύπαρξη των λαών. Η εκφερόμενη βούληση της σε σχέση με το πλαίσιο σύναψης των διεθνών διμερών σχέσεων απαρτίζεται από την ενίσχυση του διαλόγου, τη δημιουργία κλίματος αμοιβαίας εμπιστοσύνης και σεβασμού, την ουσιαστική συνεργασία με την παράλληλη διάθεση επίλυσης των όποιων διαφορών. Αναφορικά με το πλαίσιο που διέπει τις σχέσεις με τα

⁹⁵The State Council Information Office of the People's Republic of China, "China and the World in the New Era", 27/09/2019, Διαθέσιμο στο: http://english.www.gov.cn/archive/whitepaper/201909/27/content_WS5d8d80f9c6d0bcf8c4c142ef.html, (πρόσβαση 11 28, 2019)

γειτονικά κράτη αποτελείται από τη συνεργασία για τη εφαρμογή μιας περιφερειακής πολιτικής που σκοπό έχει τη δημιουργία ενός σταθερού και ευνοϊκού περιβάλλοντος με σχέσεις ισότητας που προάγουν την κοινή ευημερία.

Η Λευκή Βίβλος αναφέρεται στην επίσημη θέση και στις προτάσεις ενός κράτους με σκοπό τη κοινωνικοποίηση της αμυντικής πολιτικής και ασφάλειας καθώς και την εδραίωση σχέσεων αμοιβαίας πίστης στο διεθνές επίπεδο. Στο κείμενο της Λευκής Βίβλου περιλαμβάνονται διάφορες εισηγήσεις για την τεχνολογία, την επιστήμη, την αμυντική βιομηχανία, το διεθνές και περιφερειακό περιβάλλον ασφαλείας, την πολιτική Εθνικής Άμυνας και τη συνεργασία με σκοπό τη διεθνή ασφάλεια. Από το 2006 εισέρχεται στην ατζέντα και το ζήτημα της πυρηνικής πολιτικής της χώρας, η οποία καθορίζει ότι σε περίπτωση σύγκρουσης δεν θα γίνει χρήση του πυρηνικού εξοπλισμού, παρά μόνο σε περίπτωση αυτοάμυνας υποστηρίζοντας ταυτόχρονα τον διεθνή περιορισμό στην ανάπτυξη και κατοχή πυρηνικών όπλων.

Η ΚΙΝΑ ΚΑΙ Η ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Με έναν μέσο όρο ρυθμού ανάπτυξης της τάξης του 9% την τελευταία δεκαετία η κινεζική οικονομία αποτέλεσε εξαιρετικό κίνητρο για την διεύρυνση και εντατικοποίηση του εμπορίου ανάμεσα σε Ευρώπη και την ευρύτερη Ασία. Η Κίνα για την Ευρώπη είναι μια αχανής αγορά που προσφέρει τεράστιες επενδυτικές προοπτικές και ευκαιρίες σε πάρα πολλούς τομείς.

Η Κίνα από την άλλη κυρίως για να αντιμετωπίσει και να αντισταθμίσει τον μεγάλο της αντίπαλο τις ΗΠΑ έλκεται με τη σύναψη σχέσεων σε διμερές επίπεδο με την Ε.Ε., παρόλο που σαν κουλτούρα, πρακτική και νοοτροπία με το ευρωπαϊκό γίνεσθαι απέχει αρκετά.

Η άποψη και η εικόνα που έχουν οι Ευρωπαίοι για την Κίνα είναι ότι εκτός από αναδυόμενη χώρα εμπορικών ευκαιριών είναι και χώρα που δεν υπακούει στις αποφάσεις από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου, χρησιμοποιεί αθέμιτες εμπορικές

πρακτικές και δεν σέβεται τα ανθρώπινα δικαιώματα και το περιβάλλον, προσπαθώντας να κατακτήσει τον ρόλο και το γόητρο ανάμεσα στις λοιπές παγκόσμιες ηγεμονικές δυνάμεις. Εξάλλου οι ιδρυτικές αρχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την έννοια της δημοκρατίας και των πολιτικών ελευθεριών, βρίσκονται σε πλήρη αντιπαράθεση με το κομματικό σύστημα της Κίνας, και τη χρήση των δυνατοτήτων τεχνητής νοημοσύνης (AI-Artificial Intelligence) και του κυβερνοπολέμου.

Η Ε.Ε. καθιέρωσε επίσημα διπλωματικές σχέσεις με την Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας το 1975, χωρίς όμως μια ξεκάθαρη στρατηγική.⁹⁶ Ήδη είχαν συνάψει σχέσεις με την Κίνα οι τρεις μεγάλοι της Ευρώπης, (η Βρετανία, η Γαλλία και η Γερμανία) εστιάζοντας η μεν Γερμανία σε εμπορικούς και οικονομικούς δεσμούς και η Γαλλία σε πολιτικές και στρατιωτικές συνεργασίες. Αυτό βέβαια δυσκόλευε την ΕΕ να έχει μια κοινή φωνή και ενιαία πολιτική έναντι της Κίνας.

Το 1985 θεσπίστηκε η συμφωνία για εμπορική συνεργασία η οποία και ενίσχυσε το πλαίσιο των διμερών συναλλαγών. Αυτή η συμφωνία έδωσε στην Κίνα την οντότητα και το γόητρο μιας νέας δύναμης στο παγκόσμιο εμπορικό και πολιτικό στερέωμα. Το 1989 με έναυσμα την αιματηρή καταστολή από το Κομμουνιστικό Κράτος των διαδηλώσεων στην Τιεν Ανμέν, η ΕΕ ταρακουνήθηκε από τον εφησυχασμό της και ενωμένη καταδίκασε την καταστολή. Ακολούθησε η διακοπή των διπλωματικών σχέσεων σε υψηλό επίπεδο τον ίδιο κιάλας μήνα, ενώ η επανεκκίνηση δόθηκε τον επόμενο χρόνο υπό τον όρο του περιορισμού της πώλησης των όπλων στην Κίνα. Μετέπειτα, το 2003 υπεγράφη συμφωνία συνεργασίας ΕΕ-Κίνας με τη συμμετοχή της τελευταίας στο ευρωπαϊκό δορυφορικό σύστημα πλοήγησης Galileo, σημαί-

⁹⁶Dempsey Judy, "How Has Europe's View of the People's Republic of China Changed?", Carnegie Europe, 27/09/2019, Διαθέσιμο στο: <https://carnegieeurope.eu/2019/09/27/how-has-europe-s-view-of-people-s-republic-of-china-changed-pub-79941>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

νοντας την ξεκάθαρη βούλησή της για την ανεξαρτητοποίησή της από τα δορυφορικά συστήματα (GPS) που ελέγχονται από τις ΗΠΑ, στις παραμέτρους της επιλεκτικής ακρίβειας και διαθεσιμότητας τους.

Το 2012 στη 15^η Σύνοδο Κορυφής συζητήθηκαν οι διπλωματικές, οι εμπορικές, οι επενδυτικές και οικονομικές σχέσεις Ε.Ε. και Κίνας, ο στρατηγικός διάλογος και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Αντίστοιχα το 2013 τονίστηκε η βιώσιμη ανάπτυξη καθώς και η ασφάλεια των κινεζικών προϊόντων για τους καταναλωτές.

Η στρατηγική της Ε.Ε. για την Κίνα όπως αυτή επίσημα εκφράζεται από τις Βρυξέλλες⁹⁷ ορίζεται ως σχέση με χαρακτήρα ρεαλιστικό και πραγματιστικό με προσήλωση και πίστη στα συμφέροντα και τις αξίες της Ένωσης. Η προσέγγιση της Ε.Ε. υπολογίζει σε μια θετική ατζέντα εταιρικής σχέσης και σε μια εποικοδομητική διαχείριση των όποιων διαφορών. Σκοπός της Ε.Ε. είναι η βιώσιμη ανάπτυξη και η διεθνή ασφάλεια με αμοιβαία οφέλη εντατικοποιώντας τις μεταρρυθμίσεις, στους τομείς της πολιτικής, της οικονομίας, της κοινωνίας, του εμπορίου, των επενδύσεων, των υποδομών, της ψηφιακής συνδεσιμότητας, του περιβάλλοντος αλλά και σε άλλους τομείς των διμερών σχέσεων τους, με αμοιβαιότητα, θεμιτό ανταγωνισμό και ισομέρεια.

Επίσης στο ίδιο ανακοινωθέν της 1^{ης} Ιουνίου 2017, αναφέρεται ότι «η ΕΕ και η Κίνα συμμετέχουν σε ετήσιο στρατηγικό διάλογο σχετικά με τις διμερείς σχέσεις, με επίκεντρο την εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφαλείας, σε επίπεδο Υπατης Εκπροσώπου/Αντιπροέδρου της Επιτροπής, από την πλευρά της ΕΕ και του Κρατικού Συμβούλου Εξωτερικών Υποθέσεων από την πλευρά της Κίνας. Στόχος της ΕΕ είναι να ενισχύσει τη σχέση της με την Κίνα σε θέματα εξωτερικής πολιτικής και ασφαλείας.

⁹⁷Ευρωπαϊκή Επιτροπή - Δελτίο Τύπου, «Συχνές ερωτήσεις για τις σχέσεις ΕΕ-Κίνας», Βρυξέλλες, 1 Ιουνίου 2017, Διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/MEMO_16_2258, (πρόσβαση 11 28, 2019)

Η Κίνα πλέον είναι πλέον μια παγκόσμια δύναμη και οι αποφάσεις που λαμβάνει είναι ιδιαίτερης αξίας για το σύνολο των προαναφερθέντων θεμάτων που απασχολούν την Ε.Ε όπως επίσης και για τα προβλήματα που αφορούν στην κλιματική αλλαγή, τη μη διάδοση των πυρηνικών όπλων και στην επανόρθωση της οικονομικής σταθερότητας. Επίσης οι οικονομικές και εμπορικές αποφάσεις αλλά και πολιτικές της Κίνας ασκούν σημαίνουσα επιρροή στην ευημερία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η Κίνα σύμφωνα και με την κοινή ανακοίνωση⁹⁸ προς το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο, το ευρωπαϊκό συμβούλιο και το συμβούλιο με θέμα την «ΕΕ-Κίνα - Στρατηγική προοπτική», «αποτελεί βασικό παγκόσμιο παράγοντα και ηγετική τεχνολογική δύναμη. Η αυξανόμενη παρουσία της στον κόσμο, συμπεριλαμβανομένης της Ευρώπης, θα πρέπει να συνοδεύεται από μεγαλύτερο βαθμό ανάληψης ευθυνών για την τήρηση της βασιζόμενης σε κανόνες διεθνούς τάξης, καθώς και από αύξηση της αμοιβαιότητας, της μη εισαγωγής διακρίσεων και του ανοικτού χαρακτήρα του συστήματός της. Οι δημοσίως διακηρυγμένες μεταρρυθμιστικές φιλοδοξίες της Κίνας θα πρέπει να μεταφραστούν σε πολιτικές ή δράσεις ανάλογες του ρόλου και των ευθυνών της», θέτοντας ξεκάθαρα το ζήτημα της ασφάλειας.

Κατά κοινή πίστη η Κίνα είναι μία εξαιρετικά ευέλικτη και ρεαλιστική δύναμη, με απόλυτη επίγνωση του τρόπου διαχείρισης των ζητημάτων που αφορούν την Ε.Ε. Έχοντας την ικανότητα να χρησιμοποιεί και να εκμεταλλεύεται τις διαφορές μεταξύ των κρατών μελών της Ε.Ε., να δημιουργεί επιπλέον σφαίρες επιρροής στην ευρύτερη περιφέρειά της, καταφέρνει και επικρατεί της ΕΕ στην παγκόσμια αγορά. Παράλληλα γνωρίζει και επιδεικνύει την υπεροχή της στο θέμα του συγκριτικού πλεονεκτήματος και της δυναμικής της (εμπορικό ισοζύγιο, εργατικό δυναμικό, ΑΕΠ, κ.λπ.), απέναντι

⁹⁸Υπατη Εκπρόσωπος της Ένωσης για Θέματα Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας, «ΕΕ-Κίνα - Στρατηγική προοπτική», Κοινή ανακοίνωση προς το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο, το ευρωπαϊκό συμβούλιο και το συμβούλιο, Στρασβούργο, 12/3/2019, Διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/communication-eu-china-a-strategic-outlook_el.pdf, (πρόσβαση 11 28, 2019)

σε μια Ε.Ε. κυρίως διχασμένη πολιτικά αλλά και με μικρή θέληση και στρατιωτική επιρροή. Θεωρώντας την Ε.Ε. αδύναμη η Κίνα επιδιώκει τη διμερή σύναψη σχέσεων με στόχο κυρίως την ανταλλαγή ωφελειών οικονομικής φύσης προβάλλοντάς τες ως επικερδείς για όλα τα μέρη.

Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ

Η Κίνα μέχρι και τα τέλη της δεκαετίας του 70 δεν επιδίωκε κάποιο διακριτό ρόλο στην περιοχή των Βαλκανίων παρότι είχε μια σθεναρή συνεργασία με την Αλβανία και παρά πολλούς κοινούς τόπους πολιτικής επικοινωνίας με τα λοιπά βαλκανικά κράτη λόγω των κοινών κομμουνιστικών καταβολών και πεποιθήσεων. Κατά το έτος 1978 εισήγαγε μια καινούρια πολιτική συνεκτικότητας που είχε ιδιαίτερη βαρύτητα και εφαρμογή στην περιοχή των Βαλκανίων αλλά και στην Νοτιοανατολική Ευρώπη, καθώς η προαναφερθείσα περιοχή ήταν ανέκαθεν επεκτατικός στόχος επιρροής της διπλωματικής πολιτικής της Κίνας, με σκοπό να εισχωρήσει και να κερδίσει μια θέση αντίστοιχη ή ακόμη και καλύτερη από αυτή της πανίσχυρης Σοβιετικής Ένωσης αρχικά και στη συνέχεια να αποκτήσει τον δρόμο-έξοδο προς την υπόλοιπη Ευρώπη. Για να το πετύχει αυτό επεδίωξε τη δημιουργία αξιόπιστων και θελκτικών σχέσεων με τα κράτη που δυνητικά θα μπορούσαν να βοηθήσουν την εξελικτική πορεία της Κίνας, ξεκινώντας με τη διακοπή των σχέσεων με την Αλβανική κυβέρνηση του Ενβέρ Χότζα και αναπτύσσοντας παράλληλα οικονομικό-πολιτική σχέση με τη Ρουμανία του Τσαουσέσκου και τη Γιουγκοσλαβία του Τίτο.

Η επόμενη περίοδος όμως μετά και τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας έφερε την περιοχή σε μια μεταβατική περίοδο συνεχόμενης αναταραχής και έντονης πολιτικής και κοινωνικής αστάθειας. Η περιοχή που έψαχνε η Κίνα για να προσαρτήσει στο άρμα επιρροής της για νέες επενδύσεις, εμπόριο και διπλωματικές σχέσεις έσβηνε σαν προοπτική. Υπό αυτές τις συνθήκες η Κίνα ανέπτυξε μια νέα στρατηγική εξωτερικής πολιτικής για τα Βαλκάνια, για αύξηση της εναλλακτικότητας των οικονομικών

και πολιτικών της συμμάχων. Βάσει αυτού του σχεδίου άλλαξε τον τρόπο διείσδυσης της, μέσω της αύξησης των εμπορικών σχέσεων, των επενδύσεων της σε εναλλακτικές ενεργειακές πηγές και άνοιξε τις πόρτες σε νέες μη παραδοσιακές πολιτικές συμμαχίες. Μέρος αυτής της στρατηγικής οικονομικής επικράτησης στην Ευρώπη είναι η αξιοποίηση των ανεκμετάλλευτων δυνατοτήτων, πόρων, δομών και επιχειρήσεων της Βαλκανικής με την πραγματοποίηση στρατηγικών μακρόπνοων επενδύσεων σε όλη την περιφέρεια της, με κύριο παράδειγμα αυτό της Ελλάδας.

Η τακτική από τις κινέζικες επιχειρήσεις είναι να μην ανταγωνίζονται τις τοπικές αγορές αλλά να δημιουργούν τις βάσεις παραγωγής ευρύτερα αυτών, ώστε να μην αισθάνονται ανασφάλεια και έτσι να αποκτούν την προσδοκώμενη βιομηχανική ωριμότητα και τεχνογνωσία, που επιζητούν για να εξασφαλίσουν την επιθυμητή μετάβαση στις αγορές της δύσης. Παράλληλα δημιουργούνται σχέσεις ισχυρής αλληλεξάρτησης εκτός του οικονομικού τομέα, στις κοινωνικές και πολιτικές δομές με αποτέλεσμα από τη μια την ισχυροποίηση του κινεζικού παράγοντα στην περιοχή και από την άλλη τη εύκολη δημιουργία του ποθητού ελεύθερου εμποδίων διαδρόμου στις αγορές και στις κοινωνίες της Δυτικής Ευρώπης που είναι και το ζητούμενο της Κίνας.

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ

Σε σχέση με τον στρατιωτικό τομέα η Κίνα δεν έχει εμφανή στρατιωτική παρουσία εντός των Βαλκανίων. Εξάλλου στα Βαλκάνια 7 εκ των κρατών (Ελλάδα, Βουλγαρία, Ρουμανία, Αλβανία, Κροατία, Σλοβενία, Μαυροβούνιο) και η Τουρκία είναι ήδη μέλη της Βορειοατλαντικής συμμαχίας καθώς και άλλα που βρίσκονται σε διαδικασία ένταξης σ' αυτήν. Συνεπώς οποιαδήποτε στρατιωτική ανάμιξη της Κίνας θα προκαλούσε τον έντονο προβληματισμό και ανησυχία των ΗΠΑ.

Ορισμένα πρώτα δειλά βήματα έχουν γίνει στη Σερβία με τη δωρεά⁹⁹ στρατιωτικού εξοπλισμού αξίας 900.000 Ευρώ, για την ενίσχυση του Σερβικού στρατού καθώς και με την επικείμενη συμφωνημένη αγορά¹⁰⁰ των 9 μη επανδρωμένων αεροσκαφών (Pterodactyl-1, drones) και με την προοπτική επέκτασης της αγοράς με άλλα 15. Πρόκειται για ένα ακόμη βήμα κατάκτησης της Κίνας αφού για πρώτη φορά εξάγει τα όπλα της σε ευρωπαϊκό έδαφος, αυξάνοντας ακόμη ένα πεδίο επιρροής. Παράλληλα η επέκταση της συνεργασίας της με την κινεζική εταιρεία τηλεπικοινωνιών Huawei στον τομέα των δικτύων 5G θα δώσει μια μεγάλη ώθηση στη Σερβική κοινωνία στους τομείς της υψηλής τεχνολογίας, της ασφάλειας αλλά ίσως και της εκμετάλλευσης όλων των παραπάνω για στρατιωτικούς σκοπούς.

Επιπλέον η Κίνα εκτός από στρατιωτικού τύπου επενδύσεις που θα χαρακτηριζόταν επί του παρόντος μικρές και αρκετά προσεκτικές, έτσι ώστε να μην προκαλούν το «ενδιαφέρον» των ανταγωνιστών της όπως της Ρωσίας, των ΗΠΑ, και της ΕΕ, (και να αισθάνονται «δίλλημα ασφαλείας»), δραστηριοποιείται και σε κοινές στρατιωτικές Ασκήσεις όπως με την Ελλάδα¹⁰¹ με σκοπό την προαγωγή του επιπέδου συνεργασίας και αμοιβαίας κατανόησης μεταξύ των μονάδων του Πολεμικού Ναυτικού των δύο χωρών. Ταυτόχρονα όμως, με τη φυσική της προσέλευση ως στρατιωτική οντότητα, εντείνεται η Κινεζική παρουσία στη Μεσόγειο και η επιρροή της στον τομέα της άμυνας και της ασφάλειας ισχυροποιείται.

⁹⁹The Serbian Armed Forces (SAF), "Chinese donation to the Serbian Armed Forces", 20/06/2017 Διαθέσιμο στο: <http://www.vs.rs/en/news/8C2717377C3311E79F800050568F6690/chinese-donation-to-the-serbian-armed-forces>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

¹⁰⁰Yan Sophia, "China sells armed drones to Serbia amid concerns arms deal could destabilise region", The Telegraph, 11/9/19, Διαθέσιμο στο: <https://www.telegraph.co.uk/news/2019/09/11/china-sells-armed-drones-serbia-amid-concerns-arms-deal-could/>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

¹⁰¹Η Καθημερινή-ηλεκτρονικός τύπος, «Συνεκπαίδευση Πολεμικού Ναυτικού με το Ναυτικό της Κίνας στο Σαρωνικό», 27/7/19, Διαθέσιμο στο: <https://www.kathimerini.gr/920299/article/epikairothta/ellada/synekpaideysh-polemikoy-naytikoy-me-to-naytiko-ths-kinas-sto-sarwniko> (πρόσβαση 11 28, 2019)

Αξίζει να σημειωθεί ότι αρκετοί Κινέζοι αξιωματικοί, μετεκπαιδεύονται στην Ελλάδα στο ανώτατο επίπεδο των στρατιωτικών σχολών της, όπως αυτό της Ανώτατης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου γεγονός που έχει βαρύνουσα σημασία για τη θέληση της Κίνας για εμπάθυνση, κατανόηση και περαιτέρω συνεργασία στον στρατιωτικό τομέα με ένα μέλος του NATO και της ΕΕ.

Ένας παράγοντας που δεν πρέπει να παραλείπεται είναι η κοινή πεποίθηση του γεγονότος ότι η Κίνα έχει εξελίξει τις ΕΔ της, ώστε αυτές να μπορούν να διεξάγουν και επιχειρήσεις διαφορετικές από τις γνωστές ως συμβατικές. Οι ικανότητες της, η απόλυτη τεχνολογική της υπεροχή, η τεχνολογική της συνέργεια με τις επενδύσεις σε όλη την ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων την καθιστούν έναν παράγοντα κλειδί στον τομέα της ασφάλειας.

Ο μοναδικός τρόπος εμπλοκής της Κίνας στην περιοχή των Βαλκανίων μπορεί να πραγματοποιηθεί κυρίως μέσω ενός έμμεσου κρυφού υβριδικού πολέμου με κυβερνοεπιθέσεις, με σκοπό την ασφάλιση των επενδύσεών της ή την υπονόμευση των αντιπάλων της. Ένα από τα κράτη που προσφέρονται για να προασπίσουν τις θέσεις της Κίνας και να μπορεί να δρα συγκεκαλυμμένα εντός αυτής όσον αφορά τις πληροφοριακές επιχειρήσεις, είναι αυτό της Σερβίας με μακρά ιστορία φιλίας που έχει χαραγμένες τις ρίζες της από τον νατοϊκό βομβαρδισμό της κινεζικής πρεσβείας στο Βελιγράδι τη νύχτα της 7^{ης} Μαΐου 1999.

Παράλληλα έχοντας πλέον μια πολύ ισχυρή αμυντική βιομηχανία, αν και οι ευρωπαϊκές χώρες δεν προμηθεύονται οπλικά συστήματα από την Κίνα, όντας οι περισσότερες μέλη του NATO, προσδοκούν με την ειρηνική διείσδυση στα Βαλκάνια να κερδίσουν μερίδιο στην αγορά της άμυνας, βασιζόμενοι στο χαμηλό κόστος, την τεχνολογική υπεροχή και την εξατομικευμένη εξυπηρέτηση στις ανάγκες της χώρας

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΙΣΧΥΣ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ

Η διπλωματική ισχύς της Κίνας αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο της σύγχρονου εποχής για τη διεθνή προώθηση των κινεζικών θέσεων. Η Κίνα είναι ένα από τα πέντε μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ και με το δικαίωμα άσκησης της αρνησικυρίας για αποφάσεις που ενδέχεται να πάρει την καθιστά δικαιωματικά βασικό συνομιλητή και παράγοντα σε ζητήματα που υφίστανται και επιζητούν λύση στα Βαλκάνια. Φυλετική και θρησκευτική συγγένεια δεν υπάρχει με τις χώρες των Βαλκανίων και αυτό ενισχύει την εικόνα της, ως αξιόπιστο και συνετό συνομιλητή, που στο πλαίσιο της διεθνούς νομιμότητας χωρίς αγκυρώσεις και χωρίς να υπάρχει ο κίνδυνος προσβολής των βαλκανικών πεποιθήσεων και παραδόσεων, μπορεί να σταθεί και να συνεργήσει με τα κράτη της βαλκανικής για το κοινό καλό.

Εκτός των διεθνών οργάνων που είναι μέλος ή/και συμμετέχει, δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στη διπλωματική της ισχύ. Παράλληλα η Κίνα με οξυδέρκεια στα Βαλκάνια χρησιμοποιεί την οικονομική της ισχύ για την εκπλήρωση των διπλωματικών της στόχων. Στόχοι της αποτελούν τα Πανεπιστήμια και τα ΜΜΕ όπου με την κατάλληλη χειραγώγηση τους θα αποτελούν στο μέλλον τους καλύτερους πρεσβευτές της στο εξωτερικό. Στη δημόσια διπλωματία της επίσης έχει στρατολογήσει και τα ψηφιακά μέσα που έχουν μεγάλη αποτελεσματικότητα, ειδικά σε περιοχές όπως τα Βαλκάνια με χαμηλή τεχνολογική παιδεία, όχι τόσο με τη διασπορά του υλικού που φέρουν αλλά κυρίως με τη διαμόρφωση της ψηφιακής κουλτούρας.

Τον Απρίλιο του 2019 διεξήχθη στο Πεκίνο συνάντηση του δικτύου ΜΜΕ με στόχο τη θετική κάλυψη του έργου και τη δημιουργία ευνοϊκής κοινής γνώμης στις χώρες του BRI αποτελούμενη από 182 μέσα ενημέρωσης από 86 χώρες.¹⁰²

¹⁰²Abdi Latif Dahir, "China Wants to Use the Power of Global Media to Dispel Belt and Road Debt Risks," Quartz, 25/4/2019, Διαθέσιμο στο: <https://qz.com/africa/1604677/china-is-using-african-media-to-back-belt-and-road-initiative/>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

Έκθεση των «δημοσιογράφων χωρίς σύνορα» κατέληξε στο συμπέρασμα¹⁰³ ότι η Κίνα στοχεύει στην οικοδόμηση μιας «νέας σειράς μέσων μαζικής ενημέρωσης στην οποία οι δημοσιογράφοι δεν θα είναι τίποτα περισσότερο από τα όργανα της κρατικής προπαγάνδας».

Προσθέτοντας και τα εργαλεία των δικτύων επικοινωνίας 5^{ης} γενιάς στα οποία είναι πρωτοπόρος και τις δυνατότητες που προκύπτουν από την τεχνητή νοημοσύνη, αντιλαμβανόμαστε ότι η διπλωματική της ισχύς στα επόμενα χρόνια θα περάσει σε ένα ξεχωριστό επίπεδο επηρεασμού των φίλων αλλά και αντιπάλων της Κίνας, που θα την καθιστά έναν από τους πιο «θελκτικούς συμμάχους».

Η εκμετάλλευση της διπλωματικής ισχύος της Κίνας στα Βαλκάνια πρέπει να περνά από μια συλλογικότητα των κρατών των Βαλκανίων διαμέσως στοιχισμένων κοινών πρωτοβουλιών, θέσεων και πολιτικών. Απαιτείται μεγαλύτερη Βαλκανική συνεργασία απέναντι σε μια διπλωματική ισχύ ασύμμετρης δυναμικής όπως της Κίνας.

Η κατάχρησή της ενδέχεται να προκαλέσει αντιδράσεις στην περιφέρεια των Βαλκανίων, την ΕΕ και τις ΗΠΑ δημιουργώντας ένα δίλλημα τύπου «ασφαλείας/αποστασίας» με πιθανότερο τον αρνητικό αντίκτυπο σε θέματα ασφάλειας και σταθερότητας. Η συνετή όμως χρησιμοποίηση της διπλωματικής ισχύος της Κίνας στα Βαλκάνια θα επιφέρει θετική απήχηση στις θέσεις των Βαλκανικών χωρών στο ευρύτερο περιφερειακό και διεθνές περιβάλλον, ενίσχυση στη σταθερότητα και την ασφάλεια της περιοχής, καθώς και περιορισμό στις βλέψεις του Κινέζικου παράγοντα ο οποίος θα έχει απέναντι του ένα συντεταγμένο Βαλκανικό πυρήνα με κοινές θέσεις για την συνεργασία και την προοπτική του.

¹⁰³Reporters Without Borders, "China's Pursuit of a New World Media Order," 22/03/2019, Διαθέσιμο στο: https://rsf.org/sites/default/files/en_rapport_chine_web_final_3.pdf (πρόσβαση 11 28, 2019), σελ. 3

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η διπλωματία της Κίνας έχει να επιτελέσει ένα μεγάλο έργο αρχικά για να ανταπεξέλθει στα ζητήματα ασφαλείας της περιοχής αλλά και να αντιμετωπίσει την έντονη καχυποψία της ΕΕ για τις πρακτικές της.

Τα τελευταία χρόνια η ανησυχία έχει αυξηθεί στην Ευρώπη για τον γεωπολιτικό ανταγωνισμό στα Βαλκάνια. Η επικεφαλής της εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ Φεντερίκα Μογκερίνι (Federica Mogherini)¹⁰⁴ μετά από επίσκεψη στην περιοχή των δυτικών Βαλκανίων στις 6 Μαρτίου 2017 προειδοποίησε ότι, «Τα Βαλκάνια μπορούν εύκολα να γίνουν σκακιέρα όπου μπορεί να παιχτεί ένα μεγάλο παιχνίδι ισχύος». Ίσως τότε να εννοούσε κυρίως τη Ρωσία με την παρατήρηση της. Όμως άλλη πλέον είναι η μεγάλη δύναμη. Η Κίνα που μέσω της εμβληματικής πρωτοβουλίας «Ένας δρόμος, μια ζώνη» -BRI, φέρνει εκτός από δρόμους και σιδηροδρόμους μια νέα προοπτική και προσδοκίες στην περιοχή. Με αυτόν τον τρόπο μπορεί να δοθεί μια ώθηση στην περιοχή συνδέοντάς την με την τεράστια και πολλά υποσχόμενη αγορά της Κίνας, αλλά μπορεί επίσης να προκαλέσει αβεβαιότητα και κλυδωνισμούς στη σχέσεις της περιοχής με την ΕΕ, καθώς τα σχέδια που υποστηρίζει η Κίνα υπονομεύουν ενίοτε τις μεταρρυθμίσεις που προωθεί η ΕΕ και έχουν σκοπό την ασφάλεια και τη σταθερότητα.

Οι κινεζικές πρωτοβουλίες καλύπτουν διάφορες περιοχές στα Βαλκάνια. Περιλαμβάνουν την κατασκευή καινούριων υποδομών, τη δημιουργία διαδρόμων, ενώνουν τις αγορές μεταξύ τους, επενδύουν στη βιομηχανία, στα ΜΜΕ, στον πολιτισμό αλλά και στην καινοτομία.

¹⁰⁴EWB Archives, "Mogherini: Balkans can easily become one of chessboards where big power game can be played", (*European Western Balkans is a regional web portal specialized in European integration process of the Western Balkan countries*), 07.03.2017, Διαθέσιμο στο: <https://europeanwestern-balkans.com/2017/03/07/mogherini-balkans-can-easily-become-one-of-chessboards-where-big-power-game-can-be-played/> (πρόσβαση 11 28, 2019)

Παράλληλα στην περιοχή δραστηριοποιούνται κινέζοι κατασκευαστές που αποκτούν ευρωπαϊκές συστάσεις και βιογραφικό θετικό επακόλουθο για την πρόσβαση αργότερα στην κατασκευαστική αγορά της ΕΕ όπως αυτή των σιδηροδρόμων. Ο σιδηρόδρομος Βελιγραδίου-Βουδαπέστης, κατασκευάζεται από κινεζικές εταιρείες, σύμφωνα όμως με τα ευρωπαϊκά πρότυπα και υπό την επίβλεψη των ευρωπαϊκών οργανισμών πιστοποίησης, βοηθώντας τους κινέζους εργολάβους να κερδίσουν γόητρο και αξία, ενώ η πρωτοβουλία BRI κατακτά ακόμη ένα εσωτερικό της στόχο.

Οι διεθνείς αντιδράσεις στις κινεζικές πρωτοβουλίες συχνά αντανακλούν τις ανησυχίες σχετικά με τη μεταβαλλόμενη γεωπολιτική ισορροπία της ισχύος. Οι σιδηρόδρομοι και οι δρόμοι έχουν χάσει την πρωταρχική τους σημασία ως προβολή των κινεζικών οικονομικών συμφερόντων και παίρνουν τη μορφή των μεγάλων επενδύσεων που χρησιμεύουν ως φορέας πολιτικής και κανονιστικής επιρροής. Πράγματι, τα κινεζικά έργα υποδομής έρχονται συχνά με μια «πολιτική τιμή εξαγοράς», ενισχύοντας την υποψία των μακροπρόθεσμων στόχων της Κίνας στην περιοχή. Η Κίνα δεν στοχεύει στην εξαγωγή οποιασδήποτε ιδεολογίας, αλλά με κάθε μεγάλο έργο το κρατικό μοντέλο και η πρακτική της, κυριαρχεί και ενσωματώνεται στα Βαλκάνια, αυξάνοντας τον κίνδυνο υπονόμευσης της μεταρρυθμιστικής ατζέντας της ΕΕ.

ΚΙΝΑ ΚΑΙ Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Η πρόκληση της Κίνας σε σχέση με τα συμφέροντα της ΕΕ στην περιοχή είναι διαφορετική από αυτή που προέρχεται από τη Ρωσία στην περιοχή και προκαλεί παραδοσιακά την ανησυχία στην ΕΕ.

Η Κίνα υποστηρίζει, προβάλλει και επωφελείται από τη σταθερότητα της περιοχής, σε αντίθεση με τη Ρωσία, η οποία μπορεί να ωφεληθεί από την αποσταθεροποίησή της. Δεν αποσκοπεί στην υπονόμευση της εμπιστοσύνης στα δημοκρατικά πολιτικά συστήματα και δεν χρησιμοποιεί σημεία προπαγάνδας για να εξάγει ιδεολογία ή να ανατρέψει την ένταξη της περιοχής στην ΕΕ ή στο ΝΑΤΟ. Η Κίνα δεν έχει

κάποιο εναλλακτικό πολιτικό όραμα για τα Βαλκάνια ή μηχανισμό για να τα υπαγάγει. Υποστηρίζει ουσιαστικά την ευρωπαϊκή προοπτική της περιοχής, καθώς χρειάζεται ένα ικανό επίπεδο πολιτικής σταθερότητας και ασφάλειας για να διευκολύνει, να ασφαλίσει και τελικώς να μεγιστοποιήσει τα οικονομικά της συμφέροντα.

Η πολιτική της εδραίωση απαιτεί σταθερές βάσεις στην περιοχή και η προσέγγισή της βασίζεται στη χρήση οικονομικής πολιτικής προσανατολισμένη για την εξυπηρέτηση των βασικών στόχων της εξωτερικής της πολιτικής. Μπορεί να εκφράζει για παράδειγμα τη δυσαρέσκειά της για την ένταξη του Μαυροβουνίου¹⁰⁵ στο NATO, αλλά δεν επιδίωξε να τιμωρήσει τη χώρα για την απόφασή της με οικονομικές κυρώσεις όπως έκανε η Ρωσία¹⁰⁶. Αντί αυτού η Κίνα, δείχνει μια αξιοσημείωτη προσαρμοστικότητα στις Βαλκανικές πολιτικές συνθήκες και επιδιώκει όμως αντίστοιχα να αξιοποιήσει την οικονομική της δέσμευση, για πολιτική στήριξη σε κρίσιμα ζητήματα της εξωτερικής της πολιτικής που την αφορούν (όπως η απόφαση διαιτησίας της Νότιας Κίνας).

Η ΔΙΑΧΥΣΗ ΤΟΥ ΚΙΝΕΖΙΚΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ

Με την πρωτοβουλία BRI η Κίνα σηματοδοτεί την ηγετική της θέση όσον αφορά τη συνδεσιμότητα και την οικονομική ολοκλήρωση, εισάγοντας ταυτόχρονα νέους κανόνες και αξίες, που συχνά προκαλούν προβλήματα στην ΕΕ και στην ατζέντα μεταρρύθμισης. Οι κινεζικές επενδύσεις σε όλους τους τομείς επαναλαμβάνουν την προτίμηση της Κίνας για διμερείς συμφωνίες των κρατών και όχι σε συμφωνίες που βασίζονται στην αγορά, στους νόμους και τη διαφάνεια που τη διέπουν. Με τον

¹⁰⁵Shim Elizabeth, "China opposes Montenegro's accession to NATO", United Press International (UPI), 3/12/2015, Διαθέσιμο στο: https://www.upi.com/Top_News/World-News/2015/12/03/China-opposes-Montenegros-accession-to-NATO/7541449170605/, (πρόσβαση 11 28, 2019)

¹⁰⁶Luhn Alec, "Montenegro finds itself at heart of tensions with Russia as it joins Nato", The Guardian, 25/5/2017, Διαθέσιμο στο: <https://www.theguardian.com/world/2017/may/25/montenegro-tensions-russia-joins-nato-member>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

τρόπο αυτό οι επενδύσεις πολιτικοποιούνται και αμφισβητούν το μοντέλο ανοικτών και διαφανών διαδικασιών της ΕΕ.

Η Κίνα συχνά καιροσκοπικά εκμεταλλεύεται τις τριβές της περιοχής, προσφέροντάς η ίδια μια εύκολη έτοιμη εναλλακτική λύση στις δυτικές απαιτήσεις για μεταρρυθμίσεις με αυτονόητα τα προσωπικά της οφέλη και την επιδίωξη των απώτερων σκοπών της.

Παρά όμως τις αδυναμίες και τους προβληματισμούς που εγείρει η Κινεζική ανάμιξη στην περιοχή, η Κίνα θεωρείται ολοένα και περισσότερο αξιόπιστη πηγή οικονομικής ανάπτυξης και εταίρος για βιομηχανική αναδιάρθρωση. Ενώ οι διεθνείς οργανισμοί απαιτούν ιδιωτικοποίηση αναποτελεσματικών βιομηχανιών, οι κινεζικές εξαγορές περιουσιακών στοιχείων της βαριάς βιομηχανίας βοηθούν στην προφύλαξη της τοπικής κοινωνίας με την προστασία των τοπικών θέσεων εργασίας, όπως συνέβη με την εξαγορά του χαλυβουργείου της Σερμερέβο της Σερβίας και όχι μόνο. Βέβαια πολλές από αυτές τις επενδύσεις συχνά δεν βασίζονται σε ρεαλιστικές και βιώσιμες εκτιμήσεις όπως π.χ συνέβη στην αναγκαιότητα και τον κυκλοφοριακό φόρτο της κατασκευής του αυτοκινητοδρόμου στο Μαυροβούνιο όπως υποστηρίζει η ΕΕ.

Ενώ τα συνδυασμένα κονδύλια της ΕΕ για την υποδομή και την οικονομική ανάπτυξη είναι στην πραγματικότητα μεγαλύτερα και φθηνότερα για τις Βαλκανικές χώρες (η ΕΕ παρέχει συχνά επιχορηγήσεις, ενώ η προσφορά της Κίνας περιορίζεται στα δάνεια), πολύ συχνά η προσφορά της ΕΕ υποβαθμίζεται απέναντι στην Κίνα, λόγω των δυσκίνητων γραφειοκρατικών κανόνων που συνδέονται με τη χρηματοδότηση της ΕΕ. Οι διαδικασίες της ΕΕ επιβάλλουν στις τοπικές αρχές ένα σύνολο κανόνων που καθορίζεται από τη σχετική ευρωπαϊκή νομοθεσία ή τους διεθνείς οργανισμούς στη διαχείριση των κεφαλαίων για ένα συγκεκριμένο έργο, με αποτέλεσμα να καθυστερεί μέχρι και 12 μήνες μεταξύ συμφωνίας και έναρξης της εκτέλεσης.

Αντίθετα, λόγω της ευελιξίας του κινεζικού μοντέλου, τα σχέδια που υποστηρίζονται από την Κίνα μπορούν να συμφωνηθούν μόνο με τους τοπικούς πολιτικούς παράγοντες, δηλαδή με κανόνες δημοσίων συμβάσεων που βασίζονται στην πολιτική ηγεσία και όχι στην αγορά, με αποτέλεσμα την ενίσχυση της συνδιαλλαγής, της αδιαφάνειας και της διαφθοράς. Επίσης τα κινεζικά έργα μπορεί να είναι λιγότερα και μικρότερης αξίας από τα ευρωπαϊκά, είναι όμως πιο αντιληπτά λόγω της καλύτερης προβολής και προώθησης.

Το αποτέλεσμα είναι ότι η Κίνα με πολύ μικρότερο μερίδιο χρηματοδότησης της περιφέρειας από αυτήν της ΕΕ και των διεθνών οργανισμών, καταφέρνει να υπονομεύσει την περιφερειακή ατζέντα της ΕΕ. Η ευθυγράμμιση με τις προϋποθέσεις που απαιτούνται από την ΕΕ είναι δαπανηρή και χωρίς σαφείς προοπτικές ένταξης και έτσι πολλές χώρες αποφεύγουν τις προσπάθειες μεταρρύθμισης, ιδίως όταν υπάρχουν ευκολότερες εναλλακτικές λύσεις. Οι ιστορικές και πολιτικές καταβολές και η δυσαρέσκεια με το φιλελεύθερο μοντέλο είναι ορατή σε ολόκληρη την περιοχή και διευκολύνει περαιτέρω τις κινεζικές θέσεις. Οι Βαλκανικές χώρες λόγω της οικονομικής τους κατάστασης προσπαθούν να αντλήσουν οικονομικούς πόρους από κάθε πηγή επιζητώντας και άμεσα, ορατά αποτελέσματα με επακόλουθο η ισορροπία ανάμεσα στο μοντέλο που βασίζεται στην αγορά και το κρατικό μοντέλο να γέρνει προς όφελος του τελευταίου. Η κατάληξη είναι η ενίσχυση της λαϊκιστικής ατζέντας και η απογοήτευση με τις μεταρρυθμίσεις της αγοράς και της διακυβέρνησης που προωθεί η ΕΕ.

Όλα τα παραπάνω αποτελούν εκτός από βραχυπρόθεσμο οικονομικό όφελος και εστίες μακροπρόθεσμης αποσταθεροποίησης στην περιοχή στο θέμα της εσωτερικής ασφάλειας, που κατόπιν των κατάλληλων συνθηκών μπορεί σε μια εύθραυστη περιοχή εύκολα να εξαχθεί. Ουσιαστικά η Κίνα οδηγείται με τις πρακτικές της σε ένα παράδοξο, καθώς τείνει να υπονομεύσει την ίδια τη σταθερότητα από την οποία εξαρτάται η βιωσιμότητα της πρωτοβουλίας της. Η κινεζική πρόοδος είναι εφικτή

στα Βαλκάνια, επειδή η ΕΕ εγγυάται την πολιτική σταθερότητα της περιοχής και ως εκ τούτου, τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των κινεζικών επενδύσεων. Ομοίως, οι κανόνες υψηλής ποιότητας και οι απαιτήσεις μεταρρύθμισης που συνδέονται με τη χρηματοδότηση της ΕΕ επιτρέπουν στην Κίνα μια στρατηγική χαμηλού κόστους σε σχέση με αυτήν της ΕΕ., παράλληλα όμως θα αυξάνει η αξία των έργων της και των κατασκευαστών της.

Αλλά το πιο σημαντικό, με την πρωτοβουλία της Κίνας είναι ότι υπενθυμίζει σε όλους ότι θα υπάρξει ένας τρομερός ανταγωνισμός για τα υπάρχοντα οικονομικά κέντρα εξουσίας που η ΕΕ πρέπει να αντιμετωπίσει και να ανταποκριθεί επαρκώς ειδάλλως η μεταρρυθμιστική ατζέντα της θα χάσει την αξιοπιστία της.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Η εμπλοκή της Κίνας στα Βαλκάνια όσον αφορά στο ζήτημα της ασφάλειας στην περιοχή αλλά και ευρύτερα στο θέμα της διπλωματικής ισχύος και του ρόλου της Ελλάδας εντός Βαλκανικής, αλλά και εντός της Ε.Ε., της οικονομικής ανάπτυξης της Ελλάδας καθώς και των γειτόνων της είναι καθοριστική για τους εξής λόγους:

Αρχικά η Ελλάδα λόγω γεωγραφίας, ως πύλη της κινεζικής πρωτοβουλίας στην Ευρώπη έχει βαρύνουσας σημασίας συμμετοχή και λόγο, για την ίδια την πρωτοβουλία και την εξέλιξη της. Η αμφίδρομη λειτουργία αυτής της συνεργασίας αναδεικνύει τη γεωπολιτική βαρύτητα της Ελλάδας ως ιδανική αφετηρία, ώστε να φτάσει τις αναδυόμενες αγορές σε Μεσόγειο αλλά και Μαύρη θάλασσα, ενώ η Κίνα αντιμετωπίζεται ως μια εναλλακτική λύση-διέξοδο από την οικονομική κρίση και όχημα προόδου για την ελληνική οικονομία.

Επίσης η Ελλάδα για την Κίνα παραμένει μια ιδιαίτερα χρήσιμη φωνή στην ΕΕ ως μέλος του πυρήνα της. Βάσει αυτών των συνθηκών μπορεί να εκμεταλλευτεί αυτές τις συνθήκες για την οικονομική της ανάπτυξη, τη σύναψη επιπλέον συμμαχιών με κοινό σκοπό το όφελος και τη συνέργεια με την Κίνα. Επίσης η προώθηση τέτοιων

συμμαχιών ισχυροποιούν τη θέση της χώρας μας στο περιφερειακό περιβάλλον καθώς και στο διεθνές.

Παράλληλα η προσεκτική εμβάθυνση των σχέσεων μας με την Κίνα αποκτά ιδιαίτερη σημασία στο βαλκανικό περιβάλλον διότι με αυτόν τον τρόπο μπορεί να εισαγάγει τις θέσεις της στην περιοχή περαιτέρω και να αναδειχθεί ως ηγέτιδα και αξιόπιστη παρουσία.

Οι θέσεις της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδας στην Ευρώπη αποκτούν ιδιαίτερη επίσης βαρύτητα όταν αυτές εκφράζονται με τρόπο που δεν απειλείται η ευρωπαϊκή συνοχή και ο ενιαίος λόγος της ένωσης, αφού πίσω από την Ελλάδα οι ευρωπαίοι εταίροι μας, προσβλέπουν σε περαιτέρω συνέργειες και επηρεασμούς.

Αποκτώντας μεγαλύτερη εμβάθυνση στην συνεργασία της η Κίνα και οικοδομώντας περισσότερο την πρωτοβουλία της στα βαλκάνια, η σημασία της Ελλάδας είναι διττή, ως δέκτης των αλλαγών και ως συνδιαμορφωτής τους, αλλά και ως ευρωπαϊκός ελεγκτικός φορέας κράτους μέλους της ΕΕ που φέρει και προάγει τις αρχές, τους νόμους και τις δεσμεύσεις του ευρωπαϊκού πολιτισμού και γίνεσθαι.

Παράλληλα στη διαχρονικά εύθραυστη ισορροπία της βαλκανικής που μαστίζεται από εθνοτικές, θρησκευτικές, γλωσσολογικές, πολιτισμικές και ιδεολογικές διαφορές, η είσοδος μιας ουδέτερης άφθαρτης υπερδύναμης με ελκυστικές προτάσεις και καλοφτιαγμένο αφήγημα προόδου και προοπτικής, δημιουργεί συνθήκες συνεργατικής συμπεριφοράς, συμμετοχικής λήψης των αποφάσεων, ειρήνης και ασφάλειας, που με τη σωστή κοινωνικοποίηση τους, γίνονται κοινή συνείδηση με αποτέλεσμα την μακροπρόθεσμη λείανση των αντιπαλοτήτων και των πηγών αστάθειας. Σε ένα τέτοιο περιβάλλον σταθερότητας οι εξωτερικοί δρώντες όπως η Ρωσία και η Τουρκία, αποδυναμώνονται, αποκτούν δυσκολότερο «έργο», δεν γίνονται εύκολα αποδεκτοί, με παράπλευρη συνέπεια την ενδυνάμωση του γοήτρου της Ελλάδας τουλάχιστον ως ευρωπαϊκή ελπίδα.

Η πρωτοβουλία BRI δημιουργεί σχέσεις αλληλεξάρτησης σε πάρα πολλούς τομείς και με δευτερογενείς παράπλευρες επιδράσεις οι οποίες πολλές εξ αυτών όπως είδαμε είναι θετικές, ενίοτε απροσδόκητες αλλά και ευπρόσδεκτες. Το πλέγμα αυτών των σχέσεων προσέδωσε πιο περίπλοκα χαρακτηριστικά στην ισχύ των κρατών και στις παραμέτρους αυτής και δεν πρέπει να λογίζονται πια ως απλά μεμονωμένα στοιχεία ανεξάρτητα, αλλά ως δυναμικά αλληλοεπηρεαζόμενα σύνολα που η λειτουργία του καθενός επιφέρει αλλαγές στο άλλο. Υπό αυτό το πλαίσιο αν και η αλληλεξάρτηση μεταξύ κρατών προσφέρεται και ως πηγή ισχύος και επειδή δεν υπάρχει πάντα μια πλήρως ισορροπημένη εξάρτηση, ενίοτε δημιουργούνται ανταγωνισμοί ισχύος. Στην περίπτωση των Βαλκανίων όμως μετά από μακρά περίοδο επιβαλλόμενων συνθήσεων και αιματηρών αποδομήσεων και διαμελισμού, η έννοια της αλληλεξάρτησης ενδεχομένως και πιο πιθανό είναι να ενισχύσει το κλίμα συνεργασίας μεταξύ των κρατών της, λόγω της αυξανόμενης οικονομικής αλληλεξάρτησης και να διατηρήσει της συνεργασία για τη συνέχιση της προσδοκώμενης οικονομικής ανάπτυξης.

Η στάση της ΕΕ αλλά και των ΗΠΑ δεν αναμένεται να επηρεάσει την σταθερότητα στην περιοχή, αφού τα περισσότερα κράτη είναι μέλη ή προς ένταξη μέλη είτε της ΕΕ, είτε του ΝΑΤΟ ή και των δύο. Υπ' αυτό το πρίσμα η εξωτερική τους πολιτική θέση και στάση σε θέματα ασφαλείας προδιαγράφεται σε μεγάλο βαθμό από τις δυτικές σφαίρες επιρροής που ανήκουν ή επιθυμούν και αναμένουν να ενταχθούν. Παράλληλα αυτή τους η στάση που θα μπορούσαμε να την ονομάζαμε «στάση δυτικοποίησης», επηρεάζει και παραδοσιακά φιλορωσικές συμμαχίες όπως αυτή μεταξύ Ρωσίας και Σερβίας. Η σχέση της Σερβίας¹⁰⁷ με τη Ρωσία περιγράφεται εσφαλμένα μέσω του φακού των σλαβικών και ορθόδοξων δεσμών, ενώ στην πραγματικότητα η σύγχρονη σερβο-ρωσική σχέση είναι μέρος μιας στρατηγικής εξωτερικής πολιτικής

¹⁰⁷Vuksanovic Vuk, "Why Serbia Won't Stop Playing the Russia Card Any Time Soon", Carnegie Moscow Center, 06/11/2019, Διαθέσιμο στο: <https://carnegie.ru/commentary/80188> (πρόσβαση 11 28, 2019)

βασισμένη στην αντιστάθμιση των διαβουλεύσεων μεταξύ δυτικών και αντιδυτικών δυνάμεων, με την πεποίθηση από την σερβική πολιτική ηγεσία, για μεγαλύτερη μόχλευση ελιγμών σε περιφερειακά και διεθνή θέματα.

Εξάλλου η Σερβία δε θα ερχόταν σε μια πλήρη συμμαχία με τη Ρωσία, για λόγους γεωγραφικής απόστασης και απουσίας οικονομικών κινήτρων, τη στιγμή που ο κύριος εμπορικός εταίρος της είναι με τεράστια διαφορά η ΕΕ. Ως εκ τούτου, η Σερβία θα χρησιμοποιεί τη σχέση της με τη Ρωσία ως έναν τρόπο αντιστάθμισης των πράξεων της, όσο δεν επιλύεται η διαφωνία της για το Κόσοβο και ως αποζημίωση που είναι εκτός της ΕΕ χωρίς ξεκάθαρη ενταξιακή πορεία. Ταυτοχρόνως η «υψηλής τεχνολογίας» κινεζική διείσδυση στη σερβική κοινωνία σε όλα τα επίπεδα, αποδυναμώνει αυτόματα και ακούσια τον ρωσικό παράγοντα και στρέφει τη ματιά της κοινής γνώμης στο ποθητό μέλλον, σε αποστροφή του απεχθούς παρελθόντος, εδραιώνοντας μια σερβική στάση σύγκλισης, συναίνεσης, εξάλειψης των αντιπαραθέσεων, σταθερότητας και ευρύτερης ασφάλειας που είναι και το ζητούμενο της εποχής.

Από ελληνικής πλευράς οι διάφορες θεωρίες και παραδείγματα των διεθνών σχέσεων έχουν σίγουρα ένα αφήγημα και μια εξήγηση να δώσουν σε σχέση με τις Σινο-ελληνικές σχέσεις, ενώ με την προσεκτική μελέτη και την ερμηνεία που μπορούμε να τις δώσουμε αντλούμε τις αδυναμίες και τα σκοτεινά σημεία, έτσι ώστε να καθορίσουμε καινούριες πολιτικές με παραγωγικότερες λύσεις. Ωστόσο, εάν οι θεωρίες δεν χρησιμοποιούνται με αναλυτικό τρόπο, δεν θα παρέξουν επαρκές βάθος για την πολιτική της Ελλάδας ως προς την Κίνα. Για παράδειγμα, ο ρεαλισμός δίνει έμφαση στον οικονομικό τομέα σε μια σχέση που το εμπορικό ισοζύγιο είναι αρνητικό για την Ελλάδα και που κυριαρχείται από τον κινεζικό μερκαντιλισμό. Μια ρεαλιστική συνταγή για το πρόβλημα θα ήταν η Ελλάδα να αυξήσει τις εξαγωγές και να μειώσει τις εισαγωγές. Αυτό ακούγεται όμορφο θεωρητικά, ωστόσο στην πράξη είναι μια ανέφικτη προσδοκία. Η φιλελεύθερη άποψη εστιάζει στην οικονομική αλληλεξάρτηση, ή καλύτερα στην έλλειψη αυτής. Σε σχέση με τα θεσμικά όργανα, είναι θετικό το ότι

υπάρχουν αυτές οι δομές και η Ελλάδα με την Κίνα συνεργάζονται σε αυτές, αλλά η φιλελεύθερη άποψη επικεντρώνονται υπερβολικά στο συστημικό επίπεδο και δεν έχει πολλά να προτείνει για το πώς οι θεσμοί μπορούν να βοηθήσουν την Ελλάδα να ενισχύσει την πολιτική της έναντι της Κίνας σε διμερές επίπεδο. Η κουνστρουκτιβιστική οπτική, από την άλλη πλευρά, θα μπορούσε να ισχυριστεί ότι για την πρόοδο των διμερών σχέσεων, οι Έλληνες και οι Κινέζοι πρέπει να γνωριστούν καλύτερα, να κατανοήσουν βαθιά τη νοοτροπία και τις αντιλήψεις ο ένας του άλλου, να απαλλαγούν από τις προκαταλήψεις και τον σκεπτικισμό, και ούτω καθεξής. Αυτή είναι φυσικά η ιδανική λύση μακροπρόθεσμα, αλλά τι πρέπει να γίνει πριν φθάσουμε σε αυτή τη βέλτιστη κατάσταση;

Προκειμένου να δημιουργηθούν προτάσεις που στοχεύουν στη βελτίωση της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδας έναντι της Κίνας με απώτερο σκοπό την ενίσχυση του περιβάλλοντος ασφαλείας και την ευημερία, θα πρέπει να συνθέσουμε επιλεκτικά τις θεωρίες των διεθνών σχέσεων, των τριών αυτών ξεχωριστών και διακριτών προσεγγίσεων σε μέτρα που έχουν την εφικτότητα και την πρακτικότητα σαν κύρια χαρακτηριστικά και λιγότερο τη θεωρία.

Το μεγάλο ερώτημα είναι πώς να αντιμετωπίσουμε το αρνητικό εμπορικό ισοζύγιο. Η εμπειρία και το μέγεθος των δύο χωρών, έδειξαν ότι οι παραδοσιακές απόπειρες για την επίλυση αυτού του προβλήματος είναι μάταιες. Το εμπορικό έλλειμμα με την Κίνα δεν μπορεί να επιλυθεί ζητώντας από την κινεζική πλευρά να αγοράσει περισσότερα από την Ελλάδα ή/και χρησιμοποιώντας προστατευτικά μέτρα για τον περιορισμό των εισαγωγών από την Κίνα. Ωστόσο, τα διμερή ελλείμματα τρεχουσών συναλλαγών μπορούν να αντισταθμιστούν με ένα διμερές πλεόνασμα κεφαλαίων, ενδεχομένως μια πιθανή επιλογή θα ήταν να αντληθεί περισσότερο κινεζικό κεφάλαιο από την Ελλάδα.

-Ένας τρόπος για να αυξηθεί η εξάρτηση της Κίνας από την Ελλάδα ως οικονομικός εταίρος περνά από τη θέληση της Κίνας να επωφεληθεί από την τελωνειακή

ένωση της Ελλάδας με την Ευρώπη και να διατηρήσει το ανταγωνιστικό της πλεονέκτημα στις ευρωπαϊκές αγορές. Η Κίνα ήδη είναι ο μεγαλύτερος επενδυτής στις υποδομές μεταφορών της Ελλάδας με επιπρόσθετο λόγο τη μεγάλη εξάρτηση της Κίνας από τις ελληνικές ναυτιλιακές εταιρίες για την εφοδιαστική γραμμή του παγκόσμιου εμπορίου. Η Ελλάδα πρέπει να προσδιορίσει τους τομείς στους οποίους οι επενδύσεις μπορούν να δημιουργήσουν περαιτέρω αλληλεξαρτήσεις και δυνατότητες, ενσωματώνοντας τη μεταφορά τεχνολογίας και δραστηριότητες προστιθέμενης αξίας. Με αυτόν τον τρόπο, η Ελλάδα δεν θα κλείσει το εμπορικό της έλλειμμα, ωστόσο όμως αν το σχεδιάσει και το διαχειριστεί αποτελεσματικά, μπορεί να βοηθήσει στην εξισορρόπηση της σχέσης και να καταστήσει την ασυμμετρία του εμπορίου πιο διαχειρίσιμη και να γίνει μια επικερδής σχέση σε άλλους τομείς.

-Πρέπει αρχικά να υποστηρίξουμε με περαιτέρω κίνητρα τις άμεσες κινεζικές επενδύσεις στην Ελλάδα. Το σημείο εστίασης των επενδυτικών σχεδίων να είναι όχι μόνο στο κεφάλαιο, αλλά στις τεχνολογικές δυνατότητες, στην τεχνογνωσία και τις μελλοντικές δραστηριότητες. Η οικονομική αλληλεξάρτηση είναι σημαντική και χρήσιμη όχι μόνο για την εξισορρόπηση της οικονομικής σχέσης, αλλά κυρίως γιατί μπορεί να παράγει και πολιτικά οφέλη. Η ρεαλιστική αντίληψη για μια Κίνα που γίνεται όλο και πιο δυναμική και δυνητικά θα αποτελέσει απειλή μπορεί να ξεπεραστεί με τη δημιουργία νέων εξαρτήσεων. Η Κίνα είναι ένας ισχυρός παράγοντας, αλλά η Ελλάδα έχει το πλεονέκτημα να είναι ο τοπικός δυτικός συντελεστής γέφυρα για την Ευρώπη. Μέσω των οικονομικών σχεδίων στην περιοχή των Βαλκανίων, όπου οι Κινέζοι θα επωφεληθούν από τις παροχές, τις εγκαταστάσεις και τις δυνατότητες του ανθρώπινου δυναμικού της Ελλάδας, ενώ αντίστοιχα όλα τα παραπάνω θα είναι πολύ χρήσιμα για την Ελλάδα.

-Η Ελλάδα μπορεί και πρέπει να βελτιώσει τις εταιρικές σχέσεις με την Κίνα στην περιοχή, καθώς δεν θα είναι μόνο επωφελής για την οικονομική ανάπτυξη της περιοχής, αλλά θα οδηγήσει στο να καταστεί η Κίνα περισσότερο εξαρτημένη από

την Ελλάδα, διότι δεν χρειάζεται μόνο τους πόρους, αλλά επιθυμεί να διατηρήσει και μια ισχυρή παρουσία εδώ. Αυτή η εξάρτηση θα συμβάλει στη σύγκλιση μεταξύ των πολιτικών στόχων της Ελλάδας και της Κίνας στην Ευρώπη αλλά και στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου.

-Προτείνεται επίσης ο σχεδιασμός νέων έργων οικονομικής συνεργασίας μεταξύ Ελλάδας και Κίνας στην Ανατολική Μεσόγειο, με βάση το αμοιβαίο συμφέρον και το όραμα για την κατασκευαστική ανασυγκρότηση της περιοχής μετά τη σύγκρουση στη Συρία εκμεταλλευόμενοι τη σχέση της Κίνας με τη Ρωσία και την ηγεμονική θέση της τελευταίας στην περιοχή. Παράλληλα προτείνεται η προετοιμασία για τη συμμετοχή της Κίνας σε έργα στον τομέα της ενέργειας στην Ελλάδα ή/και σε έργα με τη συνεργασία της Κύπρου και των υπολοίπων ενεργειακών της εταίρων. Είναι πολύ σημαντικό η Ελλάδα να μην μένει ουραγός των εξελίξεων λόγω του μεγέθους της και της δεινής οικονομικής κατάστασης, αλλά να προβλέπει, να σχεδιάζει, να παίρνει πρωτοβουλίες και να τολμά να αναδεικνύει την ήπια ισχύ της, εκμεταλλευόμενη παράλληλα το μέγεθος και τις σχέσεις του εταίρου της.

-Απαιτείται επίσης η συνεργασία με την κινεζική αμυντική βιομηχανία και επιπρόσθετα με κινεζικές βιομηχανίες που επικεντρώνονται σε τομείς με υψηλή τεχνολογία και καινοτομία, με σκοπό τη μεταφορά τεχνολογίας από την Κίνα στην Ελλάδα μέσω της κοινής παραγωγής. Στη συνεργατική διαδικασία ιδιαίτερα προστιθέμενη αξία θα δώσουν και θα κερδίσουν τα συμμετέχοντα ελληνικά πανεπιστήμια, ιδρύματα και οι φορείς που θα ενταχθούν σ' αυτή.

Μια τέτοια κίνηση δεν θα έχει σκοπό βέβαια να προκαλέσει τους δυτικούς εταίρους της, αλλά θα πρέπει να κοινωνικοποιηθεί σωστά έτσι ώστε να καθίσταται σαφές στη δύση και τη διεθνή κοινότητα η ανάγκη της Ελλάδας για βελτίωση των οικονομικών της συντελεστών και προοπτικών, της αναβάθμισης των δικών της τεχνολογικών δυνατοτήτων, ιδίως στην αμυντική βιομηχανία που φθίνει τα τελευταία χρόνια και ότι ως ισότιμος δυτικός εταίρος δεν πρέπει απαραίτητως να εξαρτάται

από μία μόνο πηγή αλλά θα πρέπει να έχει την επιλογή και σε εναλλακτικές. Με αυτόν τον τρόπο, η ρεαλιστική θεώρηση περί της κινεζικής απειλής μπορεί να περιορισθεί μέσω της μεγαλύτερης κατανόησης και της ελεγχόμενης συνεργασίας των δύο μερών, συνεπικουρούμενη και με την επιπλέον ενίσχυση του οικονομικού οφέλους.

-Ιδιαίτερα επωφελές θα ήταν για την Ελλάδα να επιτείνει τον διμερή διάλογο με την Κίνα μέσα σε πολυμερή σχήματα είτε οικονομικού ενδιαφέροντος, είτε εν μέσω διεθνών οργανισμών. Η καλύτερη επικοινωνία μεταξύ Ελλάδας και Κίνας σε υψηλό κυβερνητικό επίπεδο είναι σίγουρα κρίσιμη. Ως εκ τούτου, τα κανάλια πρέπει να είναι ανοικτά ανά πάσα στιγμή και τοποθεσία. Οι αμοιβαίες επίσημες κρατικές επισκέψεις και οι συναντήσεις στο περιθώριο των διεθνών συνόδων κορυφής δεν επαρκούν. Ο διάλογος μεταξύ της ελληνικής και της κινεζικής κυβέρνησης πρέπει να θεσμοθετηθεί, πρέπει να υπάρχει ένας προγραμματισμός συναντήσεων, με προκαθορισμένο θεματολόγιο και αποτελεσματική παρακολούθηση. Η Ελλάδα και η Κίνα είναι στρατηγικοί εταίροι και μια πλήρως θεσμική και επίσημη δομή με σκοπό τη διασφάλιση των αναγκαίων διαύλων επικοινωνίας, όπως ένα ελληνο-κινέζικο όργανο διαρκούς στρατηγικού διαλόγου θα ήταν ιδιαίτερως χρήσιμη.

-Ένας εκ των σκοπών θεσμοθέτησης τέτοιου είδους οργάνων είναι η επικοινωνία σε κοινωνικό επίπεδο που είναι ίσως ακόμη πιο σημαντική. Υπάρχουν ήδη αρκετές προσπάθειες που στοχεύουν στην επέκταση της επαφής μεταξύ των λαών Ελλάδας και Κίνας, ιδίως στους τομείς του τουρισμού και της εκπαίδευσης. Οι προσπάθειες αυτές πρέπει να συνεχιστούν και για να είναι επαρκείς, τα άτομα που περνούν από αυτή τη διαδικασία πρέπει να μετατρέπονται σε φορείς αλλαγής. Ο τουρισμός είναι σημαντικός για την έκθεση και την κατανόηση των ανθρώπων στον πολιτισμό και τη νοοτροπία των άλλων. Ωστόσο, ο τουρισμός είναι μια βραχυπρόθεσμη δραστηριότητα περιορισμένων δυνατοτήτων.

Οι παράγοντες της αλλαγής μπορούν να προέρχονται κυρίως από την ανταλλάξιμη εκπαίδευση, όπου Έλληνες και Κινέζοι φοιτητές θα ζουν για χρόνια στην άλλη

χώρα, θα μαθαίνουν τη γλώσσα, τον πολιτισμό, την κουλτούρα με τα ήθη, έθιμα και τις συνήθειες, οι οποίες θα αποτελέσουν την πιο βιώσιμη αλλαγή για το καλό στις σχέσεις της Ελλάδας με την Κίνα. Η Ελλάδα πρέπει να παράσχει τα απαραίτητα κίνητρα και υποστήριξη καθώς και ευκαιρίες να αξιοποιήσουν τις δεξιότητες που αποκτούν προς όφελος των σχέσεων της Ελλάδας με την Κίνα.

-Παράλληλα είναι απαραίτητη η δημιουργία μιας βάσης δεδομένων για τους Έλληνες πολίτες που αποφοιτούν από κινεζικά πανεπιστήμια και ο ενδεδειγμένος σχεδιασμός ενός εξατομικευμένου προγράμματος απασχόλησης που θα καλύπτει τόσο τον δημόσιο όσο και τον ιδιωτικό τομέα συνεπικουρούμενο τους στρατηγικούς στόχους του κράτους.

Όσο περισσότερο υπάρχουν ευκαιρίες υψηλής απασχόλησης για Έλληνες φοιτητές με κινεζικό εκπαιδευτικό υπόβαθρο στην κυβέρνηση, στο κράτος, τις επιχειρήσεις και την κοινωνία, με αντίστοιχη συνεισφορά στη διαμόρφωση της πολιτικής της Ελλάδας για την Κίνα, τόσο μεγαλύτερα θα είναι τα οφέλη που θα προκύψουν. Μια τέτοια στρατηγική δεν απαιτεί ούτε επιπλέον κονδύλια ούτε θεσμικές ανυπέρβλητες αλλαγές, παρά βούληση, τόλμη και χρόνο για να αποδώσει.

-Εξάλλου ο νέος δρόμος του μεταξιού δεν είναι απλά ένας δρόμος που συνδέει την Κίνα με την Ευρώπη με μια οικονομική κυρίως ζώνη όπου οι χώρες θα συνεργάζονται για να βελτιώσουν το εμπόριο τους, να κάνουν κοινές επενδύσεις και να ενισχύσουν την πολιτιστική τους επικοινωνία. Το σχέδιο ξεκινά από την Κίνα, διέρχεται από, την Κεντρική Ασία, τον Καύκασο, την Τουρκία, τα Βαλκάνια και καταλήγει στην Κεντρική Ευρώπη, αυξάνοντας τη συνδεσιμότητα και τη συνεργασία μεταξύ των χωρών που βρίσκονται στη διαδρομή. Η Ελλάδα όντας σε κομβική, κεντρική και πλεονεκτική θέση, πρέπει να συμμετάσχει με μεγαλύτερη πρωτοβουλία σε αυτό το έργο και όχι απλά παθητικά, να αναλάβει ηγετικό ρόλο στα έργα εντός αυτού του πλαισίου προβάλλοντας, προτείνοντας και αξιοποιώντας τον νέο δρόμο του μεταξιού ως δι-αυλο μετάδοσης αγαθών, ιδεών και ανθρώπων μεταξύ της ίδιας και της Κίνας. Ο

ηγετικός ρόλος της Ελλάδας ιδιαίτερα στα Βαλκάνια είναι εξαιρετικά σημαντικός, για λόγους εγγύτητας, συναφούς κουλτούρας, κοινής ιστορικής συναντίληψης επί πολλών ζητημάτων, καθώς και για λόγους ασφάλειας που σχετίζονται με τον ρόλο και τη δραστηριοποίηση της Τουρκίας στην περιοχή. Η ανάληψη τέτοιου ρόλου σε συνεννόηση και συνέργεια με την Κίνα, θα επιφέρει μια επιπλέον υψηλού επιπέδου αλληλεξάρτηση με κοινό τόπο το αμοιβαίο όφελος, την εμπιστοσύνη και το σεβασμό του στρατηγικού εταίρου και όχι απλά του «φτωχού» οιονεί συνεργάτη.

Όλες οι παραπάνω προτάσεις απαιτούν αύξηση της ικανότητας του κράτους για την επίτευξή τους. Τα πλεονεκτήματα για τους Έλληνες που λαμβάνουν εκπαίδευση στην Κίνα και η ανάγκη για στοχευμένη απασχόληση φοιτητών με κινεζικά πτυχία έχουν ήδη συζητηθεί παραπάνω.

-Οι κρατικές δομές πρέπει να ενισχυθούν με τέτοιας εκπαίδευσης άτομα, που θα απασχολούνται σε καίριες θέσεις επιφορτισμένες με την εφαρμογή της πολιτικής της Ελλάδας για την Κίνα, δηλαδή του υπουργείου εξωτερικών, εσωτερικών, οικονομικών, ανάπτυξης και επενδύσεων, ψηφιακής διακυβέρνησης, υποδομών και μεταφορών, τουρισμού και του υπουργείου εθνικής άμυνας. Τα γραφεία στην Κίνα, όπως η πρεσβεία στο Πεκίνο, τα προξενεία, τα εμπορικά γραφεία κ.λπ., πρέπει να εμπλουτιστούν με κατάλληλο προσωπικό όπως απόφοιτοι από κινεζικά πανεπιστήμια, συνθήκη απαραίτητη για προληπτική και δημιουργική εργασία που θα επιφέρει εξαιρετικά αποτελέσματα και όχι απλώς μια λειτουργία άκρως γραφειοκρατική και απλά διεκπεραιωτική. Παράλληλα με το προσωπικό απαιτείται και η ενίσχυση των διπλωματικών αποστολών με επιπλέον κονδύλια «εξωστρέφειας» από τον προϋπολογισμό.

-Η καλύτερη εναλλακτική λύση είναι η θεσμοθέτηση της συνεργασίας μεταξύ του κράτους και της επιχειρηματικής κοινότητας, αλλά και μεταξύ των ίδιων των

ενώσεων. Ένα όργανο διαβούλευσης που συγκεντρώνει υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, γραφειοκράτες και εκπροσώπους των επιχειρήσεων, όχι σε ad hoc βάση, αλλά μέσω μιας τυπικής δομής, θα είναι χρήσιμο.

-Απαραίτητη θεωρείται επίσης η θεσμοθέτηση ενός Συμβουλίου Συντονισμού και Χάραξης Πολιτικής για την Κίνα. Το Συμβούλιο θα περιλαμβάνει εκπροσώπους από δημόσιους θεσμούς αλλά και οργανισμούς και ιδρύματα του ιδιωτικού τομέα. Θα συγκεντρώνει πληροφορίες και ανατροφοδότηση από όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη που εμπλέκονται στις σχέσεις με την Κίνα, θα αξιολογεί, θα συντονίζει τις δραστηριότητες που σχετίζονται με την Κίνα, θα διασφαλίζει ότι δεν θα υπάρχουν ελληνικού ενδιαφέροντος αντικρουόμενα συμφέροντα και θα διαμορφώνει την οριστική πολιτική της Ελλάδας για την Κίνα.

-Τέλος, είναι σημαντικό να οριοθετήσει η Ελλάδα τις σχέσεις της με την εξωτερική πολιτική προς την Κίνα, όχι ως εναλλακτική λύση στις σχέσεις της με ΕΕ και ΝΑΤΟ, αλλά μάλλον ως μιας υγιή προοπτική που αποσκοπεί στην ευρεία ευημερία, ειρήνη και ασφάλεια.

Εξάλλου η πορεία της Ελλάδας είναι καθαρά Ευρωπαϊκή και δεν χρειάζεται να κάνει επιλογή μεταξύ Ανατολής και Δύσης, αλλά πρέπει σίγουρα να βελτιώσει την παρουσία της στο Διεθνές περιβάλλον ως οντότητα. Το συμφέρον και οι αξίες της Ελλάδας στο διάβα της ιστορίας είναι με τη Δύση και θα συνεχίσει να το κάνει, ενώ ταυτόχρονα όμως πρέπει να καταβάλλει προσεκτικές επιλεκτικές προσπάθειες για να αποκομίσει οφέλη από τις σχέσεις της με την Κίνα.

-Με την παραπάνω λογική η λειτουργία ενός προγράμματος δημόσιας διάφανης διαβούλευσης για καθορισμό της ελληνικής διπλωματίας θα υπογράμμιζε ότι για την Ελλάδα, η Κίνα δεν είναι κίνδυνος για τη Δύση, αλλά συνεργάτης κλειδί στην ανάπτυξη και την περιφερειακή παρουσία της Ελλάδας και συμπληρώνει χωρίς να κα-

ταργεί τους παραδοσιακούς της φίλους όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες και η ΕΕ, δίνοντας παράλληλα την ευκαιρία για μεγαλύτερες άμεσες ή έμμεσες ευρύτερες συνεργασίες στις κοινές αρχές όλων των παραπάνω κρατών.

Όλες οι παραπάνω προτάσεις είναι μόνο ένας μικρός αριθμός συγκεκριμένων δράσεων πολιτικής, που σκοπό έχουν να επιτρέψουν στην Ελλάδα να βελτιώσει την πολιτική της για την Κίνα και να κερδίσει το μεγαλύτερο κέρδος από την άνοδο της Κίνας. Οι σχέσεις Ελλάδας-Κίνας έχουν ιδιαίτερη σημασία και επίδραση για τη θέση και το γόητρο της Ελλάδας στη διεθνή σκηνή ως μικρό κράτος που είναι και κατά συνέπεια το έργο για βελτίωση της πολιτικής έναντι της Κίνας με τρόπο που να εξυπηρετεί το εθνικό της συμφέρον επιβεβλημένο.

Όσο περισσότερο δυο χώρες-δρώντες εξαρτώνται οικονομικά, τόσο περισσότερο τείνουν να συγκλίνουν πολιτικά, επιζητώντας η μία την ασφάλεια της άλλης θέλοντας να προστατεύσουν τη βιωσιμότητα και την αποδοτικότητα της μεταξύ τους σχέσης αμοιβαίου συμφέροντος.

«Αφήστε την Κίνα να κοιμάται, γιατί όταν ξυπνήσει θα κλονιστεί ο κόσμος».

Η παραπάνω φράση αποδίδεται στον Ναπολέοντα αναφερόμενος προφητικά στη διαφαινόμενη από τον 19^ο αιώνα, αφύπνιση της Κίνας και στις ριζικές επιπτώσεις που θα επέφερε στον κόσμο με τη δημιουργία μιας νέας πραγματικότητας που αφορά όλη τη διεθνή κοινότητα. Στην προδιαγεγραμμένη αλλαγή του παγκόσμιου χάρτη που χαράσσει η πορεία της Κίνας, η Ελλάδα έχει μια μοναδική ιστορική ευκαιρία που πρέπει να αδράξει και να εκμεταλλευτεί με οδηγό της εκτός άλλων τον Κινέζο Στρατηγιστή Σουν Τσου.

**Σουν Τζου,
(Sun Tzu, 孫子) ~ 5ος αιών π.Χ.
Κινέζος θεωρητικός της στρατηγικής**

*«Η μεγαλύτερη τέχνη στον πόλεμο είναι να υποτάξεις τον
εχθρό χωρίς μάχη.»*

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- "Annual Report of the Confucius Institutes Headquarters 2012", Confucius Institute Headquarters (Hanban), 2012, Διαθέσιμο στο: <http://www.hanban.org/report/2012.pdf>. ,(πρόσβαση 11 28, 2019)
- Abdi Latif Dahir, "China Wants to Use the Power of Global Media to Dispel Belt and Road Debt Risks," Quartz, 25/4/2019, Διαθέσιμο στο: <https://qz.com/africa/1604677/china-is-using-african-media-to-back-belt-and-road-initiative/> , (πρόσβαση 11 28, 2019)
- AidData. 2017, (AidData's Global Chinese Official Finance Dataset), "Bank of China loans 87 million USD for Kozjak hydropower plant in Macedonia", Διαθέσιμο στο: <https://china.aiddata.org/projects/42251> (πρόσβαση 11 28, 2019).
- Alice Woodhouse, Financial Times, "Cosco Shipping buys controlling stake in Spanish port for €203m", 13/6/2017, Διαθέσιμο στο: <https://www.ft.com/content/26c99549-29d4-3d00-8714-e62d22e83bcf>. (πρόσβαση 11 28, 2019)
- Amber Pariona, "The Largest Container Ship Fleets In The World", 26/9/2017, Διαθέσιμο στο: <https://www.worldatlas.com/articles/the-largest-container-ship-fleets-in-the-world.html> , (πρόσβαση 11 28, 2019).
- Angela Stanzel, "China's Investment in Influence: The Future of the 16+1 Cooperation", 1/12/2016, Διαθέσιμο στο: https://www.ecfr.eu/page/-/China_Analysis_Sixteen_Plus_One.pdf, (πρόσβαση 11 28, 2019), σελ. 6
- Angela Stanzel, "China's Investment in Influence: The Future of the 16+1 Cooperation", 1/12/2016, Διαθέσιμο στο: https://www.ecfr.eu/page/-/China_Analysis_Sixteen_Plus_One.pdf, (πρόσβαση 11 28, 2019), σελ. 6
- Apostolu, Nikolia, Washington Times, "China's economic lifeline for Greece tangles political relations with EU", 5/03/2018, Διαθέσιμο στο: <https://www.washington-times.com/news/2018/mar/5/chinas-investment-greece-tangles-europe-relations/>, (πρόσβαση 11 28, 2019)
- Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB), "Members and Prospective Members of the Bank", 1/11/2019, Διαθέσιμο στο: <https://www.aiib.org/en/about-aiib/governance/members-of-bank/index.html> (πρόσβαση 11 28, 2019).
- Ayla Jean Yackley, "Turkish leader calls Xinjiang killings «genocide»", Reuters News Agency, 10/7/2009, " Διαθέσιμο στο: <https://www.reuters.com/article/us-turkey-china-sb/turkish-leader-calls-xinjiang-killings-genocide-idUSTRE56957D20090710>, (πρόσβαση 11 28, 2019)
- Ball Joseph, "Did Mao Really Kill Millions in the Great Leap Forward?", Tom Weston's Monthly Review, 1/09/2006, Διαθέσιμο στο: <http://tomweston.net/Chin-Fam.pdf> , (πρόσβαση 11 28, 2019)
- Ben Bland, "Acquisitive Beijing Sets Course for Shipping Dominance", 18/7/2017, Διαθέσιμο στο: <https://www.businesslive.co.za/ft/world/asia/2017-07-18->

acquisitive-beijing-sets-course-for-shipping-dominance/ , «Οι κινεζικές επενδύσεις σε ευρωπαϊκούς λιμένες δεν συνοδεύονται από αντίστοιχη πρόσβαση των Ευρωπαίων σε κινεζικούς λιμένες. Ούτε ένας κινεζικός λιμένας δεν ανήκει σε μια ευρωπαϊκή εταιρεία. Ωστόσο, η COSCO γίνεται ολοένα και περισσότερο η κύρια κάτοχος των δια-φόρων ευρωπαϊκών λιμένων», (πρόσβαση 11 28, 2019)

Benner, T., and J. Weidenfeld. 2018. "Europe, Don't Let China Divide and Conquer." Διαθέσιμο στο: <https://www.politico.eu/article/europe-china-divide-and-conquer/>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

Cerulus, L., and J. Hanke, "Enter the Dragon.", 10/4/17, Διαθέσιμο στο: <https://www.politico.eu/article/china-and-the-troika-portugal-foreign-investment-screening-takeovers-europe/>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

Chen Jia, "Class Act Promotes Global Soft Power", Chinadaily.com.cn, 2010,11/11/2010, Διαθέσιμο στο: http://www.chinadaily.com.cn/china/2010-11/11/content_11531284.htm,(πρόσβαση 11 28, 2019)

China Daily Information Co (CDIC), "Confucius Institutes to Reach 500 Cities by 2020" Chinadaily.com.cn, 11/03/2013, Διαθέσιμο στο: http://www.chinadaily.com.cn/china/2013-03/11/content_16299054.htm. ,(πρόσβαση 11 28, 2019)

China Daily, "List of Deliverables of the Belt and Road Forum for International Cooperation" , 16/5/2017, Διαθέσιμο στο: http://www.chinadaily.com.cn/china/2017-05/16/content_29359377.htm., (πρόσβαση 11 28, 2019).

China Greece Times, "2018 European Confucius Institutes Joint Conference Held in Greece", 28/05/2018, Διαθέσιμο στο: http://english.hanban.org/article/2018-05/28/content_733860.htm,(πρόσβαση 11 28, 2019)

Chinaandgreece.com, Ιστοσελίδα με στόχο να συνεισφέρει σε μία καλύτερη κατανόηση της Κίνας στον κόσμο (με έμφαση στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση) σε πολιτικό, οικονομικό, επιχειρηματικό και πολιτιστικό επίπεδο. Διαθέσιμο στο: <http://chinaandgreece.com/el/ypiresies/>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

Chiriu & Andrea, "Sino-Romanian Relations. From the First Ponta's Government to Klaus Werner Iohannis's Victory in the Presidential Elections." Chinese Academy of Social Sciences, 2015 , Διαθέσιμο στο: http://www.academia.edu/12522285/Sino-Romanian_Relations_From_the_First_Ponta_s_government_to_Klaus_Werner_Iohannis_s_victory_in_the_presidential_elections (πρόσβαση 11 28, 2019).

Confucius Institute Headquarters (Hanban), "What is Confucius Institute?", 2/07/2010, Διαθέσιμο στο: http://english.hanban.org/article/2010-07/02/content_153912.htm,(πρόσβαση 11 28, 2019)

- Confucius Institutes Headquarters (Hanban), "Constitution and By-Laws of the Confucius Institutes," Διαθέσιμο στο: http://english.hanban.org/node_7880.htm, (πρόσβαση 11 28, 2019)
- Dan Templeton, IRJ, International Railway Journal, "CRRC to supply locomotives to Macedonia", 13/1/2017, Διαθέσιμο στο: <https://www.railjournal.com/locomotives/crrc-to-supply-locomotives-to-macedonia/>(πρόσβαση 11 28, 2019).
- Dempsey Judy, "How Has Europe's View of the People's Republic of China Changed?", Carnegie Europe, 27/09/2019, Διαθέσιμο στο: <https://carnegieeurope.eu/2019/09/27/how-has-europe-s-view-of-people-s-republic-of-china-changed-pub-79941>, (πρόσβαση 11 28, 2019)
- Department of US Defense, , "Annual Report to Congress: Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2019", Office of the Secretary of Defense, 1/1/2019, Διαθέσιμο στο: https://media.defense.gov/2019/May/02/2002127082/-1/-1/1/2019_CHINA_MILITARY_POWER_REPORT.pdf, (πρόσβαση 11 28, 2019)
- Digi24, "România și China semnează acorduri de 8,5 miliarde de euro", 25/11/2013, Διαθέσιμο στο: <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/evenimente/romania-si-china-semneaza-acorduri-de-85-miliarde-de-euro-157768> (πρόσβαση 11 28, 2019).
- Dragojlo Sasa , "Experts Query Serbia's Trade Deals With China", 15/6/2016, Διαθέσιμο στο: <http://www.balkaninsight.com/en/article/serbia-s-credit-based-economic-cooperation-lacks-direct-investments-06-14-2016> (πρόσβαση 11 28, 2019).
- Economist, T. 2017. "Some Europeans Fear a Surge of Chinese Investment." The Economist November, 30. Διαθέσιμο στο: <https://www.economist.com/news/europe/21731826-there-more-cheer-jeer-about-chinese-investment-eu-some-europeans-fear-surge>, (πρόσβαση 11 28, 2019)
- Economist, T., "Some Europeans Fear a Surge of Chinese Investment." The Economist 30/11/2017, Διαθέσιμο στο: <https://www.economist.com/news/europe/21731826-there-more-cheer-jeer-about-chinese-investment-eu-some-europeans-fear-surge>, (πρόσβαση 11 28, 2019)
- Elmer Keegan , "EU Presents (Nearly) United Front against China's 'Unfair' BRI.", 20/04/2018, Διαθέσιμο στο: <http://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/2142698/eu-presents-nearly-united-front-against-chinas-unfair> (πρόσβαση 11 28, 2019)
- Emmott, R., and A. Koutantou. 2017. "Greece Blocks EU Statement on China Human Rights at U.N." Reuters. Accessed 18 June. Διαθέσιμο στο: <https://www.reuters.com/article/us-eu-un-rights/greece-blocks-eu-statement-on-china-human-rights-at-u-n-idUSKBN1990FP>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

- European Commission, Directorate-General, "Trade in Goods with North Macedonia", Διαθέσιμο στο: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_north-macedonia_en.pdf , (πρόσβαση 11 28, 2019), σελ 8.
- European Commission, Directorate-General, Trade in Goods with Bosnia and Herzegovina, Διαθέσιμο στο: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_bosnia-herzegovina_en.pdf (πρόσβαση 11 28, 2019), σελ 8.
- European Commission, Directorate-General, Trade in Goods with Bosnia and Herzegovina, Διαθέσιμο στο: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_bosnia-herzegovina_en.pdf (πρόσβαση 11 28, 2019), σελ 8.
- European Council on Foreign Relations, "China's Investment in Influence: The Future of 16+1 Cooperation", ECFR.eu China Analysis, December 2016, Διαθέσιμο στο: http://www.ecfr.eu/page/-/China_Analysis_Sixteen_Plus_One.pdf , (πρόσβαση 11 28, 2019).
- European Neighborhood Policy And Enlargement Negotiations, "Turkey - financial assistance under IPA II", «Indicative EU allocations for IPA (Instrument for Pre-Accession Assistance) 2014-2020: €3,533 million (not including the allocation for Cross-border Cooperation)», Διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/instruments/funding-by-country/turkey_en , (πρόσβαση 11 28, 2019)
- EWB Archives, "Mogherini: Balkans can easily become one of chessboards where big power game can be played", (European Western Balkans is a regional web portal specialized in European integration process of the Western Balkan countries), 07.03.2017, Διαθέσιμο στο: <https://europeanwesternbalkans.com/2017/03/07/mogherini-balkans-can-easily-become-one-of-chessboards-where-big-power-game-can-be-played/>, (πρόσβαση 11 28, 2019)
- Falk Hartig, "Chinese Public Diplomacy: The Rise of Confucius Institutes", (Routledge New Diplomacy Studies, 2017), Διαθέσιμο στο: http://sipajlu.edu.cn/_local/1/3B/6A/A3F46C8445645643A4894F7914C_1661D031_2107D1.pdf ,(πρόσβαση 11 28, 2019), σελ. 101
- Falk Hartig, "Chinese Public Diplomacy: The Rise of Confucius Institutes", (Routledge New Diplomacy Studies, 2017), Διαθέσιμο στο: http://sipajlu.edu.cn/_local/1/3B/6A/A3F46C8445645643A4894F7914C_1661D031_2107D1.pdf ,(πρόσβαση 11 28, 2019), σελ. 98
- Filip Jirous, European Western Balkans, "China in the Balkans: Neutral business partner or a foreign power?", 27/6/19, Διαθέσιμο στο: <https://www.balkancrossroads.com/china-in-the-balkans-neutral> (πρόσβαση 11 28, 2019).
- Frans-Paul van der Putten (ed.), Francesco Saverio Montesano, Johan van de Ven and Peter van Ham, «The Geopolitical Relevance of Piraeus and China's New Silk

- Road for Southeast Europe and Turkey», Clingendael Report, 1/12/2016, Διαθέσιμο στο: https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/Report_the%20geopolitical_relevance_of_Piraeus_and_China's_New_Silk_Road.pdf, (πρόσβαση 11 28, 2019)
- GAO GE. (2017). "The Development of Sino-Romanian Relations After 1989", Διαθέσιμο στο: http://www.globeco.ro/wp-content/uploads/vol/split/vol_5_no_1/geo_2017_vol5_no1_art_016.pdf (πρόσβαση 11 28, 2019)., .σελ.128
- GlobalEDGE, International Business Center (IBC) in The Eli Broad Graduate School of Management at Michigan State University, "Bosnia and Herzegovina: Trade Statistics", 2018, Διαθέσιμο στο: <https://globaledge.msu.edu/countries/bosnia-and-herzegovina/tradestats> (πρόσβαση 11 28, 2019).
- Gordana Andric, "China Sees Belgrade Bank as Route into Europe" 27/1/2017, Διαθέσιμο στο: <http://www.balkaninsight.com/en/article/china-opens-new-belgrade-bank-as-balkan-hub-01-27-2017#sthash.VNpSJxoq.dpuf> (πρόσβαση 11 28, 2019).
- Gotev, G. 2016. "EU unable to adopt statement upholding South China Sea ruling." , (πρόσβαση 11 28, 2019)
- Grieger, Gisela, (2018). "China's Maritime Silk Road initiative increasingly touches the EU", BRIEFING MARCH 2018 for European Parliamentary Research Service. Διαθέσιμο στο: [http://www.euro-parl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/614767/EPRS_BRI\(2018\)614767_EN.pdf](http://www.euro-parl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/614767/EPRS_BRI(2018)614767_EN.pdf) (πρόσβαση 11 28, 2019)
- James Bradshaw and Colin Freeze, "McMaster Closing Confucius Institute over Hiring Issues," 7/02/2013, ενημερ. 11/05/2018, Διαθέσιμο στο: <https://www.theglobeandmail.com/news/national/education/mcmaster-closing-confucius-institute-over-hiring-issues/article8372894/>, (πρόσβαση 11 28, 2019)
- James M. Dorsey, «Erdogan's Risky China Gamble», The Globalist, 20/7/2019, Διαθέσιμο στο: <https://www.theglobalist.com/china-xinjiang-ughurs-turkey-erdogan/>, (πρόσβαση 11 28, 2019)
- Jens Bastian, "China - Greece: One Belt, One Road?", Macropolis, 29/04/2015, Διαθέσιμο στο: <http://www.macropolis.gr/?i=portal.en.the-agera.2470&itemId=2470>. (πρόσβαση 11 28, 2019).
- Jim Brunnsden, "EU plan to curb Chinese takeovers risks 'trade war'", Financial Times, 17/09/2017, Διαθέσιμο στο: <https://www.ft.com/content/c0b3bdf0-9b94-11e7-9a86-4d5a475ba4c5>, (πρόσβαση 11 28, 2019)
- Kynge, James and Michael Peel, "Brussels Rattled as China reaches Out to Eastern Europe." The Financial Times, 28/11/2017, Διαθέσιμο στο: <https://www.ft.com/content/16abbf2a-cf9b-11e7-9dbb-291a884dd8c6> (πρόσβαση 11 28, 2019)

- Latribune Fr., "Vinci obtient la concession de l'aéroport de Belgrade pour 25 ans", 6/1/2018, Διαθέσιμο στο: <https://www.latribune.fr/entreprises-finance/services/transport-logistique/vinci-obtient-la-concession-de-l-aeroport-de-belgrade-pour-25-ans-763703.html> (πρόσβαση 11 28, 2019).
- Laura Silver, Kat Devlin, Christine Huang, "People around the globe are divided in their opinions of China", Pew Research Center, 30/11/2019, Διαθέσιμο στο: <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2019/09/30/people-around-the-globe-are-divided-in-their-opinions-of-china/>, (πρόσβαση 11 28, 2019)
- Lawrence H. Summers, "Put American Foreign Policy Back on the Pitch", 6/7/2014. Διαθέσιμο στο: <http://larrysummers.com/2014/07/06/put-american-foreign-policy-back-on-the-pitch/>, (πρόσβαση 11 28, 2019)
- Luhn Alec, "Montenegro finds itself at heart of tensions with Russia as it joins Nato", The Guardian, 25/5/2017, Διαθέσιμο στο: <https://www.theguardian.com/world/2017/may/25/montenegro-tensions-russia-joins-nato-member>, (πρόσβαση 11 28, 2019)
- Ma Rong & Dominique Patton, στο Reuters από Simon Cameron-Moore, "China Launches \$11 billion Fund for Central, Eastern Europe", 6/11/2016, Διαθέσιμο στο: <https://www.reuters.com/article/us-china-eastern-europe-fund-idUSKBN13105N>, (πρόσβαση 11 28, 2019).
- Maja Garaca, "Bosnia's EPBiH seeks govt guarantee for Chinese loan for Tuzla TPP project", 16/1/2017, Διαθέσιμο στο: <https://www.seenews.com/news/bosnias-epbih-seeks-govt-guarantee-for-chinese-loan-for-%20tuzla-tpp-project-554235#sthash.V5fMhyWP.dpuf> (πρόσβαση 11 28, 2019)
- Maria Spiliopoulou, INT ERT/AMNA, "Greece and China can learn a lot from each other by joining forces in culture", Διαθέσιμο στο: <https://int.ert.gr/greece-and-china-can-learn-a-lot-from-each-other-by-joining-forces-in-culture-culture-min-koniordou-says/>, (πρόσβαση 11 28, 2019)
- Martin Nik, "Report: EU Countries to Be Straitjacketed by China's New Silk Road.", 18/04/2018 Διαθέσιμο στο: <http://www.dw.com/en/report-eu-countries-to-be-straitjacketed-by-chinas-new-silk-road/a-43437084> (πρόσβαση 11 28, 2019)
- McKenna Amy, "Deng Xiaoping-Chinese Leader", Encyclopedia Britannica, Διαθέσιμο στο: <https://www.britannica.com/biography/Deng-Xiaoping>, (πρόσβαση 11 28, 2019) & Lesmaterialistes.com, "Deng Xiaoping's revisionism (5): science and philosophy", 14/07/2013, Διαθέσιμο στο: <http://lesmaterialistes.com/english/deng-xiaoping-s-revisionism-science-and-philosophy>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

- Michal Makocki, "China's Road: Into Eastern Europe", European Union Institute for Security Studies, 15/02/2017, Διαθέσιμο στο: https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/Brief_4_China_Eastern_Europe_0.pdf (πρόσβαση 11 28, 2019).
- Ministry of Foreign Affairs, the People's Republic of China, "Five-year Outcome List of Cooperation Between China and Central and Eastern European Countries", 28/11/2017, Διαθέσιμο στο: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/2649_665393/t1514538.shtml, (πρόσβαση 11 28, 2019).
- Mosher Steven, "Confucius Institutes: Trojan Horses with Chinese Characteristics", 14/02/2018, Διαθέσιμο στο: <https://www.breitbart.com/national-security/2018/02/14/mosher-confucius-institutes-trojan-horses-with-chinese-characteristics/>, (πρόσβαση 11 28, 2019)
- NAFTEMPORIKH, "Οι δύο μεγαλύτερες τράπεζες της Κίνας στην Ελλάδα. Ήδη σε λειτουργία το πρώτο υποκατάστημα της Bank of China", 4/11/2019, Διαθέσιμο στο: <https://www.naftemporiki.gr/finance/story/1529567/oi-duo-megaluteres-trapezes-tis-kinas-stin-ellada>, (πρόσβαση 11 28, 2019).
- NAFTEMPORIKH, "Συμφωνία για απευθείας αεροπορική σύνδεση Αθήνας – Σαγκάης. Στόχος η ενίσχυση του τουριστικού ρεύματος από Κίνα προς Ελλάδα", 4/11/2019, Διαθέσιμο στο: <https://www.naftemporiki.gr/finance/story/1529519/sumfonia-gia-apeutheias-aeroporiki-sundesithinas-sagkais>, (πρόσβαση 11 28, 2019).
- Nick Cumming-Bruce, Somini Sengupta, "In Greece, China Finds an Ally Against Human Rights Criticism", The New York Times, 19/06/2017, Διαθέσιμο στο: <https://www.nytimes.com/2017/06/19/world/europe/china-human-rights-greece-united-nations.html>, (πρόσβαση 11 28, 2019)
- Plamen Tonchev (ed.) Angelos Bentis, Caroline Carulas, Chris Mihalaris and George Paroutsas, "China's Image in Greece 2008-2018", Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων (ΙΔΟΣ), 9/10/2018, Διαθέσιμο στο: http://idos.gr/wp-content/uploads/2018/10/China-Image-in-Greece_9-10-2018.pdf, (πρόσβαση 11 28, 2019)
- Plamen Tonchev Polyxeni Davarinou,, «Chinese Investment in Greece and the Big Picture of Si-no-Greek Relations», Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων (ΙΔΟΣ), 4/12/2017, Διαθέσιμο στο: http://idos.gr/wp-content/uploads/2017/12/Chinese-Investment-in-Greece_4-12-2017.pdf, (πρόσβαση 11 28, 2019)
- Railway Gazette International, "Chinese proposal to bail out crisis-hit Bulgarian railway", 14/3/2017, Διαθέσιμο στο: <https://www.railwaygazette.com/business/chinese-proposal-to-bail-out-crisis-hit-bulgarian-railway/44159.article>, (πρόσβαση 11 28, 2019)
- Regional Cooperation Council, "Changing with the Region. RCC Strategy and Work Programme 2017-2019", RCC, Sarajevo, Year III, No. 3, Διαθέσιμο στο:

- <https://www.rcc.int/admin/files/docs/reports/RCC-Strategy-and-Work-Programme-2017-19-rich.pdf> (πρόσβαση 11 28, 2019), σελ. 5
- Reporters Without Borders, "China's Pursuit of a New World Media Order," 22/03/2019, Διαθέσιμο στο: https://rsf.org/sites/default/files/en_rapport_chine_web_final_3.pdf (πρόσβαση 11 28, 2019), σελ. 3
- Robert O. Keohane and Joseph S. Nye, "Power and Interdependence" σελ 86.
- Robin Emmott, "EU's statement on South China Sea reflects divisions", Reuters, 15/07/2016, Διαθέσιμο στο: <https://www.reuters.com/article/us-south-chinasea-ruling-eu-idUSKCN0ZV1TS>, (πρόσβαση 11 28, 2019)
- Robin Emmott, Angeliki Koutantou, "Greece blocks EU statement on China human rights at U.N.", 18/06/2017, Διαθέσιμο στο: <https://www.reuters.com/article/us-eu-un-rights/greece-blocks-eu-statement-on-china-human-rights-at-u-n-idUSKBN1990FP>, (πρόσβαση 11 28, 2019)
- Shim Elizabeth, "China opposes Montenegro's accession to NATO", United Press International (UPI), 3/12/2015, Διαθέσιμο στο: https://www.upi.com/Top_News/World-News/2015/12/03/China-opposes-Montenegros-accession-to-NATO/7541449170605/, (πρόσβαση 11 28, 2019)
- Sinisa Jakov Marusic, "Macedonia Buys New Trains from China", 25/06/2014, Διαθέσιμο στο: <https://balkaninsight.com/2014/06/25/macedonia-buys-new-trains-from-china/>(πρόσβαση 11 28, 2019).
- Sinisa Jakov Marusic, Balkan Insight, "Macedonia Buys New Trains from China", 25/6/2014, Διαθέσιμο στο: <http://www.balkaninsight.com/en/article/macedonia-buys-new-trains-from-china>(πρόσβαση 11 28, 2019).
- Stirile TVR.RO, "Guvernele român și chinez au parafat mai multe acorduri și memorandumuri de înțelegere", 25/11/2013, Διαθέσιμο στο: http://stiri.tvr.ro/guvernele-roman-i-chinez-au-parafat-mai-multe-acorduri-si-memorandumuri-de-intelegere_37569.html (πρόσβαση 11 28, 2019).
- The Serbian Armed Forces (SAF), "Chinese donation to the Serbian Armed Forces", 20/06/2017 Διαθέσιμο στο: <http://www.vs.rs/en/news/8C2717377C3311E79F800050568F6690/chinese-donation-to-the-serbian-armed-forces>, (πρόσβαση 11 28, 2019)
- The State Council Information Office of the People's Republic of China, "China and the World in the New Era", 27/09/2019, Διαθέσιμο στο: http://english.www.gov.cn/archive/whitepaper/201909/27/content_WS5d8d80f9c6d0bcf8c4c142ef.html, (πρόσβαση 11 28, 2019)
- Trading Economics," Turkey Total Gross External Debt", Διαθέσιμο στο: <https://tradingeconomics.com/turkey/external-debt>, (πρόσβαση 11 28, 2019)
- Valentina Dimitrievska, "Macedonia says signs two motorway construction deals with China's Sinohydro", 12.11/2013, Διαθέσιμο στο: <https://seenews.com/news/>

- macedonia-says-signs-two-motorway-construction-deals-with-chinas-sinohydro-389117(πρόσβαση 11 28, 2019).
- Valentina Dimitrievska, "Macedonia Signs Deal with China's Zhengzhou Yutong to Supply 202 City Buses", 14/4/2010, Διαθέσιμο στο: <https://seenews.com/news/macedonia-signs-deal-with-chinas-zhengzhou-yutong-to-supply-202-city-buses-196139> (πρόσβαση 11 28, 2019).
- Vladimir Subev, «The fall of the "Great Wall of China" in Bulgaria – a lesson to foreign investors», 4/5/2017, Διαθέσιμο στο: <http://bnr.bg/en/post/100816551/the-fall-of-the-great-wall-of-china-in-bulgaria-a-lesson-to-foreign-investors>, (πρόσβαση 11 28, 2019)
- Vuksanovic Vuk, "Why Serbia Won't Stop Playing the Russia Card Any Time Soon", Carnegie Moscow Center, 06/11/2019, Διαθέσιμο στο: <https://carnegie.ru/commentary/80188> , (πρόσβαση 11 28, 2019)
- W. Travis Hanes III, Ph.D. & Frank Sanello, «Οι Πόλεμοι του Οπίου: Η εξάρτηση μιας Αυτοκρατορίας και η διαφθορά μιας άλλης», σελ. 15
- Western Balkans 6 Chamber Investment Forum (WB6 CIF), είναι μια κοινή πρωτοβουλία εμπορικών και βιομηχανικών επιμελητηρίων από την Αλβανία, τη Βοσνία - Ερζεγοβίνη, το Κοσσυφοπέδιο, τη Βόρεια Μακεδονία, το Μαυροβούνιο και τη Σερβία, που καθιέρωσε μια πρωτοβουλία συνεργασίας το 2017 με στόχο την κοινή φωνή προς την επιχειρηματική κοινότητα στην περιοχή και να διευκολύνει τις επαφές μεταξύ των επιχειρήσεων καθώς και να προωθήσει την περιοχή ως έναν προορισμό επενδύσεων., Διαθέσιμο στο: <https://www.wb6cif.eu/who-we-are/>, (πρόσβαση 11 28, 2019)
- Wikipedia, «Ιστορία της Κίνας», Διαθέσιμο στο: <https://tinyurl.com/qph3d6s> , (πρόσβαση 11 28, 2019)
- Wikipedia, the free encyclopedia, "Telekom Srbija" , είναι η Σερβική εταιρεία τηλεπικοινωνιών που εδρεύει στο Βελιγράδι, Διαθέσιμο στο: https://en.wikipedia.org/wiki/Telekom_Srbija (πρόσβαση 11 28, 2019).
- World Shipping Council, "TOP 50 WORLD CONTAINER PORTS", 1/7/2019, Διαθέσιμο στο: <http://www.worldshipping.org/about-the-industry/global-trade/top-50-world-container-ports>, (πρόσβαση 11 28, 2019)
- Yan Sophia, "China sells armed drones to Serbia amid concerns arms deal could destabilize region", The Telegraph, 11/9/19, Διαθέσιμο στο: <https://www.telegraph.co.uk/news/2019/09/11/china-sells-armed-drones-serbia-amid-concerns-arms-deal-could/>, (πρόσβαση 11 28, 2019)
- Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης & Επικοινωνίας, Ελλάδα-Κίνα 2017, «Έτος Πολιτιστικών Ανταλλαγών και Συνεργασίας Πολιτιστικής Βιομηχανίας», Διαθέσιμο στο: <http://greece-china2017.gr/el>,(πρόσβαση 11 28, 2019)

- Δημοσίευση Υπουργείου Έρευνας και Καινοτομίας, «Υπογράφηκε το Σχέδιο Δράσης 2018-2020 μεταξύ Ελλάδας-Κίνας για Ε&Τ συνεργασία», 22/05/2018, Διαθέσιμο στο: <https://government.gov.gr/ipografike-to-schedio-drasis-2018-2020-metaxi-elladas-kinas-gia-et-sinergasia/>, (πρόσβαση 11 28, 2019)
- Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών, «Κοινή Διακήρυξη μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας για την ενίσχυση της Ολοκληρωμένης Στρατηγικής Συνεργασίας (Αθήνα, 11.11. 2019)», 11/11/2019, Διαθέσιμο στο: <https://www.mfa.gr/epikairota/diloseis-omilies/koine-diakeruxe-metaxu-tes-ellenikes-demokratias-kai-tes-laikes-demokratias-tes-kinas-gia-ten-eniskhuse-tes-olokleromenes-strategikes-sunergias-athena-1111-2019.html>, (πρόσβαση 11 28, 2019)
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή - Δελτίο Τύπου, «Συχνές ερωτήσεις για τις σχέσεις ΕΕ-Κίνας», Βρυξέλλες, 1 Ιουνίου 2017, Διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/MEMO_16_2258, (πρόσβαση 11 28, 2019)
- Η Καθημερινή-ηλεκτρονικός τύπος, «Συνεκπαίδευση Πολεμικού Ναυτικού με το Ναυτικό της Κίνας στο Σαρωνικό», 27/7/19, Διαθέσιμο στο: <https://www.kathimerini.gr/920299/article/epikairothta/ellada/synekraideysh-polemikoy-naytikoy-me-to-naytiko-ths-kinas-sto-sarwniko> (πρόσβαση 11 28, 2019)
- Η ονομασία των κινέζικων ινστιτούτων «Κομφούκιος» προέρχεται από τον Κομφούκιο ο οποίος έζησε από το 551 έως το 479 π.Χ. Κινέζος διδάσκαλος, πολιτικός και φιλόσοφος, που με το έργο του επηρέασε τον τρόπο σκέψης στην Κίνα και στην Ασία. Οι ρήσεις του είναι πολύ γνωστές και δημοφιλείς σε όλο τον Δυτικό κόσμο. Πριν από 2.500 χρόνια ο Κομφούκιος είπε τα εξής προφητικά λόγια: «Εάν το σχέδιό σας είναι για ένα χρόνο, φυτέψτε ρύζι. Αν το σχέδιό σας είναι για δέκα χρόνια, φυτέψτε δέντρα. Εάν το σχέδιό σας είναι για εκατό χρόνια, εκπαιδεύστε τα παιδιά».
- Ινστιτούτο Κομφούκιος Αθηνών, ιδρύθηκε το έτος 2009 στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών σε συνεργασία με το University of International Business and Economics του Πεκίνου και το Office of Chinese Language Council International (HANBAN), Διαθέσιμο στο: <https://www.confucius.aueb.gr/index.php/en>, (πρόσβαση 11 28, 2019)
- Κετσιετζής Κώστας, «Σε νέα εποχή το πρόγραμμα Golden Visa – Τι αλλάζει από 1η Ιουλίου», Insider.gr, 9/04/2019, Διαθέσιμο στο: <https://www.insider.gr/eidiseis/oikonomia/110550/se-nea-epohi-programma-golden-visa-ti-allazei-aro-1i-iouliou>, (πρόσβαση 11 28, 2019)
- Οικονομικό Φόρουμ Δελφών, Ανεξάρτητος μη κερδοσκοπικός οργανισμός με διεθνή χαρακτήρα, «Απολογισμός 2019 Οικονομικό Φόρουμ Δελφών IV», Διαθέσιμο στο: http://www.delphiforum.gr/sites/default/files/def2019_annual_report_1.pdf, (πρόσβαση 11 28, 2019)

Στην Αλβανία κατά το 2017 πραγματοποιήθηκε η εξαγορά της καναδικής Bankers Petroleum έναντι συνολικού ποσού 440,4 εκατ. δολαρίων από την κινεζική Geo – Jade Petroleum Corporation, με συνέπεια η απόκτηση των δικαιωμάτων εκμετάλλευσης του πεδίου Patos Marinza, καθώς επίσης του πεδίου Kucosa και του μπλοκ F στα ανατολικά της χώρας. Το Patos Marinza είναι το μεγαλύτερο κοίτασμα της Αλβανίας με την Bankers να εμφανίζει μέση παραγωγή το 2015 της τάξης των 19.384 βαρελιών την ημέρα. Το κοίτασμα έχει 190 εκατ. βαρέλια βεβαιωμένα αποθέματα. Η παρουσία της Κίνας στον ενεργειακό τομέα της Αλβανίας είναι μεγάλη, καθιστώντας τον γίγαντα της Άπω Ανατολής νούμερο έναν επενδυτή στη γείτονα χώρα.

Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου (ΤΑΙΠΕΔ), αξιοποιεί την ιδιωτική περιουσία του Δημοσίου, που του έχει ανατεθεί σύμφωνα με τις διεθνείς υποχρεώσεις της χώρας και τις προβλέψεις των Μεσοπρόθεσμων Πλαισίων Δημοσιονομικής Στρατηγικής, Διαθέσιμο στο: <https://www.hradf.com/>, (πρόσβαση 11 28, 2019).

Ταμείο ευρωπαϊκής διασύνδεσης, The Innovation and Networks Executive Agency (INEA), Διαθέσιμο στο: <https://ec.europa.eu/inea/en/connecting-europe-facility>, (πρόσβαση 11 28, 2019).

Ύπατη Εκπρόσωπος της Ένωσης για Θέματα Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας, «ΕΕ-Κίνα - Στρατηγική προοπτική», Κοινή ανακοίνωση προς το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο, το ευρωπαϊκό συμβούλιο και το συμβούλιο, Στρασβούργο, 12/3/2019, Διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/communication-eu-china-a-strategic-outlook_el.pdf, (πρόσβαση 11 28, 2019)

Υπουργείο Εξωτερικών της Τουρκίας, "Relations between Turkey and China", Διαθέσιμο στο: <http://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-china.en.mfa>, (πρόσβαση 11 28, 2019)

Υπουργείο Εξωτερικών της Τουρκίας, "Turkey-People's Republic of China Economic and Trade Relations", Turkish Statistical Institute, Διαθέσιμο στο: http://www.mfa.gov.tr/turkey_s-commercial-and-economic-relations-with-china.en.mfa, (πρόσβαση 11 28, 2019)

Φόρουμ Αρχαίων Πολιτισμών, "Athens Ministerial Conference on the establishment of the Ancient Civilizations Forum – ACForum (Athens, 23-24 April 2017)", «Η Ελλάδα, η Κίνα, η Βολιβία, η Αίγυπτος, το Ιράκ, το Ιράν, η Ιταλία και το Περού, με την προσθήκη της Αρμενίας, σχημάτισαν μια πολιτιστική πρωτοβουλία μεταξύ χωρών, από διαφορετικές γεωγραφικές περιοχές, που αποτελούν λίκνα αρχαίων πολιτισμών», Διαθέσιμο στο: <http://ancientcivilizationsforum.org/athens-ministerial-conference-on-the-establishment-of-the-ancient-civilizations-forum-acforum-athens-23-24-april-2017/>, (πρόσβαση 11 28, 2019)